

5 | rodna gruda

maj 1969

revija Slovenske izseljenske matice

Slika na naslovni strani:
Gorenjska narodna noša. Foto: Mirko Kambič

Spodaj:
Joco Znidaršič: Maj

Ob prvem maju, mednarodnem prazniku dela, želimo še veliko uspehov vsem našim naročnikom in bralcem, ki so se naselili ali pa so le začasno zaposleni skoraj v vseh delih sveta. Ob tej priliki vam tudi želimo, da bi tudi letos v čim večjem številu obiskali kraje svoje mladosti.

Uredništvo Rodne grude
Slovenska izseljenska matica

KOMPAS

YUGOSLAV TRAVEL AGENCY
LJUBLJANA

RENT A CAR V JUGOSLAVIJI

NAJEMI OSEBNIH AVTOMOBILOV
BREZ ŠOFERJA

OB OBISKU VAŠE STARE DOMOVINE
UPORABITE ZA PREVOZE OSEBNE
AVTOMOBILE

KOMPAS — RENT A CAR

Na razpolago so vam naslednja vozila:
Volkswagen 1300 — GM Opel Kadett —
AUDI 60 in Mercedes 200

Novost v letu 1969

Mercedes 200 Automatic

NAJEMI OSEBNIH AVTOMOBILOV
V ENO STRAN — ONE WAY RENTALS
— MED NASLEDNJIMI KLJUČNIMI
MESTI V JUGOSLAVIJI:

Ljubljana, Zagreb, Beograd, Dubrovnik,
Split, Opatija, Skopje

Nobnih stroškov dostave ali prevzema
osebnega avtomobila,
razen v neključnih mestih

Nobnih stroškov dostave ali prevzema
na letališčih, železniških postajah
ali v lukah

Cene v letu 1969 nespremenjene —
zahtevajte ponudbe!

Vse informacije in naročila
dostavite na naslov:

KOMPAS
RENT A CAR — LJUBLJANA

Miklošičeva 17

KOMPAS

rodna gruda 5

Iz vsebine:

Janez Zrnec: Poljanska dolina
Jože Prešeren: Poljanska srečanja —
Janez Sedej, George Verčič
Na piknik v Škofjo Loko!
Franc Šebjanič: Preteklost in sedanost
porabskih Slovencev
Novi ansambli, nove melodije
Roman Komarek: Študentovsko
mravljšče v Ljubljani
Jana Milčinski: Ljubljanski grad včeraj,
danes in jutri
Novi vrtci za mladi slovenski rod

Vesti iz Matice

Jugoslovani v Zürichu so zborovali
Metka Vrhunc: Razgovor
s Tonetom Horvatom
Obisk iz Hamiltona
Ivan Virnik: Slovenski športniki
na vse strani
Gospodarska delegacija v ZDA in Kanadi
Proslava v Velenju
O zaposlovanju v Nemčiji

English Section

Partie française

Página en español

Naša beseda

Hermína Jug: Tujke
Dominik Smole: Antigona — Antigone
Alenka Nedog: Boj trboveljskih rudarjev
pred 35 leti
Tito

Naši po svetu

Vprašanja odgovori

Kakšne so spremembe v konvenciji
s Francijo?

Kulturni razgledi

Obisk v mariborskem gledališču
Knjiga o uspehih Slovencev
Slavko Tarman: Janez Puhar
Knjiga o Tonetu Tomšiču
Filatelija
Iz naše zgodovine: Bogo Grafenauer:
Karantanija (konec)

Otroci berite

Vladimir Kavčič: Brez izhoda
Anton Ingolič: Kmet in grofica
(nadaljevanje)
Frane Milčinski-Ježek: Šala o peči

izdaja Slovenska izseljenska matica

izhaja šestnajsto leto

urejuje uredniški odbor: Tone Gošnik, Mile
Klopčič, Stane Lenardič, Ernest Petrin,
Jože Prešeren, Zdenko Roter, Ina Slokan,
Aca Stanovnik, Franc Šebjanič,
Franc Šetine in Zima Vrščaj

glavna urednica Zima Vrščaj

urednika Ina Slokan in Jože Prešeren

oblikovalka Judita Skalar

prevajalci Jelka Miklič (za angleščino),
Viktor Jesenik (za francoščino),
Marta Kuhar (za španščino)

uredništvo Ljubljana, Cankarjeva 1/II, tel. 23-102

uprava Ljubljana, Cankarjeva 1/II, tel. 21-234

naročnina letna naročnina za posamezne države
znaša: Anglija 1,5,0, Lstg, Avstrija
80,00 Schl, Belgija 150,00 Bfr, Danska
21,00 Dkr, Finska 10,00 Fm,
Francija 15,00 FF, Grčija 90,00 Dr,
Holandija 11,00 Hfl, Italija 1.900,00 Lit,
Jugoslavija 37,50 din, Nemčija 12,00 DM,
Norveška 22,00 Nkr, Švedska 15,00 Skr,
Švica 13,00 Sfr, ZDA, Kanada in vse
ostale prekmorske države 5 US dolarjev

vplačila za dinarska vplačila: 501-8-51
za devize: Banque de Credit et Caisse
d'Epargne, Ljubljana
501-620-7-32002-10-575
ali po mednarodni poštni nakaznici

izhaja dvanajst števil na leto — v poletnem
času izideta dve številki skupno

rokopisi rokopisov uredništvo ne vrača

Mestna galerija v Ljubljani

Mestni trg 5, poleg Magistrata

ima v svojih prostorih tudi razstavno-prodajni prostor, v katerem so naprodaj umetniška dela vseh živečih slovenskih likovnih umetnikov.

Cenjene rojake obveščamo, da lahko ob obisku v domovini, nabavijo avtomobile **VOLKSWAGEN** pri generalnem zastopniku za SFR Jugoslavijo

»INTEREXPORT« BEOGRAD
FILLJALA LJUBLJANA
Ljubljana, Titova cesta 25

PAVLIHOVO PRATIKO 1970 BODO DOBILI ZASTONJ

vsi naročniki v tujini, ki bodo do konca leta 1969 naročili PAVLIHO ali ANTENO in vplačali letno naročnino vnaprej.

Letna naročnina za PAVLIHO znaša 80 dinarjev za ANTENO pa 120 dinarjev. Plačate jo lahko v vsaki tuji valuti na devizni račun 501-620-7-32009-10-169 SDK LJUBLJANA.

UGODNO PRODAM enostanovanjsko enonadstropno hišo, (novo) zgrajeno 1963 v Ribnici na Dolenjskem. Poleg garaža ter zemljišče 1000 m²; hiša komfortna, podkletena, na lepem kraju; takoj vseljiva.

ANDOLSEK Pavel
Ribnica 87, Dolenjsko

Na lepem delu severnega slovenskega Jadrana pri Kopru prodam novo enodružinsko vilo (10 sob s pritliklinami), garažo, lepim sadnim vrtom. Do morja 100 m.

Informacije na naslov:

GOLJEVSČEK Igor
Stadionska 5, Ljubljana

V Dobovi pri Brežicah, kilometer in pol od železniške postaje in v neposredni bližini ceste prodajam posestvo v izmerilo 10 ha, ki je v celoti zaključeno in poleg njiv in pašnikov zavzema tudi 1 ha hrastovega gozda. Hiša je velika in obnovljena, zraven so tri gospodarska poslopja. Izvirni vodnjak je pri hiši, vse je opremljeno z elektriko.

MEDVED Rozika,
Krško, Cesta krških žrtev 40

KAKO NA DOPUST IZ NEMČIJE V JUGOSLAVIJO?

Letos bodo vozili posebni vlaki s spalnim vozom iz Nemčije v Jugoslavijo vsak teden od 2. maja do vključno 19. septembra, in sicer iz Nemčije v Jugoslavijo vsak petek, iz Jugoslavije v Nemčijo pa vsako soboto. Vlak pelje od Dortmundu prek Ljubljane do Reke, potniki pa lahko vstopajo tudi na vseh vmesnih večjih postajah do Frankfurtu. V Jugoslaviji lahko izstopajo na Jesenicah, na postaji Lesce-Bled, Ljubljana, Postojna, Opatija, Reka.

Cena prevoza z Dortmundu do Ljubljane je 137,30 DM. Prijave sprejemata:

Jože JAKLIČ	in Martin KINK
413 MOERS	4131 Rheinkamp/Repelen
Alsenstrasse 27 b	Lerschstrasse 84
Deutschland	Deutschland

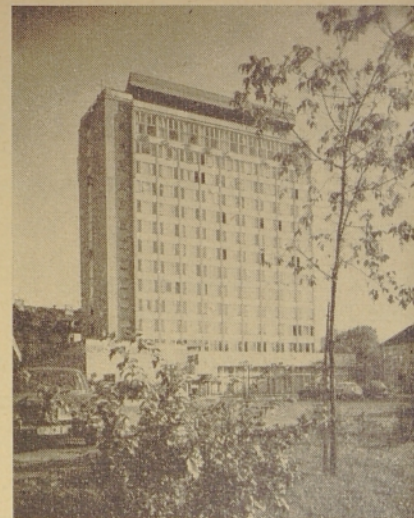
HOTEL LEV

Ljubljana

Vošnjakova 1

telefon 310 555

telex 31-350

VABI ROJAKE NA OBISK IN SE PRIPOROČA

Moderno opremljene sobe in apartmaji
Velika izbira kulinaričnih specijalitet
Nočni bar z plesno glasbo in programom
Prijeten vrt in restavracijska terasa
Parkirni prostori in garaže

GOSTOLJUBNO VAS BOMO POSTREGLI

HOTEL LEV

DRAGI ROJAKI!

Ali ne bi bilo lepo, ko bi vas vsak teden obiskal prijatelj iz domovine in vam povedal, kaj je novega, kakšne uspehe so dosegli delovni ljudje in kaj jih tare? Vse to in še mnogo drugega zanimivega boste izvedeli, če vpišete svoje ime in naslov v spodnjo naročilnico in jo pošljete na naslov slovenske ilustrirane revije »Tovariš«, Ljubljana, Tomšičeva 3. V kratkem bo prišel vsak teden k vam na obisk.

NAROČAM

ilustrirano
revijo
TOVARIŠ

Ime: .....

Ulica: .....

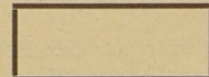
Mesto: .....

Država: .....

„Tovariš“
Ljubljana
Tomšičeva 3
Jugoslavija

Letna naročnina je 14,5 USA dolarjev, trimesečna 3,6 USA dolarjev, plačljivo vnaprej na Kreditno banko, Ljubljana, Šubičeva 1, tek. rač. 501-620-7-32000-160 s pripisom »Za revijo Tovariš«.

Podpis:

Čitljivo izpolni in odpošlji v pismu

Joco Žnidaršič: Prodajalka cvetja
na ljubljanskem trgu
A flowerwoman in Ljubljana market

iz vaših pisem

Nepozabni spomini

Vsaka številka Rodne grude mi vzbuja nepozabne spomine z najinih treh obiskov v naši prelepi domovini. Kako sveta mi je domača zemlja! Saj mi vzbuja spomine mladih brezskrbnih let, srečne dobe mladosti. A vse je tako hitro minilo in zdi se mi, da so bile le sanje. Vsem pri Matici iskrene pozdrave in obilo sreče v novem letu.

Andy in Mary Bozich, Euclid, Ohio

Nekaj več zgodovine

Rodna gruda, ki jo redno prejemamo, je zelo zanimiva in je je vsakdo vesel. Prav bi bilo, da bi objavljali kaj več iz naše zgodovine, da bi mladina zvedela, kaj vse

so pretrpeli naši predniki, da smo zdaj svobodni. Prav je tudi, da se spominjamo obletnic naših velikih mož, kakor smo se letos 50-letnice smrti Ivana Cankarja. Če vam bo kdaj mogoče, napišite kaj iz Kanalske doline, kjer so lepe električne centrale. Mednarodno popevkarsko tekmovanje bo letos menda v Španiji. V Sloveniji je veliko zalih deklet, ki so tudi dobre pevke. Ali boste katero poslali na tekmovanje v Španijo?

Katarina Cargo, vdova Križnič,
Serraing, Belgija

Rodna gruda nas razveseli

Rodna gruda nas zelo razveseli ter vzbuja spomine na naš rojstni kraj. Doma smo iz okolice Maribora in bi želeli, če bi vam bilo kdaj mogoče objaviti kaj več novic iz Maribora in Ljutomera, seveda pa radi beremo vse novice iz domače dežele. Pozdravljamo vse prijatelje in uredništvo Rodne grude.

Drago in Ida Sumen,
Manhattan Beach, California

kam poleti?

Podružnice Slovenske izseljenske matice so za vas tudi letos pripravile vrsto prireditvev. Kje so?

- 28. in 29. junija na Vinici v Beli krajini,
- 4. julija piknik v Škofji Loki (glej stran 181!),
- 22. julija v Beltincih,
- 26. julija na Kekcu pri Novi Gorici,
- 2. avgusta v Trbovljah,
- v avgustu pa še v Kamniku in v Kočevju!

Podrobnejše informacije dobite na Slovenski izseljenski matici ali na podružnicah Matice v posameznih krajih. Dobrodošli!

Janez Zrnec

slovenija je majhna
pa lepa

poljanska dolina

Škofja Loka je starodavno mesto ob vznožju mogočnega in obsežnega hribovja, v katerega se zajedata dve dolini: Selška in Poljanska. Slednjo, Poljansko si bomo tokrat ogledali od predmestja Loke tja do izvira Sore pri Rovtah, kjer se svet že prevesi na logaško stran.

Najti pot iz Škofje Loke je skoraj umetnost, saj so uličice ozke in na večini njih vlada poseben prometni režim enosmernosti. In če z vozilom zavijete skozi najširši prehod med dvema hišama, ki ga vidite, se lahko znajdete na kakem brezizhodnem dvorišču ali celo v veži; glavna cesta, po kateri bi morali peljati, je bila tista ozka »gasa« poleg.

Takoj, ko se kolesa malo hitreje zavrtijo, tokrat že po Poljanski dolini, se na desno odcepi gozdna cesta na Blegoš, od nje pa precej više peš pot na Lubnik, hrib, ki pri Loki loči Selško od Poljanske doline. Cesta je makadamska in jo poleg gozdnih delavcev upcrabljajo kmetje za dostop k hribovskim vasem.

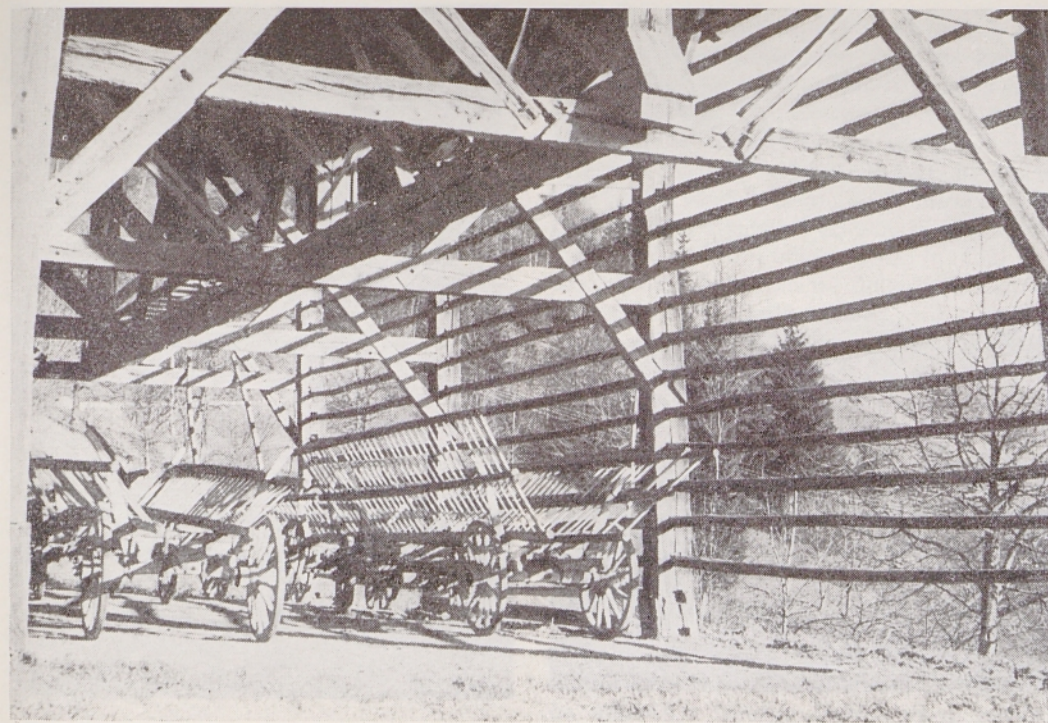
Prvi večji kraj v dolini so Poljane, po katerih se dolina tudi imenuje, kraj, ki ima celo nekaj industrije, manjši obrat škofje-loške tovarne hladilnikov. Tudi za turizem so Poljanci poskrbeli, saj imajo nekaj gostiln, kjer poleg pijače in jedače dobite tudi sobe za oddajanje tujcem. Kot znamenitost si oglejte hišo pri Kosmu, kjer je bil rojen Ivan Tavčar in pa rojstno hišo slikarjev Janeza in Jurija Šubica, katerih slikarije krasi marsikatero cerkev ali ohranjeno skrinjo.

Dva kilometra od Poljan je Visoko, popolnoma neznan kraj, ki bi ostal neznan, če ne bi pisatelj Tavčar, ki je kupil malo graščinico in si jo preuredil v podeželski dvorec, napisal znamenite knjige Visoška kronika. Gradič niti ni bila prava graščina, ampak mogočna kmetija svobodnjaka Kalana, stara, saj sega njen nastanek vrsto stoletij nazaj. Kmetija Visoko še stoji, za silo stoji, kaj pa bo z njo v prihodnosti, pa še ne vedo.

Poljanska dolina ni enakomerno široka, ampak se na mnogih mestih zoži, na mnogih pa razširi. Poljanska Sora, ki teče po njej, je sicer plitva, na mnogih mestih pa tvori tolmane, prijetne za poletno kopanje. Na svojem teku prek prodnikov se segreje, tako da je v vročih poletnih mesecih njena temperatura več kot triindvajset stopinj.

Na kraju, kjer se dolina razširi, stoji Gorenja vas, pri kateri se v gozdnato sredogorje odpira stranska dolina Brebovnica in v njej največji kraj Lučne, ki stoje na višini 640 metrov. Sodobni turizem v te kraje še ni prodrl, zato so morda za koga še bolj zanimivi in mikavni, saj je tu priroda skoraj neokrnjena. Zato pa za turiste toliko boljše skrbe v Gorenji vasi, kjer imajo gostilne in tudi za prenočevanje se dobi. V naselju je pisarna turističnega društva, kjer poleg drugih stvari nudijo tujcem tudi dovolilnice za ribolov v Sori. Ta je po ribiških pripovedih, če ne lažejo, bogat, da malokje tako.

Le nekaj kilometrov naprej po cesti se dolina zoži, najbolj zoži na vsej svoji dolžini. Tu se tudi odcepi cesta v Cerkno, ki ga mnogi prištevajo že k Primorski. Prav tu so tudi izkoristili ožino doline in napravili manjšo elektrarno. Soro so zajezili, da je za jezom nastalo majhno jezero, od tam pa teče voda po ceveh na turbino. Kraju, hiš ni veliko, pravijo kar Fužina. Glavna, poljanska cesta se tu zagriže v pobočje, ki je od gorskih potočkov iz stranskih dolin vse razdrapano, zato je cesta izredno ovinkasta in od vsakega voznika zahteva precej previdnosti. Ne da bi se

spustili navzdol, pridemo na planoto, v največjo kotlino na vsej naši poti. Sora namreč, ko priteče do roba te planote, strmo pada navzdol, ne v slapu, ampak v brzicah, dokler se ne ustavi za fužinskim jezom. Tu na tej planoti je množina majhnih zaselkov, vasic in domačij, ki stoje na terasah visoko v pobočjih. Take kmetije so premožne, poleg kmetijstva eden ali dva iz hiše sigurno zahajata še kam v službo. Ko pridemo v Dobračevo, prištevajo jo že kar k Žirem, se od tu odcepi pot prek širokega polja tja do obronkov hribovja. Tam stoji v majhni stranski dolinici, iz katere priteče mrzel potoček, ki je mrzel celo poleti, vas Sela. Selska cerkva je vidna po vsej Žirovski kotlini, ker je postavljena na orjaškem čoku tik nad Soro, ki se je tu umaknila na skrajni rob kotline. Gostilne ali kakega drugega turističnega objekta tam ni, sprehod peš tja in nazaj pa je nadvse prijeten.

Vrnimo se nazaj v Dobračevo, kjer je gostilna Pri županu, no, po novem ji pravijo Turist. Kljub majhnosti vasi je tu močna lesna industrija, kjer pa predvsem izdelujejo le polizdelke, raznovrstne deske. Še dva kilometra je po cesti do Žirov, niti zavedamo se ne, kdaj pridemo v sam cen-

ter, saj se vrstijo hiše druga pri drugi na vsej poti. Žiri so največji kraj Poljanske doline, za tujce imajo prenočišča, gostilne pa za tujce in domačine. Gospodarsko moč kraju daje poleg kmetijstva in nekaterih manjših obrti tovarna Alpina, kjer izdelujejo obutev vseh vrst. Žirovski čevlji so kvalitetni in zato jih precej tudi izvozijo, zlasti težke smučarske čevlje.

Iz Žirov se začne cesta strmo vzpenjati po ozki dolinici, kjer je marsikje prostora le za Soro in cesto. Enajst kilometrov je do Rovt, ki stoje že na razvodju, kar je naprej teži proti Logaški planoti. Med potjo vidimo v steni nekaj votlin, znanih pod imenom Matjaževe kamre. No, kake posebne dolžine te jame nimajo, so pa zavite kot ovnov rog. Napravila jih je Sora, preden se je dodobla do današnje struge. Da Sora v gornjem toku rada dolbe, pa lahko vidite pri mlinu. Tam je izžrla v kamen kakih deset metrov globoko korito.

Rovte so najvišji kraj na naši poti, zaradi prijetnosti krajev in klime izletniki radi zahajajo gor. Prav zato so postavili turistični dom, kjer imajo prenočišča, jedačo in pijačo.

Med Rovtami in Logatcem je še en omembe vreden kraj Zaplana. Kadar bi Ljubljančani radi »lumpali«, potem jo mahnejo v Zaplano, kjer je sloveča domača gostilna. Sicer pozimi pravijo, da hodijo smučat, poleti pa da popravljajo svoje weekend hišice, ki jih je v Zaplani zraslo celo naselje.

Poljane nad Škofjo Loko so prijetna izletniška točka domačinov in tudi tujcev. Nekateri, ki sem radi pogosteje zahajajo, so si tu postavili tudi lične weekend hišice
Poljane near Škofja Loka is a pleasant weekend spot for local as well as for foreign tourists. Who often goes to Poljane built there nice weekend houses

Partizanski spomenik v Poljanah
A partisan monument in Poljane
(slike na prejšnji strani — photos on the left side)

Značilni vozovi za seno pod kozolcem v Poljanski dolini (zgoraj)
The characteristic wagons for hay under the hay-racks in the Poljanska dolina (above)

Slikar samouk Janez Sedej iz Dobračeve pri Žireh

A self-taught painter, Janez Sedej from Dobračeva near Žiri

Poljanska srečanja

Janez Sedej

Ustavili smo se na Dobračevi v Žirovski dolini, podaljšku Poljanske doline. »Ob cesti je gostilna Pri županu,« pravi o tem kraju France Planina v knjigi Poljanska in Selška dolina. »Cerkev na bregu ima lepe 'zlate' oltarje, ki so delo Facijev iz Polhovega Gradca; ob cerkvi je žirovsko pokopališče. Blizu tam ima svojo hišo Janez Sedej, slikar samouk, brat akademskega slikarja Maksima Sedeja, ki je tudi žirovski rojak.«

Prav sem, k slikarju Sedeju smo bili namenjeni, saj nas je zamikalo, da bi nam povedal »zgodbo« o svojem slikarstvu. Janez Sedej je upokojen čevljar, veselje do slikanja pa je moral skrivati v sebi skoraj vse do časa, ko je bil upokojen. Takrat so ga namreč šele bili »odkrili«. Sam nam je pripovedoval takole: »Slikanje je pri nas že skoraj v rodbini, slikal sem že v šoli in tudi kasneje ves čas po malem. Posebno

pa me je spodbudilo k slikanju to, ko sem videl, koliko kiča imajo ljudje po hišah. Hotel sem naslikati nekaj lepšega. Slikarja France Mihelič in brat Maks, ki sta videla moje slike, sta me nagovorila, naj pripravim slike za razstavo. Res sem poprijel in leta 1960 sem pripravil samostojno razstavo v Škofji Loki. To je bilo moje prvo večje priznanje. Kasneje sem razstavljaval v Baslu v Švici, v Veroni in Vidmu v Italiji, medtem pa sem bil leta 1964 sprejet tudi v društvo likovnih umetnikov Slovenije.«

Janez Sedej slika predvsem domačo pokrajino, svet okrog sebe. Slika z veliko natančnostjo, počasi; pri srcu so mu značilne kmečke hiše, drevesa in hribi. Večino slik sproti prodaja, saj mu nudijo dodaten zaslužek k skromni pokojnini. »Ko bi imel denar, ne bi prodal nobene slike. Tu bi imel svojo galerijo, tako za sebe. Vendar pa je nujno sliko prodati. Žal pa zdaj ne morem slikati samo tistega, kar bi sam rad, ozirati se moram na naročila.« »Kakšen odnos pa imate do modernega slikarstva? In do tako imenovanega naivnega slikarstva?«

»Mnogim modernim slikarjem zamerim, da se ukvarjajo le z dekorativnim slikarstvom, drugače pa imam moderne slike

rad, če so dobre. Naivnega slikarstva pa osebno ne priznam. Mislím, da moje slike niso »naivne«.

Vsako sliko nosim v sebi, popolnoma se ji posvetim, dokler ni končana. Zares dobrih slik sem naslikal malo. Nekaterih pa se že naveličam, še predno so končane, vedno več napak najdem na njih, zato jih dam čimprej od sebe.«

»Veliko vaših slik so kupili tudi tuji kupci, posamezniki in galerije. Zakaj so jim po vašem mnenju te slike všeč?«

»Mislím, da zato, ker so precej originalne. Ločím se od drugih. Mnoge pa pritegnejo tudi značilnosti in lepota naše slovenske pokrajine, ki jo slikam.«

Sedimo sredi sobe v preprosti Sedejevi hiši. Slikar nam je prinesel steklenico domačega žganja. Razvnel se je ob pripovedovanju in prijetno ga je bilo poslušati. Videli smo, da je razgledan, da pozna vse moderno in klasično slikarstvo, pa ne samo to, tudi književnost, pa spet drobne človeške stvari. Pripovedoval nam je o ljudeh, ki prihajajo k njemu, mnogi kot resnični ljubitelji, mnogi kot prekupčevalci. Pa spet o življenju v domači vasi in o hiši, ki jo bo predelal. »Slikal bi veliko raje, kakor pa hišo zidal,« je hudomušno dejal. Res se je včasih težko odreči vablјivim

Povratnik iz Amerike George Verčič, ki zdaj že nekaj let živi v Gorenji vasi v Poljanski dolini

Mr. George Verčič, who returned from USA few years ago lives in Gorenja vas in Poljanska dolina

ponudbam iz tujine: Basel, Dunaj, Hamburg, iz vse Evrope ga vabijo na razstave. Janez Sedej pa slika tako kakor zna in si želi, da bi res lahko slikal samo to, kar bi si sam želel.

J. P.

George Verčič

V lepo Poljansko dolino se je vrnil po 55 letih življenja v tujini George Verčič. Doma je bil iz hribov nad to dolino in kot mladenič je odšel v svet iskat kruha. Videl je veliko sveta, veliko lepih pokrajin, pa vendar ga je življenje spet pripeljalo tja, od koder je bil odšel. Svoja najboljša leta, svoje najboljše moči je zapustil v ameriških rudnikih, celo na Novi Zelandiji je delal nekaj časa, v stari kraj pa je prišel uživati težko prisluženo pokojnino. Te dni, točno 24. aprila, je dopolnil 80. leto svojega življenja.

Ob našem izletu po Poljanski dolini smo se oglasili pri njem v Gorenji vasi. Iskati ga nam ni bilo treba, saj smo se srečali na cesti in skupaj odšli do gostilne »Pri Anž-

ku«, kjer zdaj stanuje. Posedli smo v kot prijetne gostilniške sobe in brez kakega uvoda nam je začel pripovedovati o svojem življenju. Kljub letom je bil živahen in bister ter zgovoren kot malokdo.

»Česa se najbolj spominjam? O, ko pa je bilo toliko vsega! Morda pa je bilo res najbolj zanimivo takrat, ko sva se s prijateljem Luko Miklavčičem, ki je tudi od tukaj doma, napotila na dolgo pot na Novo Zelandijo. Vozila sva se mimo otokov Tahiti, Fiji in drugih. Tam sva srečala štiri različne rase ljudi. Nova Zelandija je bila najlepša dežela, kar sem jih videl. Vse je zeleno, prijetno podnebje, pa kaj, ko pa te vleče vedno drugam...«

»To so spomini, kako pa se počutite tu v Poljanski dolini?«

»Počutim pa se res bolje tu, kot sem se kjerkoli drugje. Tu je zrak bolj čist in zdrav. Ko sem še laže hodil, sem šel v hribe, od koder je lep razgled. Tam vidiš na vse strani — na Primorsko, pa tja proti Savi. Res je tu veliko krajev, kjer se splača ustaviti.« George Verčič se ni nikdar oženil, navajen je samotarskega življenja. »Če bi se oženil, pa nikoli toliko sveta ne bi videl,« pravi. Vprašali smo ga, če kaj pogrša družino, ki jo je imel v Ameriki. »O, pa še kako. Tam so bili ljudje takrat bolj družabni kot pa so tu. Tu se ljudje drže bolj sami zase. Poleti pa me večkrat obiščejo znanci iz Amerike. Tudi lani je prišla Slovenka, ki je rojena že v Ameriki. Prav prijetno je bilo in obljubila je, da pride letos spet.«

»Odkar ste se vrnili, ste se udeležili vseh izseljenskih piknikov, ali ne?«

»Res sem bil zmeraj zraven. Tudi letos bom šel v Loko. Saj se vidimo tam, ali ne? Rad bi, da bi tudi letos prišlo čimveč naših. Ti pikniki so približno taki kot v Ameriki in ljudi v resnici razgibajo.«

Posedli smo še ob kozarčku rdečega in se menili o drobnih vsakdanjih stvareh, s katerimi se srečujemo v življenju. Vsakdo ima svojo pot in svoje težave, smo ugotavljali. George Verčič je v Gorenji vasi sam, preveč sam, da bi o marsičem ne razmišljal. Pa vendar je zadovoljen.

Razšli smo se z željami, da bi se ob osemdesetletnici čim bolje počutil, on pa nas je še na pragu vabil na ponovno srečanje: »Na piknik pa ne pozabite! Morate priti!«

Jože Prešeren

na piknik v Škofjo Loko

Škofja Loka bo letos spet pristrčno in svečano sprejela tisoče slovenskih rojakov z vsega sveta, ki bodo poleteli na obisku v domačih krajih. Že sam kraj je eno izmed najzanimivejših mest v Sloveniji z dobro ohranjenim srednjeveškim jedrom, ki danes privablja množice domačih in tujih obiskovalcev. Vendar pa v tem mestu ni zanimiva samo zgodovina, mesto privablja goste tudi tako, kakršno je danes — tu so možnosti za kopanje, ribolov, sprehode. Na kratko bomo navedli nekaj osnovnih točk z letošnjega programa izseljenskega piknika.

V pozdravnem govoru približno ob 11. uri bodo govorili: Ciril Jezovšek, predsednik pripravljalnega odbora za izseljenski piknik, Zdravko Krvina, predsednik občinske skupščine Škofja Loka, in France Pirkovič, predsednik Slovenske izseljenske matice.

Za tem se bo začel nevezan program s prosto zabavo in razvedrilom, popoldne, približno ob 16. uri, pa se bo začel kulturni program, v katerem bodo sodelovali:

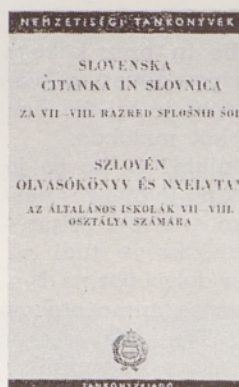
Slovenski pevski zbor »Zvon« in folklorna skupina iz Heerlena, Holandija, pihalni orkester iz Škofje Loke, moški pevski zbor kulturno umetniškega društva Ivan Cankar iz Virmaš, instrumentalni trio Loize Slak s Fanti iz Praprotna, instrumentalni trio Rudi Bardorfer in vokalni kvintet Zvonček, vokalni kvintet bratov Pleško iz Škofje Loke, ženski vokalni kvartet glasbene šole iz Škofje Loke, trio bratov Arnol iz Železnikov, trio Mihe Dovžana in vokalni kvintet Gorenjci z Ivanka Krašovec, tamburaški orkester kulturnoumetniškega društva Janko Krmelj iz Reteč, folklorna skupina turističnega društva iz Škofje Loke, program pa bosta vezala Jože Logar in Janez Ziherl.

Škofjeločani v svojem vabilu posebej poudarjajo, da je v Škofji Loki tudi dovolj možnosti za prenočevanje, za kar sprejemata rezervacije Turistično informativni biro v Škofji Loki in poslovalnica Trans-turista v Ljubljani, Šubičeva 1.

F. Šebjanič

preteklost in sedanjost porabskih Slovencev

Čitanka za slovenske otroke, ki živijo na Madžarskem

A Slovenian text-book for Slovenian children living in Hungary

Državni mejniki se pogostokrat ne ujema-
jo z narodnostnimi. Ta resnica velja v šir-
nem svetu, hoté ali nehoté jo priznavamo
tudi v Evropi in, ne navsezadnje, pri nas
v Sloveniji. V znamenju tega spoznanja
nam vstajajo pred očmi predvsem mejniki
na zahodu in severu naše domovine, v nez-
natni meri pa zgolj občasno pomislimo
tudi na naš severovzhodni košček republi-
ke. O Porabju namreč malo pišemo, malo
govorimo in zategadelj tudi malo vemo.

Pokrajina prostranih šum in samotnih vasi

Onkraj Srebrnega brega in razvodja med
Muro ter Rabo — izza slovensko-madžar-
ske mejne črte, ki so jo po prvi svetovni
vojni začrtali strokovnjaki petih zmagovi-
tih dežel — se razprostira prijazen gričev-
nat svet vse do Monoštra (Szentgottharda)
in doline rečice Rabe v neposredni bližini
avstrijsko-madžarske meje. To je Porabje.
Pokrajina prostranih šum in samotnih
vasi ob dveh cestah, ki vodita v okrajno
mestece Monošter in dalje v panonsko ni-
žino. Pokrajina, ki je kljub naravnim in
nasilnim tokovom odnarodovanja in potuj-
čevanja, ohranila slovensko etnično obe-
ležje. Izvirna slovenska ledinska imena —
Gabrovec, Grajka, Bikovčica, Vinoravni,
Ogradi in stotine drugih — skozi stoletja
prehajajo iz roda v rod in polnijo rubrike
zemljiških knjig (tudi takrat, če je njih
gospodar kakorkoli moral spremeniti pr-
votno slovensko ime). Nič čudnega zato,
če še danes strnjeno naseljuje devet por-
abskih vasi — Gorenji in Dolenji Senik,
Sakalovce, Slovensko vés, Števanovce, Ot-
kovce, Andovce, Verice in Ritkarovce —
okrog 5.000 porabskih Slovencev, bajtar-
jev, malih kmetov ter sezoncev, v novej-

šem času pa tudi tovarniških delavcev.
Odhajanje na delo v dve monoštrski tovar-
ni predstavlja namreč izredno ugodno na-
domestilo za množična romanja na sezon-
sko delo v oddaljene predele Ogrske ter
Avstrije. Sicer pa to ne spreminja dejstva,
da je Porabje še dandanes tipična pokra-
jina razdrobljene posesti in manj razvite
gospodarske moči, kar ima v določeni meri
vpliv na splošno kulturno življenje v tem
obmejnem okolišju današnje Madžarske.
Največji zaklad, ki ga je v izredno težav-
nih zgodovinskih pogojih porabski živelj
ohranil do današnjih dni, je prav gotovo
slovenski materinski jezik. Le-ta sodi v se-
verovzhodno slovensko narečno skupino in
kljub številnim tujim vplivom še vedno
izkazuje precej lepih, izvirnih besed ter
jezikovnih posebnosti, značilnih tudi za se-
verni prekmurski govor (tudi ponekod v
Porabju govorijo ženske zase moški spol
itd.). Kljub dejstvu, da je v 19. stoletju
zajel vsa narodnostna območja takratne
Ogrske, še posebej pa kraje med Muro in
Rabo, silovit val madžarizacije, je do kon-
ca prve svetovne vojne bila v porabskih
vaseh le prisotna javno govorjena in tiska-
na slovenska beseda. Poleg narečnih kate-
kizmov, koledarjev in nekaterih drugih
publikacij, so do konca leta 1919 prišle v
roke porabskih Slovencev tudi knjižne
zbirke Mohorjeve družbe.

Raznarodovanje

V Hortyjevi Madžarski, ki je vzniknila na
razvalinah Avstro-Ogrske, se je raznar-
dovanje še pospešilo. Poleg odtrganosti od
prekmurskih Slovencev so zdaj madžarske
oblasti vpogle v voz madžarizacije pred-
vsem osnovnošolske ustanove po vaseh.
Edina srednja šola v Monoštru je že od
svoje ustanovitve (leta 1893) izvrševala
raznarodovalno poslanstvo. Slovenska knji-
ga je dokončno izginila iz šol, šolski učbe-
nik v spakedranem narečju pa je služil
zgolj v mednarodne propagandne namene
in pa za dokumentacijo teorije o »vendsko
govorečih Madžarih«. Brez svojih šolancev,
navsezadnje na tri župnijske cerkve, kjer so
se edino lahko posluževali materinske be-
sede, porabski domovi vseeno žilavo bra-
nijo materinski jezik in narodopisno bo-
gastvo iz preteklosti. Ljudske pesmi ohr-
anjajo marsikak znan element splošno zna-
nih pesmi matičnega naroda, izražajo pa

*Porabske Slovenke pri praženju bučnega semena
Slovenian women of Porabje (Hungary) at the roasting of the pumpkin seeds*

*Tipična kmečka hiša porabskih Slovencev
A typical farmer's house of the Slovenians in Porabje (Hungary)*

tudi svojski položaj samotnega otoka Slovencev na Madžarskem, v državi, ki je dejansko postala ječa slovenskega življa brez sleherne lastne organizacije ali društva.

Med drugo svetovno vojno, spomladi leta 1945, je prodril do Sakalovec, nedaleč od Monoštra, del borcev Prekmurske čete. Tu je padel v borbi z madžarskimi žandarji tudi slovenski partizan Alojz Škrjanc-Mirko, ki je pokopan na monoštrskem pokopališču.

Prva knjižna publikacija

Ko je Rdeča armada osvobodila Madžarsko in končno tudi Porabje, ko so se v teh krajih ustavili tudi prvi aktivisti, so za vednejši porabski Slovenci prvič v svoji zgodovini zaživel novo življenje. Jugoslovanski narodnoosvobodilni vojski v Prekmurju so se javili prvi porabski prostovoljci, predvsem mladinci. V razrvanih razmerah in ob močnem pritisku reakcionarnih sil se je že konec leta 1945 vzpostavila v Porabju prva politično aktivna manjšinska organizacija — odbor Antifašistične fronte Slovanov. Razen slovenskega tiska, ki ga je posredovala ta organizacija, je že naslednjega leta izšla v Monoštru tudi prva slovenska publikacija, večidel v knjižni slovenščini — Slovenska narodna knjiga. Za učitelje v domačih krajih so se začeli šolati tudi prvi kmečki mladinci. Narodno-prebudno delo v Porabju je leta 1948 pretrgala resolucija Informbiroja.

Obnovljeno kulturno-prosvetno življenje

V preteklih letih je Porabje doživelo majhen kulturno-prosvetni preporod. Glede na sklepe županijskega sveta, višjega oblastvenega foruma za Železno županijo, je slovenski jezik dobil vstopno dovoljenje tudi v javne ustanove tega območja, porabski Slovenci pa imajo tudi svoje predstavnike v okrajnem svetu, ki ima sedež v Monoštru. Položaj v šolstvu se je prav tako izboljšal. V šestih osnovnih šolah se danes namreč porabski otroci trikrat tedensko učijo — prvič v zgodovini — književni materinski jezik. Na voljo so jim tudi trije učbeniki v knjižni slovenščini. Med Državno založbo Slovenije in budimpeštansko založniško hišo za izdajanje

Lajči Pandur: Kmetice, olje, platno
Lajči Pandur: Peasant women, oil paint
on canvas

učbenikov je prišlo celo do dogovora, da bodo potrebne učne knjige za Slovence v Porabju v bodoče pripravili avtorji iz matične dežele. Poleg lepega števila slovenskih knjig, ki so zadnje čase našle pot v porabske šole, klube in domove, je razveljavljeno dejstvo, da so predvsem v največjem porabskem naselju, v Gorenjem Seniku, razvili plodno kulturno-prosvetno dejavnost. Pevski zbor je znova obudil slovensko ljudsko pesem, plesna skupina pa ljudske plesne. Ob podpori lastnih šolskih oblasti so porabski šolniki lansko leto tudi prvič prišli na izpopolnjevanje v slovenščini v Maribor.

V porabskih vaseh je v zadnjih letih občutno naraslo število radijskih in televizijskih sprejemnikov; lastniki televizijskih sprejemnikov so zdaj celo v takem položaju, da lahko spremljajo ne samo madžarski in vzhodno-evropski program, temveč tudi slovenske televizijske oddaje. In ker je bil nedaleč od Porabja pred dobrim letom ustanovljen maloobmejni cestni prehod s Slovenijo, so lahko porabski Slovenci tako

navezali tudi neposrednejše stike s prebivalstvom slovenskega obmejnega območja.

Delček našega življa na skrajnem severovzhodu slovenskega narodnega telesa, ob rečici Rabi, postaja sčasoma živ organizem sodobnega sveta, ki naj ne bi več poznal zatiranja in izkoriščanja. Naša zainteresiranost zanj pa naj bi bila skromno človeško priznanje njegovi bitnosti, vztrajnosti in krčeviti navezanosti na življenjske sokove materinske besede.

jutro ob Rabi

F. Verič

*Nad Rabo megla siva,
tiha polja, tihi hrami,
midva pa sama na poti rani —
o, brat moj, v prvi dvor pojdiva,
s pesmijo domače prebudiva.*

*Zapojva,
da bova srca vnela,
da bo pesem naša vse prevzela —
ko sonce bo megló pregnalo,
naj bi dolina v lepi veri zaživela:
tudi nam bo jutro svetlo vstalo!*

(Iz Slovenske narodne knjige, Monošter 1946)

ftičica

*Emo san ftičico,
paj san go zgübo,
srečna de vejčica
daj de gor sejla.*

*Vejka je prejka b'lá,
pa se podrla,
ftica je lüšna b'lá
pa odletejla.*

*Emo san lüb'co,
paj san go zgübo,
srečen bou tisti fant,
šter de njou lübo.*

Slovarček:

prejka — preperela, trhla
emo san — imel sem

(Ljudska pesem iz Slovenske vesi)

kmečki muzej

V hribovski vasici na Ženiku, uro daleč od Vidma pri Ščavnici, si je Jožef Čuš, upokojeni cestar, uredil zanimivo zbirko raznih starih predmetov. Zbiranje najrazličnejših starin je Čušev konjiček že dolgo vrsto let. Nabiral jih je po domačijah daleč in blizu. V zbirki, ki jo je lepo uredil v dveh sobah kmečke hiše sredi vasi, so najrazličnejši predmeti. Prevladuje staro kmečko orodje, pasti, možnarji, orožje, predmeti iz bronaste, keltske in rimske dobe, vmes so celo okameneli ostanki mamuta, ki so jih izkopali v Kutincih.

Apače napredujejo

V petih letih se je motorizacija povečala za šestkrat. Radgonski kombinat je dobro ukrenil, ko je razprodal veliko število hiš, saj so novi lastniki v letu in pol popravili toliko teh hiš, kot prej v petih letih. Tudi kmetijstvo se izboljšuje. Kmetje kupujejo traktorje in druge stroje. Tudi vedno več mladine zdaj ostaja doma na kmetijah. Zdaj gradijo novo šolo, ki bo ponos lepe apaške doline. In bodoči načrti? Ko bo asfaltirana cesta Črnici—Cmurek, bo to res velika pridobitev za Apaško dolino, saj bo znatno zbližala velik predel severovzhodne Slovenije s sosedno Avstrijo ter s tem tudi veliko pripomogla k razvoju turizma, gostinstva in obrti v tem delu Slovenije.

naša gradbena podjetja gradijo v tujini

Gradbena podjetja iz Hrvaške bodo kmalu začela graditi 2446 stanovanj v Brnu v ČSSR, skupaj s slovenskimi podjetji pa bodo zgradili 2000 stanovanj v Bratislavi. Gradbeniki iz Srbije, Makedonije, Črne gore in BiH so si med seboj razdelili gradnjo 10.000 stanovanj v Pragi in Malešicah. Po podatkih sveta za gradbeništvo hrvatske gospodarske zbornice so gradbeniki za visoke, nizke in montažne gradnje za leto 1969 prevzeli dela za 104 milijone dolarjev, to je dvakrat več kot lani. Glede na sklepanje pogodbe je na prvem mestu Zahodna Nemčija (24 milijonov dolarjev).

novi ansambli nove melodije

Velika dvorana Slovenske filharmonije v Ljubljani je en sobotni večer v mesecu gotovo polna do zadnjega kotička. Morda še enkrat toliko poslušalcev pa mora domov, vstopnic ni več! In potem domače viže, druga za drugo — valček, polka, marzurka . . .

Tako je vselej, kadar ljubljanska radijska postaja prireja priljubljeno javno oddajo »Novi ansambli — nove melodije«. Dvorana sicer lahko sprejme le nekaj sto ljudi, če pa jim prištejemo še vse tiste, ki poslušajo oddajo doma pri sprejemnikih in jo dan pozneje še gledajo na televizijskih zaslonih, lahko rečemo, da imajo »Novi ansambli — nove melodije« na stotisoče prijateljev in poslušalcev.

Sploh so javne radijske oddaje z domačimi vižami pri poslušalcih v Sloveniji zelo priljubljene. To je veljalo tudi za oddajo »Slovenski ansambli tekmujejo«, ki je bila na sporedu lansko sezono, morda še bolj pa to velja za letošnjo, saj v njej v prvem delu nastopajo samo ansambli, ki podobnih javnih nastopov pred mikrofonom še niso imeli.

Urednik Boris Kovačič, znani avtor mnogih lepih domačih viž, pravi:

»Oddajo 'Novi ansambli — nove melodije' smo začeli novembra lani. Sestavljena je iz dveh delov: v prvem nastopajo godci in pevci — amaterji, v drugem pa v izvedbi posebnega velikega pihalnega ansambla, v katerem so sami poklicni godbeniki, predvajamo nove domače melodije. Amaterske ansamble smo izbrali na posebnih avdicijah, ki smo jih imeli v vseh večjih krajih Slovenije. Glede na število oddaj jih je prišlo v pošte skupno 24, največ pa jih je iz Štajerske in iz Slovenske Koroške. Nastopajo v že ustaljenih zasedbah: kvintetu s pevci po vzoru Avsenikov ali triu z diatonično karmoniko, kitaro in berdo.

Za nove melodije pa je radijska postaja razpisala natečaj. Nanj se je odzvalo zelo veliko znanih in neznanih avtorjev domačih viž, saj je prišlo v roke komisiji nad 300 skladbic. Med avtorji so tudi nekateri

že močno znani kot Lojze Slak, Vladimir Stiasny, Vili Petrič, Albert Podgornik, Boris Frank, Pavel Kosec in drugi.«

Oddaja poteka kot športno tekmovanje! Najboljši se uvrstijo v finale in tako bodo konec maja nastopili ponovno vsi dosedanja zmagovalci, izmed katerih bodo poslušalci in posebna strokovna komisija izbrali prvake. Poslušalci v dvorani namreč tudi po svoji presoji izbirajo na vsaki oddaji svojega zmagovalca. In zanimivo je, da je bil po njihovi oceni doslej skoraj vedno prvi tisti, ki igra tako, kot znani Slakov ansambel. — Prav gotovo je to znak njegove velike priljubljenosti med ljudmi.

Med amaterskimi ansambli naj omenimo vsaj nekatere. Vačovnike iz Šoštanj je napovedovalec takole predstavil:

»Najprej se je začelo s triom, ali še bolje — najprej je igral samo oče Franc, pridružiti pa sta se mu hotela tudi dva sinova Ivan in Franci. Enemu je oče dal kitaro, drugemu pa kontrabas. Mati Terezija in hčerka Marija sta bili pevki. Vse skupaj je potem pokvarila vojska in namesto sinov sta morala na pomoč basist Karli Zager in kitarist Ivo Kajba, ki je obenem tudi avtor skladb. Toda zgodbe še ni konec: pred letom dni so se družini Vačovnik pridružili še fantje — trije bratje Zvonko, Ivan in Marjan Kortnik, poleg njih pa še basista Jaka Gregorc in Stazi Šuligoj, tako da je nastal pevski kvintet.«

Podobnih ansamblov, čisto družinskih, je bilo še nekaj. Na primer Mlačniki iz Logarske doline, kjer igrajo in pojejo v glavnem sestre in bratje.

Ali pa: v uredništvo oddaj je prispelo pismo. V njem je dekle, ki je pela z ansambлом, spraševala, če lahko nastopi v dolgi, večerni toaleti. Iz Kanade — je pisala — sem dobila blago, pa ga je škoda rezati!

In še bi lahko naštevali take simpatične zgodbe. Kot na primer to, da napovedovalec Metka Šišernik in Borut Mencinger v prvih treh vrstah v dvorani skoraj že kar poznata vse poslušalce. Brž ko začnejo prodajati vstopnice, jih kupijo in to kar za stalne sedeže. Pravijo, da se naslednji dan, ko oddajo predvajajo na televiziji, tako radi gledajo na malem zaslonu! In med njimi je precej takih, ki pridejo v dvorano iz okolice Ljubljane, tudi po 20 ali 30 km daleč!

In še vprašanje Borisu Kovačiču, uredniku

*Ansambel družine Vačovnik iz Šoštanj
The folk music group of the family Vačovnik*

*Radijska in televizijska napovedovalka
Metka Šišernik*

*The radio and television announcer,
Metka Šišernik*

radijskih narodno-zabavnih oddaj: »Koliko domačih ansamblov pa je v Sloveniji ta čas?«

»Tega nihče natančno ne ve. Skoraj ni večje vasi, kjer ga ne bi imeli. In če rečem, da jih je pri nas vsaj 500, najbrž nisem povedal preveč!«

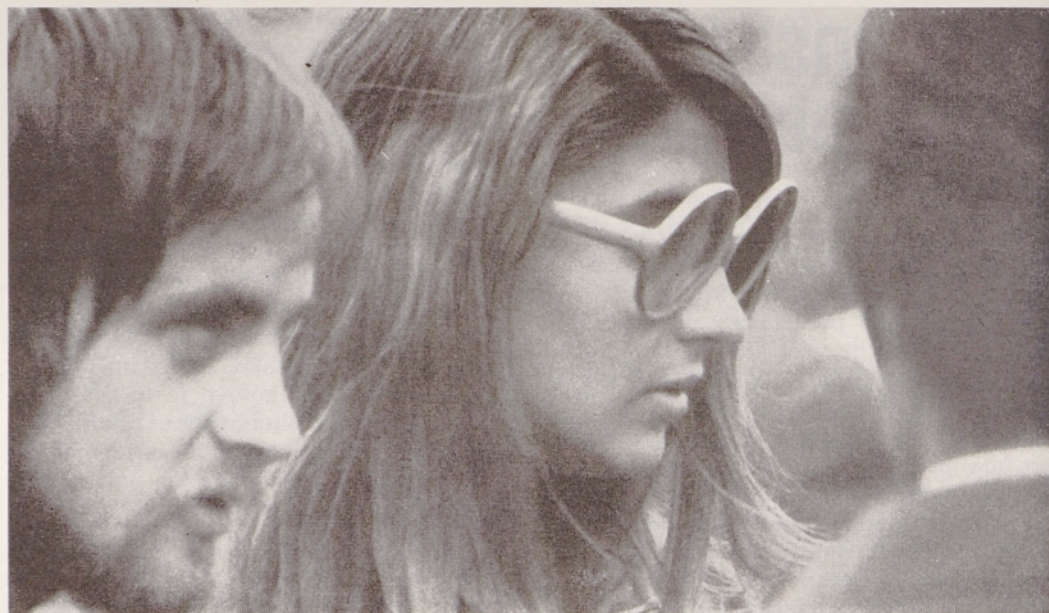
Ni čudno, če je oddaja »Novi ansambli — nove melodije« tako priljubljena med preprostimi slovenskimi ljudmi!

Pe-st

Roman Komarek

študen- tovsko mravljišče v Ljubljani

Joco Žnidaršič: *Generacija — The generation*

Ko bi vse ljubljanske študente združili in naselili v posebnem mestu, bi bilo to mesto za slovenske razmere kar veliko. Imelo bi nekaj manj kot 10.000 prebivalcev. Kje pa so potem še študentje mariborskih višjih šol in piranske Višje pomorske šole? Zračunano na okroglo, pomeni to, da v Sloveniji vsak stoti prebivalec študira na višjih šolah, akademijah ali univerzi. Med študenti v Ljubljani jih je 700 iz drugih jugoslovanskih republik, kakih sto pa iz drugih držav. Zanimivo je nadalje, da se je v zadnjem študijskem letu vpisalo največ novih študentov na filozofsko fakulteto, ki po številu vpisanih študentov že vsa leta močno prednjači, potem pa na pravno in ekonomsko fakulteto. Seveda pa tudi število študentov tehničnih ved ni majhno. Vsa vprašanja, ki zadevajo študij in izobraževanje nasploh, pa še niso rešena. Zato so univerzitetni delavci in študentje marca letos naslovili na slovensko javnost izjavo, kjer zahtevajo, naj se njihovo delo enakovredno prizna in nagraduje, zahtevajo pa tudi boljše in za vse enake možnosti šolanja.

Toda študentje se ne ukvarjajo samo s študijem. Njihove tako imenovane mimoštudijske dejavnosti so zelo raznovrstne in številne, v njih dela skoraj polovica študentov. Že osemindvajset let, torej od osvoboditve sem, izdajajo svoj list **Tribuna**. V njem pišejo o svojem življenju, o

univerzi, objavljajo svoje leposlovne in likovne prispevke. Zlasti v zadnjih letih je **Tribuna** postala verjetno najbolj kritičen slovenski časopis, zato je tudi pogosto povzročala nesoglasja in proteste pri starejših generacijah, ki se jim študentovska opozorila na boleča vprašanja v naši družbi in njihova modernistična umetnost ne zdijo povsem sprejemljiva in pravilna. Pa kaj, znano je, da so bili študentje vselej nosilci najnaprednejših misli in dejanj v svetu, in so tudi še danes. To se je pokazalo junija lani, ko so po beograjskih študentovskih demonstracijah tudi ljubljanski študentje na zboru v Študentovskem naselju zahtevali pravičnejših in učinkovitejših rešitev njihovih težav. Prvi sadovi so se že pokazali: obvezno socialno varstvo za vse študente. Pred kratkim so se odločili, da bodo postavili svojo **radijsko postajo »Študent«** v Študentovskem naselju, kjer prebiva skupaj največ slovenskih visokošolcev. To je sploh prva študentovska radijska postaja v Evropi, vse naprave zanjo pa so izdelali študentje sami v svoji organizaciji ljudske tehnike, ki šteje veliko članov. Oddajnik te postaje ima moč 50 vatov in deluje do 20 kilometrov; s tem obsega celotno ljubljansko področje ali prostor s približno 300 tisoč prebivalci. Študentje so tako dobili še eno možnost, da se lahko bolje obveščajo med seboj in da seznanjajo tudi druge s svojim delom

in življenjem.

Posebno močna je študentovska kulturna dejavnost, ki je bila do leta 1965 združena pod skupnim imenom **Akademik**, danes pa dela vsaka skupina posebej, tako Študentovski plesni klub, Klub ljubiteljev Bacha, dramska skupina, Akademski pevski zbor »Tone Tomšič«, Akademska folklorna skupina »France Marolt« in druge. Zlasti zadnji dve sta še posebej pomembni, saj imata tudi najdaljšo tradicijo. **Akademski pevski zbor »Tone Tomšič«** šteje sedemdeset stalnih in deset častnih članov, vodi pa ga dirigent Marko Munih. S svojim programom, ki obsega domače in tuje narodne in umetne pesmi, je prepotoval že veliko sveta in dosegel pomembna priznanja: na tekmovanju amaterskih pevskih zborov v italijanski Gorici je nastopil dvakrat in obakrat dosegel prvo mesto, prvi je bil tudi leta 1967 v Avstriji (Beljak), a četrti leta 1966 v Llangolnu v Veliki Britaniji. Zelo uspešne so bile njegove turnee po Sovjetski zvezi leta 1965 in 1966 in po Slovaški in Avstriji leta 1968.

Akademska folklorna skupina »France Marolt« se ponaša še z lepšimi uspehi. Lani je minilo dvajset let, odkar jo je ustanovil France Marolt, znameniti slovenski etnograf in muzikolog. Maroltovemu načelu je skupina ostala zvesta do danes: varovati in gojiti pristnost slovenskega ljudskega plesa. Pod skrbnim vodstvom Tonč-

Jana Milčinski

Ljubljanski grad včeraj, danes in jutri

ena najstarejših naselbin ljubljanskega ozemlja. Predrimski obrambni okop, ki so ga odkrili na grajskem hribu, pripisujejo arheologi ilirski dobi, ki je dala antični Ljubljani tudi njeno nelatinsko ime Emona. Rimski napisni kamni, odkriti v grajskem zidovju, pa pričajo, da je imel grajski hrib v rimski dobi vsaj obrambno-opazovalno vlogo. Nastanek sedanje grajske zgradbe pa ima svoj začetek daleč v srednjem veku. V pisanih zgodovinskih virih ga zasledimo prvokrat leta 1144 in to v nemški obliki Laibach. Dve leti pozneje pa že tudi v slovenski obliki Luwigana. Jezikoslovcem se doslej še ni posrečilo ugotoviti izvora imena. Brez dvoma je nemška oblika Laibach izpeljana iz blaglasnega slovenskega imena Ljubljana.

Raziskovanja, ki jih je opravil Zavod za ureditev stare Ljubljane, so pokazala, da je prvotno, verjetno v romanskem slogu

zgrajeno grajsko zgradbo močno poškodoval potres leta 1511. Na starih srednjeveških temeljih so nato zgradili nov trdnjavski grad, ki je imel še zmerom predvsem obrambni značaj — obrambne zidove s strelnicami, šest peterokotnih obrambnih stolpov in obrambni jarek, čez katerega je vodil dvizni most.

Šele slike iz XVII. stoletja dajejo točnejši pogled na tedanje stanje ljubljanskega gradu; najpomembnejša je slika iz Valvasorjeve zbirke iz leta 1660, ki nam kaže pogled na grad iz ptičje perspektive.

Grad je sčasoma izgubil značaj reprezentančne stavbe in si je v XIX. stoletju nadel

O gradu raje ne bi preveč govorili,

čeprav statistika kaže, da je ljubljanski grad druga najbolj obiskana turistična točka v Sloveniji, takoj za Postojnsko jamo. Na gradu obiskovalec danes ne najde drugega kot razkopano in od zoba časa načeto zidovje in pa — lep razgled na mesto in okolico.

Domačinu ljubljanski grad veliko pomeni. Vsakega Ljubljančana veže na grad nešteto spominov, od najmlajših let, ko se je kot otrok skrival med grajskim zidovjem in se na pobočjih hriba šel »ravbarje in žandarje«; do tistih najlepših časov, ko je na samotnih grajskih štezah okušal sladkosti prve ljubezni; in končno tudi tedaj, ko na stara leta prihaja na grad zaradi ljubega zdravja in iz želje po spominih na srečne, mlade dni.

Nekdaj je v stolpu bival čuvaj, ki je mesto varoval pred požari. Kadar je zagledal požar v mestu ali okolici, je ustrelil iz topa, ki je stal pod stolpom. Pripovedujejo, da je včasih, ko je bil »dobre volje«, ustrelil kar tako, sebi v zabavo — potem je bila v mestu seveda velika zmeda in preplah.

Točna zgodovina nastanka in razvoja ljubljanskega gradu se nam najbrž ne bo nikoli razkrila

Najnovejše raziskave preteklosti Ljubljane so pokazale, da je bila na grajskem hribu

ke Maroltove seznanja skupina domačine in tujino z našo preteklo in sedanjo kulturo. Gostovala je v Avstriji, Franciji, Grčiji, Holandiji, Italiji, Nemčiji, Švici, Združeni arabski republiki, Belgiji, Sovjetski zvezi, Tunisu in na Poljskem. Na mnogih festivalih po vsej Evropi je prejela nagrade za osvojena prva mesta in laskave kritike. Milijonom gledalcev je postala znana, ko je trikrat nastopala na Evroviziji. Za minuli 29. november je skupina posebej nastopala za naše izseljence in delavce v Švici, pa tudi na gostovanjih po drugih državah je privabila in navduševala veliko naših rojakov iz tujine. Za vse te zasluge je Akademsko folklorna skupina »France Marolt« prejela ob svoji dvajsetletnici veliko priznanje: predsednik Tito jo je odlikoval s srebrnim vencem. Še in še bi lahko naštevali: vsekakor bi morali omeniti Študentovski servis, ki skrbi za sto in sto študentov, predvsem revnejših, da dobe delo in si na tak način pomagajo pri študiju. Študentje raznašajo mleko in časopise, prodajajo knjige, inštruirajo, poučujejo honorarno v šolah... vsak dinar jim pride prav, če od doma ne morejo dobiti zadosti, če je njihova štipendija premajhna, ali pa če je sploh ni. Skratka, Ljubljana z edino slovensko Almo mater, kjer nosi vsak osemnajsti prebivalec v torbi indeks, je živo študentovsko mravljišče.

mrko podobo kaznilnice. Leta 1809 do 1813 so ga zasedli Francozi in porušili obrambne naprave. Leta 1814 ga je spet prevzela Avstrija in ga preuredila v težko ječo. V ta namen so obstoječe stavbe dopolnili z novim dvorišnim poslopjem. Leta 1848 so na okroglem obrambnem stolpu sezidali sedanji razgledni stolp.

Leta 1905 je mesto kupilo grad od države in ga preuredilo v stanovanja, ki so jih izpraznili šele v letih 1962—64.

Tudi obe vojni sta prinesli gradu marsikatero spremembo. Med prvo svetovno vojno so bili na gradu zaprti nasprotniki Avstrije, med njimi tudi pisatelj Ivan Cankar.

Takoj, ko je prišel grad v roke mesta, so mu mestni očetje namenili novo, lepšo usodo. Že župan Ivan Hribar ga je ob nakupu želel preurediti v muzej. Njegove želje se niso uresničile; načrt je šel v pozabo, tako kot tudi pozneje načrt mojstra Plečnika, ki je hotel grad preurediti v »krono mesta«, v slovensko »akropolo«.

Po vojni so nadaljevali z izdelavo idejnih načrtov za ureditev gradu.

Z resničnimi pripravami pa je bilo mogoče začeti šele po letu 1964, ko so bili iz gradu izseljeni zadnji stanovalci. Najprej so pod vodstvom prof. Frelihove raziskali skrivnost dediščine ljubljanskega gradu, potem pa je bilo treba pripraviti načrt, ki bo ohranil vse zgodovinsko važne oblike gradu, zraven pa služil novemu, zgodovinsko turističnemu namenu: kot zrcalo zgodovinskih usod svojega mesta in kot krona ljubljanske silhuete.

Kakšen bo torej ljubljanski grad jutri?

Ta jutri sicer res še ne bo »jutri«, pač pa najkasneje leta 1974 — tako vsaj nam je zagotovil predsednik Mestnega sveta ing. Miha Košak. Rad se je odzval naši prošnji, da za bralce Rodne grude pove nekaj podrobnosti, kako so potekale priprave in kakšen je idejni osnutek grajske preureditve.

»Zelo sem zadovoljen, da se je vprašanje rekonstrukcije končno premaknilo z mrtve točke,« je začel svojo razlago ing. Miha Košak. »Delo je zaviralo več vzrokov, v prvi vrsti pomanjkanje denarnih sredstev. Za dela na gradu je mesto doslej lahko namenilo le toliko, kolikor so veljale več-

letne raziskave o zgodovinski preteklosti gradu.«

O novi nalogi gradu so odločali najrazličnejši strokovnjaki: arheologi, umetnostni zgodovinarji, muzealci, arhitekti. Končno so se zedinili, naj bo obnovljeni grad namenjen deloma gostinstvu in turizmu, ki bosta grajsko poslopje povezovala z življenjem mesta.

Prvi korak, ki bo pospešil obnovitvena dela na samem poslopju, pomeni začetek gradnje nove ceste, ki je nujna za potrebe rekonstrukcije, pa tudi za boljši dostop do gradu.

Razpisan je bil natečaj za rekonstrukcijo gradu, je zelo dobro uspel, tako po številu udeležencev kot tudi po resnosti poslanih predlogov.

Za najustrežnejšega projektanta je bil izbran arhitekt Edo Ravnihar ml. Določen je, da bo izdelal dokončni obnovitveni načrt.

»Zadovoljen sem,« pripoveduje predsednik Mestnega sveta, »da bosta letos rešeni že dve važni nalogi: maja bo odprta nova cesta na grad, jeseni pa bodo končani glavni načrti za obnovo gradu. Prihodnje leto bomo že začeli z gradbenimi deli na poslopju in računamo, da bo grad obnovljen v 3 do 4 letih, kot bodo pač dopuščale denarne zmogljivosti. Mestni svet ima v svojem proračunu že zagotovljeno postavko: sredstva za obnovo gradu.

Osebnost sem prepričan, da bodočnost gradu ni več vprašanje in da bodo naši rojaki, ki bodo prišli na obisk v domovino, že leta 1973 ali najkasneje 1974 lahko obiskali obnovljeni, polepšani ljubljanski grad!«

Kaj boste torej videli na ljubljanskem gradu, če ga boste obiskali čez nekaj let? Obnovljeno zunanost, za katero bo utripalo živo sodobno življenje. Vsi do sedaj obnovljeni gradovi (Otočec, Podvin, grad Hrib v Predvoru itd.) so pokazali, da jim je zagotovljen uspešen razvoj le tedaj, če so prilagojeni potrebam modernega življenja. Grajska palača, ki naj prikazuje le zgodovinski spomenik, bo prej ali slej osamela v pozabi. Res, da si bo vsak rad enkrat, dvakrat ogledal grajski muzej; tretjič pa ga bo na grad zvalila zanimiva prireditev, kateri bo namenjeno grajsko dvorišče ali občasna razstava, in ne nazadnje — dobra, vabljava restavracija.

novi vrtci za mladi slovenski rod

J. Milčinski

Srečno otroštvo — to je najlepša dota, ki jo lahko damo otroku v življenje. Vemo, da je ljubeča družina in topel dom tista osnova, ki otroku zagotavlja zdrav duševni in telesni razvoj. Vemo pa tudi, da otrok že v tretjem letu starosti išče svojo pot v svet, med vrstnike, v samostojno življenje. Zato ga ne smemo zapreti med štiri domače stene. Vrtec — vzgojno-varstvena ustanova je tista prva stopnička, ki pomaga otroku prestopiti prag v širši življenjski prostor.

Žal pri nas razvoj otroških varstvenih ustanov doslej ni šel v korak s potrebami. V Sloveniji je več kot 40 % zaposlenih žena, marsikje pa je celo 60 % družin, v katerih sta zaposlena oba zakonca. Vsi zaposleni starši žele, da bi bili otroci v času njihove zaposlitve v dobrih in skrbnih rokah otroških vzgojiteljic v vrtcih.

Za rešitev perečega problema otroškega varstva se zavzema vsa naša družba. Uveljavljen je zakon o skupnostih otroškega varstva in financiranju nekaterih oblik tega varstva. Tudi sindikati so ponudili svojo pomoč in se zavzeli za čim hitrejšo in uspešnejšo ureditev vseh problemov, ki so doslej zavirali gradnjo in razvoj prepotrebne omrežja varstvenih ustanov.

Na pobudo sindikatov so mnoge delovne organizacije sklenile, da bodo iz svojih skladov prispevale denar za gradnjo vrtcev in za napredek otroškega varstva. Ob tem se je več kot 50 % slovenskih občin odreklo plačilu davka od tistih denarnih sredstev, ki so jih podjetja namenila otroškemu varstvu. Tudi del sindikalne članarine bo uporabljen za otroško varstvo. Ob vsem tem so se že pokazali prvi uspehi.

Že lani je bilo sezidanih več novih, sodobno urejenih vrtcev, število otrok, ki hodijo v vrtnice, pa se je od lanskega leta povečalo za 11 %.

V Mariboru so ob letošnjem dnevu žena slovesno odprli nov vrtec; dva sta še v gradnji in bosta zgrajena še to jesen, zidava naslednjih treh pa je že tudi zagotovljena. Tako bodo v Mariboru v dobrem letu poskrbeli za strokovno urejeno varstvo kar za 700 otrok.

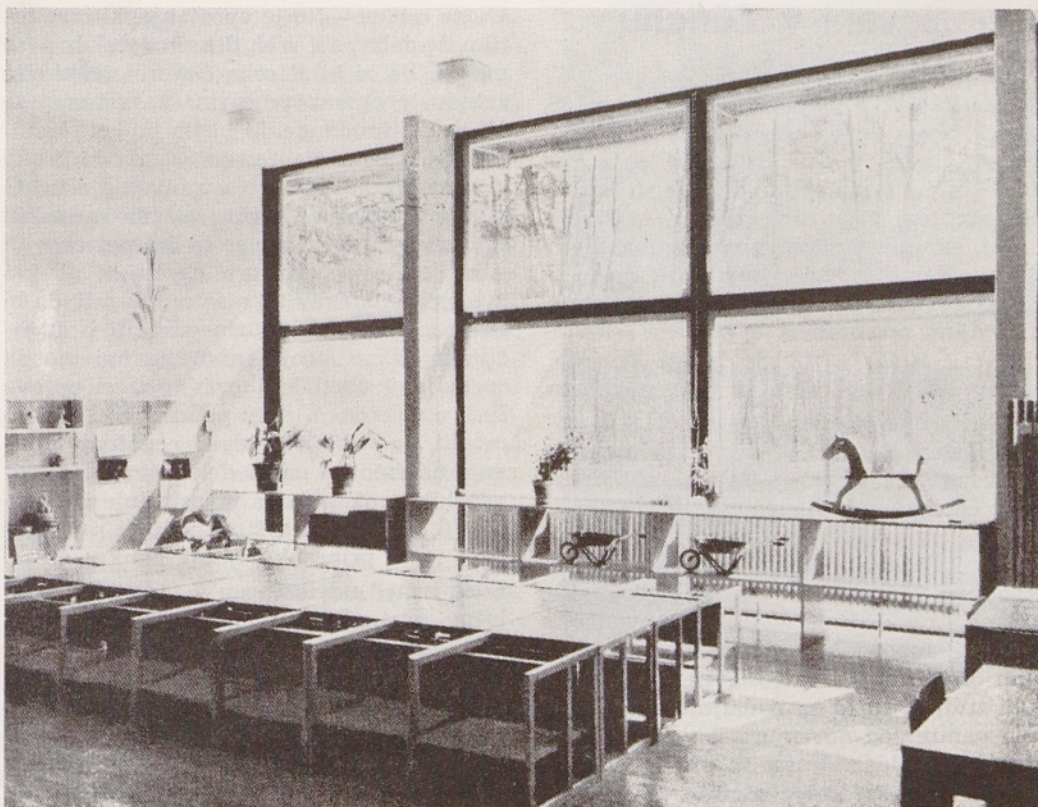
Tudi v Murski Soboti so na praznik dneva žena odprli nov vrtec, ki so se ga najbolj razveselile mamice z najmlajšim naraščanjem. Ta vrtec bo namreč sprejemal v varstvo tudi dojenčke; tega varstva pa doslej v Murski Soboti še ni bilo.

Na Dolenjskem so načrti za gradnjo novih otroških varstvenih ustanov že pripravljene. V Novem mestu je v ta namen že odobren potreben denar. V Trebnjem grade vrtec za 40 otrok. V osmih dolenjskih občinah pa so v ta namen že tudi zbrali skoro 3 milijarde starih dinarjev. V primerjavi s prejšnjimi leti pomenijo te številke velik korak naprej.

V zadnjih letih se je precej povečalo tudi število strokovno kvalificiranih vzgojiteljic. Obe vzgojiteljski šoli, v Ljubljani in v Mariboru, s petletnim teoretičnim in praktičnim poukom skrbita za strokovno izoblikovanje deklet, ki jim je potem zapuano varstvo in vzgoja naših otrok.

Izkušnje pedagogov osnovnih šol, da velik del prvošolčkov še ni vsestransko — telesno, socialno in čustveno — zrel za šolo, so dale pobudo za organizacijo malih šol. Namen teh šol ni dobesedno pripravljanje otrok na šolski pouk z zvezki in drugimi učnimi pripomočki. V teh šolah, ki jih otroci obiskujejo od marca do junija dvakrat na teden, se bodoči šolarčki s privlačnimi vzgojnimi igrami pripravljajo na šolo; plašni in manj zreli se hitreje in lažje vključijo v razredno skupnost, saj ob igrah in med igranjem hitreje navežejo stike z drugimi otroki in tudi z učiteljem. Med igranjem se otroci na nevsiljiv način nauče obnašanja, postanejo sproščeni v govoru, znajo dobro opazovati, sodelujejo, premagujejo nerodnosti, odpravljajo nespretnosti itd.

V tretjem letu, odkar so male šole začele z delom, je bilo v teh šolah zajetih že nad polovico vseh šolskih novincev.

Skupina otrok v novem otroškem vrtcu v Polju pri Ljubljani

A group of children in the new kinder-garten in Polje near Ljubljana

Otroška igralnica v novem vrtcu

A play-room in the new kinder-garten

Občni zbor je pokazal vrsto problemov, ki zadevajo naše državljane v Švici, tako v njihovem delovnem razmerju kakor tudi v prostem času. Žal so morali spregovoriti tudi o pojavih, ko nekateri naši ljudje, ki delajo v tej deželi, s svojim obnašanjem ne delajo časti svoji domovini. Vendar so to le osamljeni primeri, v glavnem pa je naš delavec spoštovan in cenjen.

Kritične pripombe mnogih diskutantov bi lahko zvrstili v glavnem v tri poglobitve postavke. To so: vprašanje carin in togih deviznih predpisov, vprašanje konzularne službe, ki se le počasi prilagaja vse večjemu številu Jugoslovanov na tujem, in programiranje kulturnega in zabavnega življenja med našimi rojaki. Tu še vedno ni prave koordinacije in pojavljanje raznih ustanov iz domovine večkrat povzroča tudi različne organizacijske probleme.

Glede carine — to je vprašanje, ki tare tudi naše delavce v vseh drugih deželah — so menili, da bi bilo treba čimprej rešiti. Ne zahtevajo oprostitev carine za avtomobile ali druge predmete, ki bi jih lahko uvrstili med luksuzne. Zahtevajo pa, da bi lahko delavci po določenem času bivanja v tujini vnesli v Jugoslavijo brez plačila carinskih dajatev vse tisto, kar so ta čas potrebovali v svojem gospodinjstvu na tujem ali pri svojem delu. Prav tako so predlagali, da bi lahko delavci brez carine uvozili v Jugoslavijo razne stroje in drugo opremo za opravljanje obrti, kolikor bi to začeli opravljati v določenem roku po vrnitvi. Dalje so menili, da sedanji predpisi negativno vplivajo na štednjo naših delavcev v jugoslovanskih bankah in na investiranje v Jugoslaviji, saj mnogi naši državljani raje vlagajo svoje prihranke v tuje banke.

Eden izmed udeležencev v razpravi je odločno nastopil proti predragim gostovanjem ansamblov iz Jugoslavije med našimi rojaki v tujini; pri tem je omenil letošnjo poletno turnejo »Zvoki rodnega kraja«.

Prav v prijetno zadovoljstvo je bilo poslušati poročilo, v katerem so večkrat omenjali Slovensko izseljensko matico in njeno sodelovanje ter pomoč slovenskim delavcem v tem delu Švice. Prav tako je bila kot ena najboljših večkrat imenovana podružnica Kluba v Amriswilu, kjer so včlanjene skoraj same slovenske delavke, zaposlene v tamkajšnji konfekcijski tovarni in poleg njih nekaj delavcev — mizarjev.

Nekatere članice jugoslovanskega kluba v Amriswilu na enem izmed nastopov (levo)

Prizadevna tajnica kamniške podružnice Matice se je pred meseci težko ponesrečila. Obiskali smo jo za kratek pogovor; razumljivo, da je bila obiska zelo vesela, saj je še vedno privezana na bolniško posteljo

Tudi trboveljska podružnica Matice je delavna vse leto. Posnetek je s srečanja z rojakom Francem Pavličem, ki je prišel na obisk v staro domovino

Če bi pod celoten občni zbor Jugoslovanskega kluba v Zürichu potegnili črto, potem moramo reči, da je ta delovni dogovor naših državljanov v tem delu Švice prav lepo uspel. Poleg odkritega soočenja s problemi in napakami v preteklem obdobju so namreč predlagali tudi vrsto načrtov in ukrepov za nadaljnje uspešno delo, kar bo nedvomno v največjo oporo in korist našim rojakom, ki so se začasno zaposlili v tem delu Evrope.

Ernest Petrin

Jugoslovani v Zürichu so zborovali

Jugoslovanski klub v Zürichu je imel 9. marca redni letni občni zbor. Poleg delegatov iz vseh podružnic kluba so se ga udeležili tudi zastopniki nekaterih sorodnih združenj naših državljanov, ki živijo v tujini, svetnik jugoslovanske ambasade v Bernu Karadjinović, generalni konzul v Zürichu Djiha ter gostje iz Jugoslavije, med njimi predstavnik državnega sekretariata za zunanje zadeve Milan Trešnjić, zastopniki izseljenskih matic, sindikata, Jugobanke in drugi.

Jugoslovanski klub v Zürichu deluje že šesto leto in si je v tem času nabral veliko dragocenih izkušenj. Iz prvotne organizacije, katere poglobitveni namen je bil organizirati kulturno-zabavno življenje svojih članov, je klub zrastel v močno združenje, ki ima 15 podružnic in nad 1000 članov, s pomočjo Jugobanke in nekaterih gospodarskih organizacij iz Jugoslavije pa je dobil tudi trdno osnovo za nadaljnje delo. Klub ima namreč od novembra lani lastne prostore na Badenerstrasse in plačanega tehničnega tajnika. Poleg pisarne v Klubu je tu tudi prostor za knjižnico s čitalnico, za predavanja in sestanke, šahovske nastope in druge oblike klubskega življenja. Najbrž ni pretirano reči, da je Jugoslovanski klub v Zürichu za zdaj najmočnejše in najbolje organizirano društvo naših državljanov, ki so se začasno zaposlili v tujini.

razgovor s Tonetom Horvatom

Mlad in postaven fant je. Kodrastih las in vedno nasmejanega obraza. Šele dobrih 23 let ima, pa je že štiri leta v tujini. Preudaren in malo zadržan je, ko razpletava razgovor. Štiri leta — kar precej dolga doba je to. Pa so kljub temu minila tako hitro — če človek gleda nazaj. Štiri leta trdega dela, mnogih preizkušenj.

Doma je iz Jurija pri Radgoni. Doma so imeli mlin. Oče in mama pa štirje otroci. Ni bilo lahko. Mlin je bil star in kar naprej potreben popravit. Dela pa je bilo malo. In kar ga je bilo, si ga je delilo nekaj mlinov v okolici. Sicer pa ga pustimo, da nam pove sam:

»Izučen zidar sem. Ko sem končal šolo in odslužil vojsko, je moja starejša sestra delala hišo v Avstriji. Gradili smo jo s skupnimi močmi. Naš kraj leži čisto ob avstrijski meji. Šel sem k sestri in zidal. Ko je bila hiša gotova in sem razmišljal, kje bi si poiskal delo, sem se odločil, da se zaposlim v Avstriji. Že od doma sem govoril kar dobro nemško. Nekaj sem se naučil v šoli, nekaj v Avstriji. Jezik mi torej ni delal težav. Zato se tudi nisem težko odločil, da grem na delo malo dalj — v Nemčijo. Posebno še, ker sva odšla z bratom skupaj.«

Našel si je prijetno stanovanje in med Nemci, ki cenijo dobrega delavca — malo pa tudi zato, ker je brat pri istem podjetju vodil grupo delavcev, si je kmalu našel dobre prijatelje. Dela je bilo dovolj in plačano je bilo tudi dobro. Pridno je delal. Tudi po delovnem času in ob koncu tedna. Tako se zasluži še več. In pridno je nalaгал prihranke na devizni račun. »Za hišo...« pravi. Rad bi jo postavil seveda doma, v Sloveniji. Čisto za gotovo še ne ve, kje. Nekje, kjer je lepo, morda najraje nekje v okolici Celja, kjer so vrtovi hiš polni cvetja.

Toda človek ne more živeti samo od dela. Tudi če si v tujini, nikdar ne smeš pozabiti, da mineva tvoje življenje. V tistem nekaj prostem času, kar mu ga je ostalo, je rad šel na sprehod v lepo okolico Stuttgarta, ali pa malo dalj z avtom na obisk k prijateljem in znancem v Karlsruhe, Essen, Großreken, Hamburg, v Avstrijo in drugam.

»Poleti sem bil na Holandskem. Kako lepo je tam! Nikoli ne bom pozabil, koliko cvetja sem videl tam. In pokrajina, polna mlinov na veter... Potujem res rad. Rad bi videl ves svet! Če bi le imel dovolj časa, pa denarja seveda...«

Z življenjem tu je zadovoljen. Sedaj bo menjal delovno mesto. Ker je od doma vaje dela v mlinu, bo zidanje zamenjal za delo v mlinu. Lepše delo, čisto in na toplem, pa še bolje plačano. Stanovanje mu je lastnik nove firme tudi priskrbel. Lepa, velika soba pa kuhinja in kopalnica. Vse za le 25 DM mesečno. Zares, zelo ugodno. »Kuhinja, ta je posebno važna. Saj sem se malo navadil na nemško hrano. Ampak domačo hrano imam le najraje. Pa si zato veliko kuham kar sam... Veste, moji bratje in sestre so vsi že poročeni... To je tisto, kar si sedaj najbolj želim. Najti njo. Veste, zelo rad in veliko pišem. Pisma, pa tudi drugače. In rad kaj lepega preberem. Velikokrat, ko mislim na dom, si v mislih ponavljam tisto Prešernovo o Vrbi. Pa ob verzu... za doto, ki je nima milijonarka, bi bil dobil izvoljeno devico... tam se ustavijo moje misli. Pravi dom bi si rad postavil. Srečen in z veliko cvetja...« Njegov pogled je miren in tako poln gotovosti. Poln velikih načrtov, poln zaupanja v življenje. Vedno spremlja z zanimanjem dogajanja doma v Jugoslaviji pa tudi tu. Predvsem se zanima za delo in uspehe tukajšnjih delavskih sindikatov. V prvem času je bil prijetno presenečen, ko je videl, kako močna je ta organizacija in ko je spoznal, da zares v vsakem primeru zastopa interese in pravice delavcev.

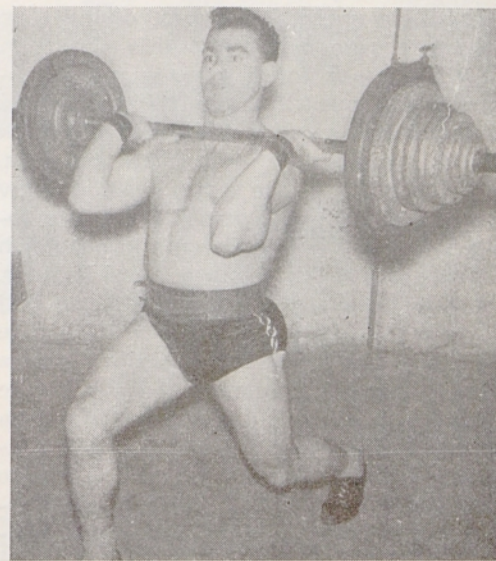
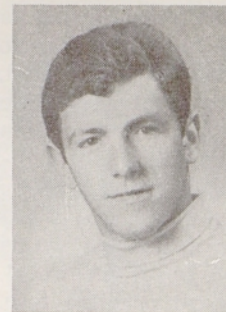
Kar človek zares hoče, tudi zares doseže, si mislim, ko poslušam njegovo pripovedovanje. In si tudi prav od srca želim, da bi temu bilo tako.

Metka Vrhunc

obisk iz Hamiltona

Že v prejšnji številki Rodne grude smo na kratko omenili, da se je na Matici oglasil Slovenec iz Hamiltona Janez Hočevar. Obljubili smo tudi, da bomo napisali o tem obisku kaj več, zato to obljubo ob tej priliki izpolnjujemo.

Janez Hočevar o sebi skoraj ni imel besed, komaj smo zvedeli, da je prišel v domovino prvič po trinajstih letih, da je doma iz okolice Novega mesta, da se je v življenje

Tone Horvat si je začasno poiskal kruha v Nemčiji

Tone Horvat found a job in Germany

*Janez Hočevar pri dviganju uteži
Janez Hočevar, weight-lifting*

*Slovenski pevski zbor iz Hamiltona
v Kanadi*

Slovenian chorus from Hamilton, Canada

v Kanadi že dobro vživel, vendar pa da ni dneva, ko bi ne mislil tudi na domovino in na domače, ki jih že tako dolgo ni videl. »Veliko se je spremenilo, odkar me ni bilo tukaj,« se je končno razgovoril. »Ko sem prišel na železniško postajo, se skoraj nisem znašel. Tudi po trgovinah je veliko novega, zdaj dobiš že vse tako kot v zahodnih državah. Sester in bratov pa na cesti ne bi več spoznal, če bi jih srečal. Hudo pa je to, da čas vse prehitro teče, saj so bili trije tedni, ki sem jih preživel doma, vse prekratki. Upam, da zdaj ne bom več tako dolgo odlašal s ponovnim obiskom...« Pokazal nam je vrsto fotografij s slovenskih srečanj in prireditvev v Hamiltonu in nam pripovedoval o njihovem razgibanem kulturnem življenju. V Hamiltonu deluje zunaj vseh društev tudi velik slovenski pevski zbor, kjer sodelujejo tudi pevci iz Toronta in nekaterih drugih krajev, vodi pa ga Nace Križnar. Rojaku Hočevarju pa je beseda vse bolj uhajala k društvu, v katerem deluje že več let, 7 let pa je že predsednik odseka št. 13 »Planica« vzajemne podporne zveze »Bled«. Zveza »Bled« je bila ustanovljena leta 1933 s sedežem v Kirkland Lake, Ontario, Kanada. Zveza »temelji na strogo nepristranski in bratski podlagi, popolnoma ločena od vere in politike. Zveza jamči svojim članom popolno osebno svobodo glede verskega in političnega prepričanja«. Tako je napisano v začetku »ustave in pravil« zveze, ki so natisnjena v posebni knjižici v slovenskem in angleškem jeziku. Zveza je osnovana na zavarovalni osnovi, svoje sekcije pa ima v vsej Kanadi. Vsaka sekcija ima tudi svoja interna pravila, lahko pa ustanovi tudi razne kulturne skupine. Na konvenciji, ki bo prihodnje leto, bodo po vsej verjetnosti izglasovali predlog, da bi preselili sedež glavnega odbora v Hamilton ali St. Catharines, kjer živi trenutno največ članov.

Društvo »Planica« v Hamiltonu ima ob cesti Hamilton—St. Catharines, v bližini Niagarskih slapov, 7 akrov zemlje, kjer prirejajo razne družabne prireditve in piknike. Sem prihajajo rojaki iz obeh mest, se srečujejo, izmenjavajo izkušnje. V prihodnjih letih bodo ta prostor še polepšali in uredili na njem nekatere objekte. Omenimo naj še, da se je Janez Hočevar še pred odhodom v Kanado ukvarjal s svo-

jevrstnim športom, z dviganjem uteži in temu se že do zdaj ni povsem odpovedal, saj društvo prireja tudi občasna tekmovanja v dviganju uteži. Zanimarjajo pa ne tudi drugih točk na prireditvah: kratkih igric, skečev, za katere bi želeli čimveč primernih besedil, recitacij in drugih. Prav bi bilo, da bi prejeli tudi iz Hamiltona, tako kot iz drugih naselbin slovenskih izseljencev, pomočila o njihovem delu in objavljali bi jih v Rodni grudi, da bi tudi rojaki v drugih krajih vedeli za njihove dejavnosti. Saj je društvena dejavnost še vedno eden izmed osnovnih načinov, kako ohranjati slovensko narodno zavest in slovenski jezik.

J. P.

kje delajo Jugoslovani

Povojnega gibanja migracije (odseljavanja in odhajanja na delo) skoraj ni mogoče spremljati. Po nenehnem dotekanju podatkov statistika ne more prikazati povsem točnega števila državljanov, ki so se začasno, oziroma za daljši čas odselili iz države.

Zvezni urad za zaposlovanje je kljub temu na osnovi drugih podatkov izdelal oceno razdelitve jugoslovanskih delavcev v osmih zahodnoevropskih državah za leto 1967. Po teh podatkih so bili v tem letu naši delavci na tujem razporejeni takole:

V Zvezni republiki Nemčiji je delalo 97.700 naših delavcev, skupno z družinskimi člani je tam živelo 140.000 naših ljudi. V Franciji je delalo 46.700 delavcev, skupno z družinskimi člani jih je bilo 65.000. V Avstriji je delalo 48.930 naših delavcev, skupno z družinskimi člani jih je bilo 50.000. Na Švedskem je delalo 13.100 delavcev, skupno z družinskimi člani jih je bilo 20.000. V Švici je delalo skupno z družinskimi člani 8000 delavcev. V Belgiji skupno z družinskimi člani 7500 delavcev, v Angliji skupno z družinskimi člani 5000 delavcev in na Nizozemskem 1800 delavcev, skupno z družinskimi člani pa 2500 Jugoslovancev.

Pripomniti je treba, da statistika v navedenih številkah zajema samo tiste jugoslovanske delavce in njihove družinske člane, ki imajo redno dovoljenje za delo in za bivanje v tujini. Iz izkušenj pa vemo, da vsaj dobra tretjina vseh zaposlenih Jugoslovancev na tujem odhaja na delo zunaj

države neorganizirano in si po najrazličnejših zasebnih poteh išče zaposlitev. To pa pomeni, da je Jugoslovancev v naštetih državah vsaj za tretjino več, kot to prikazuje statistika.

Ta ocena tudi ne zajema tistih delavcev, ki so zaposleni v izvenevropskih deželah. Zagotovo pa vemo, da je na primer v Avstraliji blizu 80 tisoč Jugoslovancev, v Kanadi jih dela po neugotovljenih podatkih 25 do 35 tisoč, nekaj tisoč strokovnih in znanstvenih jugoslovanskih delavcev dela v ZDA, v večjem številu pa je jugoslovanske delavce najti še v Italiji, Luksemburgu, na Norveškem, Finskem, Danskem in tudi v nekaterih socialističnih deželah.

Vidimo torej, da je odhajanje naših delavcev v tujino precej množično. V tem seveda ne smemo videti samo pomanjkanja ustreznih delovnih mest v domovini, čeprav je tudi to del resnice, pač pa normalen pojav ene izmed oblik vključevanja v mednarodno delitev dela kot del mednarodnih ekonomskih odnosov in svetovnega tehnološkega razvoja. Korenine zaposlovanja v tujini niso vedno v pomanjkanju delovnih mest, ampak predvsem v težnji po zaposlovanju v bolj razvitih gospodarstvih in tam, kjer so zaradi višje tehnološke razvitosti boljše možnosti za osebni in strokovni napredek in večje dohodke.

zahvala za knjige

Zahvaljujemo se vam za odlične, čudovite knjige, ki ste jih poslali našemu društvu. Skoraj vse smo poslali predsednikom naših sekcij (imamo jih 12), da si bodo ustvarili male knjižnice, kjer se bodo naši rojaki učili lepe slovenske besede.

Tudi mi obžalujemo okoliščine, zaradi katerih udeležba na naši prireditvi ni bila takšna, da bi imela ekonomski efekt, mislimo pa, da je bilo glavno, da so naši rojaki (in tudi jugoslovanski državljani) prišli na ta slovenski večer, slišali slovenski jezik, videli slovenske plesne. V srcu jim je ostal dober, prijeten spomin na svojo deželo, na svoj narod in ponosni so bili. Ponosni, da ima slovenska zemlja tudi take skupine. Hvala, hvala iz vsega srca.

Marko Petrič, predsednik Društva slovenskih izseljencev Beneške Slovenije, Yverdon, Švica

slovenski športniki na vse strani

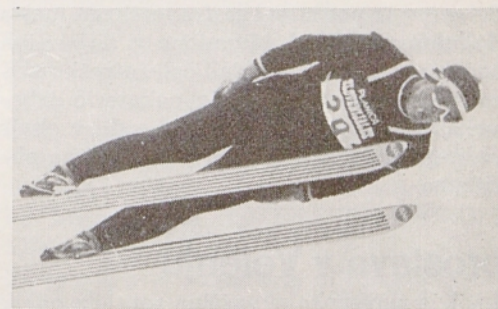
Šport je že od nekdaj privabljal množice in tako bo bržkone tudi v letošnjih poletnih mesecih, ko se bo zvrstila na slovenskih tleh vrsta pomembnih domačih in mednarodnih tekmovanj. Sezono so že pred dvema mesecema odprli nogometaši ljubljanske Olimpije in Maribora, ki tekmujejo v najvišjem razredu jugoslovanskega nogometa. Čeprav so imeli doslej Ljubljanci več sreče kot njihovi štajerski tekmeči, pa Mariborčani še vseeno niso izgubili vseh upov. Vseeno pa ne moremo mimo njunega medsebojnega dvoboja, ki se je v Ljubljani končal z visoko zmago Olimpije. Kot so nam zaupali v obeh taborih, si bosta obe moštvi prizadevali, da na koncu tekmovanja »pristaneta« vsaj v sredini prvenstvene lestvice, to pa, sodeč po njihovih sposobnostih, je vendarle dosegljivo.

Ko boste brali naše vrstice o športnih dogodajih na Slovenskem, bosta naša znana telovadca, dvakratni olimpijski zmagovalec na konju z ročaji Miroslav Cerar in njegov klubski tovariš Janez Brodnik že tekmovala na letošnjem evropskem prvenstvu v Varšavi. Za Cerarja bo to nova preizkušnja z najboljšimi telovadci Evrope pred veliko jesensko generalko v Ljubljani, kjer se bo zbrala vsa svetovna telovadna elita. Verjetno namreč že veste, da bo prihodnje leto slovenska metropola gostiteljica največjih mojstrov svetovne telovadbe; na ljubljanski prireditvi bodo podelili naslove novih svetovnih prvakov in med njimi si lahko ometamo vsaj eno medaljo tudi za jugoslovanske barve.

V poletnih mesecih bo kolektiv atletskega kluba Kladivar iz Celja praznoval dvajsetletnico svojega plodnega dela. V zadnjih dveh desetletjih so celjski atleti dosegli ničkoliko izrednih uspehov v domači in mednarodni konkurenci, mnogi med njimi pa so bili celo med najboljšimi v Evropi. Ustavimo se slednjič še pri ostalih slovenskih športnikih, ki jih bo letošnje poletje vodila pot na tuje. Kolesarji Roga: Škerlj, Valenčič, Kunaver, Božičnik in drugi bodo najprej nastopili na mednarodni dirki

Planica si je letos spet pridobila sloves največje smučarske skakalnice na svetu. Dosežen je bil tudi nov svetovni rekord, 165 metrov, ki ga je postavil Manfred Wolf iz Nemške demokratične republike (prva sl. zgoraj). V skupni oceni je zmagal Jiří Raška iz ČSSR (zgoraj), najboljši Jugoslovčan pa je bil mladi Peter Štefančič

»Alpe-Adria«, tako da bi sodelovali že konec junija na jubilejni dirki »Po Jugoslaviji«. Karavana naših kolesarjev se bo zatem odpravila na Poljsko, v Francijo, Bolgarijo in slednjič še v Italijo. Odlični slovenski kegljači: svetovni prvak Miro Steržaj, Jože Šlibar, Lojze Kordež, Jože Turk in drugi se bodo sredi maja pomerili najprej z moštvom Vzhodne Nemčije, potem pa bodo tekmovali še z reprezentanco Madžarske. Seveda pa bodo prišli na svoj račun tudi ostali — plavalci, kajakaši na divjih vodah, rokometaji, letalski in broderski modelarji in ljubitelji vrste drugih športov, ki jim bo letošnje poletje prineslo bržkone veliko prijetnih uric zdravega razvedrila in sprostitve v naravi. Ko pa smo že pri našem poletnem športnem pregledu pa naj vas opozorimo tudi na velik mednarodni šahovski turnir za memorial dr. inž. Milana Vidmarja, ki se bo konec maja začel v Ljubljani in bo trajal vse tja do 20. junija. Na njem bomo srečali nekatera najbolj znana imena svetovnega šahovskega življenja.

Ivan Virnik

gospodarska delegacija v Kanadi in ZDA

V marcu in aprilu se je mudila v Kanadi in ZDA jugoslovanska gospodarska delegacija pod vodstvom zveznega sekretarja za zunanjo trgovino dr. Vasila Grivčeva. Dr. Grivčev se je med drugim v ZDA pogovarjal tudi z ministrom za trgovino, predstavnikom federalnega odbora, funkcionarji zunanjega in trgovinskega ministrstva ter z voditelji ameriške izvozno-uvozne banke.

Francozi v Trbovljah

V začetku aprila je bila na obisku v Trbovljah razširjena delegacija prosvetnih delavcev iz pobratenega francoskega mesta Sallaumines. Med bivanjem v Trbovljah so si med drugim ogledali šole, otroške vrtce, bili pa so tudi gostje nekaterih trboveljskih podjetij. Ta obisk je sodil v okvir rednega sodelovanja med pobratenima občinama.

proslava v Velenju

Lani je slovenska skupščina sprejela odlok o proglasitvi 27. aprila, obletnice ustanovitve Osvobodilne fronte Slovenije, za slovenski državni praznik. Letošnja proslava tega našega praznika je bila 27. aprila v Velenju pod geslom »Štajerska in Koroška v revoluciji«. Na slavlju so še posebej počastili obletnico pohoda XIV. divizije na Štajersko, obenem pa je bila to proslava štajerskih in koroških partizanskih enot. Slavja so se začela že 24. aprila, ko so v rudarskem šolskem centru v Velenju odprli spominsko razstavo, Partizanski invalidski pevski zbor, ki letos prav tako proslavlja 25-letnico ustanovitve, pa je priredil jubilejni koncert.

Na sam praznik 27. aprila je bil v Velenju partizanski tabor in ljudsko zborovanje.

o naših delavcih v Franciji

Na štiridnevem uradnem obisku v Franciji se je v začetku aprila mudil predsednik zveznega sveta za delo Anton Polajnar, ki se je s predstavniki francoske socialne politike pogovarjal o vprašanjih glede položaja jugoslovanskih delavcev v Franciji

in o socialnem zavarovanju. Francoski državni sekretar za socialne zadeve Pierre Dumas je ob tej priliki izjavil, da je jugoslovanska delovna sila za francosko gospodarstvo važen in posebno cenjen prispevek. Polajnar se je med bivanjem v Franciji sestal tudi z ministrom za socialne zadeve Mauriceom Schumanom, ogledal pa si je tudi tovarno Renault in naselje jugoslovanskih delavcev v Ecquevillesu. Računajo, da je v Franciji zaposlenih okrog 60 do 70 tisoč jugoslovanskih delavcev.

najpriljubljenjši igralci

Po anketi beograjskega lista »Politika-ekspres« sta najpriljubljenjša filmska umetnika v Jugoslaviji igralka Milena Dravić in igralec Ljuba Tadić. Med tujimi igralci sta v Jugoslaviji najbolj priljubljeni Sophia Loren in Natalie Wood, med igralci pa Lee Marvin in Sean Connery.

o zaposlovanju v ZR Nemčiji

Na povabilo zveznega urada za zaposlovanje je v začetku aprila dopotoval v Jugoslavijo Josef Stingl, funkcionar zveznega zavoda ZR Nemčije za posredovanje dela in zavarovanje v primeru nezaposlenosti. Med tridnevnim bivanjem v Jugoslaviji se je Stingl pogovarjal o izvajanju sporazuma med vladama obeh dežel o zaposlovanju jugoslovanskih delavcev v Zvezni republiki Nemčiji.

dva povratnika umrla

Dne 1. februarja letos so v Cerknici pokopali ameriškega povratnika Janeza Nagodeta iz Martinjaka, kjer se je rodil l. 1888. V Ameriko je šel dvakrat in tam preživel skupno 35 let ter bil tudi upokojen. Nazadnje je živel v Clevelandu. V svoj rodni kraj se je z družino (ženo, sinom in hčerko) vrnil l. 1949. Sodeloval je v krajevnem odboru Socialistične zveze.

V Slamni vasi pri Metliki je umrl John Slobodnik, ki je vrsto let živel v Kansas Cityju, Kansas. Pred petimi leti mu je umrla žena in takrat se je za stalno vrnil v rojstni kraj. Bil je znan naprednjak, član Slovenske narodne podporne jednote in dopisnik Prosvete.

Zlate poroke so redki, a imenitni prazniki. To bi lahko potrdila tudi Janez in Ivana Jamnik iz Loke, ki sta pred nekaj meseci še enkrat rekla svoj »da«. Poroka je bila po starih običajih in niti šrangarjev ni manjkalo (prva slika zgoraj)

V domu počitka na Jesenicah že nekaj nad 16 let živi ameriška rojakinja Nežka Grilc, ki jo mnogi še poznajo iz njenih dopisov Prosveti in Glasu naroda. Pozdravlja vse rojake v Detroitu, Chicagu in na Floridi, posebej pa še Helen Arko ter Minko in Franka Alesha

Jean Krainz, Secretary for the Slovenian Singing Society Zarja in Cleveland
 Jean Krainz, tajnica slovenskega pevskega zbora Zarja v Clevelandu

Letters to the Editor

I am writing this in March, with the summer months and the tourist season close at hand. Being a second generation American-Slovene, one of the growing number who have visited Slovenia to see the home of my family. I would like to share some of my experiences with the readers of the Rodna Gruda who may be contemplating a trip to Slovenia.

My mother and father, Frank and Jennie Fatur of Cleveland, Ohio, first took me to Yugoslavia in 1951 when I was 11 years old. Like all those who have visited Slovenia, I was very much impressed with the beauty of the land and the hospitality of the people. My father is from Zagorje na Pivki and my mother from Podcerkev in Loška Dolina. Though we saw many famous sights in Slovenia such as Bled, Opatija and Postojnska Jama, I remember most the village life in both Zagorje and Podcerkev.

In 1956 my mother and I returned, staying for three months in Podcerkev with my

Grandmother Perušek, my Uncle Ivan and my Aunt Francka and Uncle Jože Kovač. Being 16 at the time, the memories of this second trip are even more vivid to me. I renewed acquaintances with old friends and met many new ones. My Uncle Ivan was a bachelor at the time, and with his friends I went to dances and »veselice« almost every week-end. A group of us would travel by bike or even a huge haywagon to different villages holding »veselice« and spend the evening singing and dancing either outdoors or indoors. There were always large crowds of young and old people present and all were eager to welcome us. I never lacked a dancing partner, a plate of food or a glass of »vino«. I don't believe I've ever danced as much as I did during those three short months!

Another fond recollection is when a group of about ten of us climbed the mountain, Snežnik. Unfortunately the day was cloudy and there wasn't too much to see from the top, but we all had such a good time that no one missed the view. When we returned that evening we all rushed home to change clothes and then went to a dance in a neighboring village, dancing until morning. I was stiff as a board the next day, but wouldn't have missed it if my life depended on it.

Of course, the high point of any 16-year old girl's trip must be being serenaded under her window! There were several guitar players and an accordionist in Podcerkev and they and my Uncle would arrive after dark and sing to me. Of course I loved this, and still smile when I remember my Grandmother sticking her head out of the downstairs window and shooing them away.

I remember also working in the fields with my relatives, but being a »city girl« I doubt that I was much help. Regardless I enjoyed every minute of it. The clear air, the smell of fresh hay and the simple beauty of the valley were all new to me and fascinating.

When we left the States my Slovenian was barely passable, but I was surprised at how quickly I was able to talk to people and have them understand me. Of course, I made many mistakes and got some laughs, but everyone was helpful and

practice makes perfect. I guess I just talked a lot and pretty soon I was very fluent. There are more memories such as my birthday party, swimming in the river, listening to Avsenik on the radio and many more, too many to set down in writing. Three months is a very short time, and it passed much too quickly. The day we left everyone sent us off with flowers, so many that we could hardly manage them. I hated to leave, but I brought home with me a deep love for Slovenia and a pride in being Slovenian. I feel very strongly that we must not forget our heritage. In America, with so many different nationalities merged into one country, it is important that the culture of our parents be kept alive.

Here in Cleveland I am Secretary for the Slovenian Singing Society Zarja, which is dedicated to keeping the Slovene song and culture flourishing in America. There are many second and third generation American-Slovenes in our group. We all have the same pride in being Slovenian, and we all love singing the beautiful Slovenian songs.

Zarja's trip to Yugoslavia to commemorate our 50th Anniversary in 1966 gave many of our members the opportunity to see Slovenia for the first time. Because of this trip I think we have a new understanding of our heritage and of the songs we sing. I hope one day soon I can re-visit Slovenia and my family with my two children so that they too can see its beauty and feel as proud as I do of their heritage.

Jean Krainz

First of all I wish to thank you for sending your Rodna gruda, as I find it very interesting, also want to thank you for getting me in touch with Tovarna Transformatorjev Črnuče, which in turn I went to see our Bonneville Power Adm. as to type and kind of transformers they want, as they sure buy a lot from other countries, and it may as well be from your country.

I also wrote to Kmetijski Institut of Slovenia. I wrote to them just what kind of farm books or material they want as I can send them most of any thing in that line. I think you have some wonderful people there, so I would like to hear from you in Slovenian or English, as Tončka can

read to me. I can make out most of the words. So hoping you can read this, and next time will type, so can write longer letter; also enclosed is five dollars for Rodna gruda, so keep sending it along, and hope for your continued success, and with wishes, I again wish to remain your friend.

John and Tončka Lickar, Ridgefield, Wash.

In Yugoslavia and in Slovenia: Successful Development of Industrial Production

According to the data given by the Federal Bureau for Statistic industrial production continually increases in Yugoslavia in the last months of the year. In October last year industrial production was 10 percent higher than in the same month in the year 1967. Owing to the success obtained in the month of October, an increasing growth of production has been obtained for the first ten months of the year. If we compare the same period of the last year we may say that industrial production has increased by 5,4 percent.

In October last year the value of Yugoslav exports amounted to \$ 118 million approximately and was about 4,5 percent higher than the value of exports in same month two years ago, and 17 percent higher than the value of exports in September last year. Imports were still higher in the imports to about 150 million dollars and month of October. We reckon the value of this was 4,6 percent higher than in the same month two years ago.

Similar development has also been reached in Slovenia, where industrial production has reached the highest monthly level. The production index for the whole of Slovene industry has been increased from 110,2 percent in September to 119 percent in October; so the Slovene production was 14,6 percent higher than in the same month two years ago. According to these results the growth of production in the first ten months last year was 7 percent in spite of the small production in the first half of the year.

If we compare industrial production with October last year to the October of two years ago we can say that there is no branch of Slovene industry lagging behind. The coal mines enlarged their production by 19 percent in comparison with Septem-

ber last year, the non-ferrous metal industry increased its production by 14 percent. In electrical industry production increased by 16 percent in comparison with October last year and is 26 percent higher than in the same month two years ago. The production of the chemical industry was 14 percent higher in October than in September.

Arising from this satisfactory development of industry in Slovenia the number of employed is growing from day to day; in the months September and October last year 2350 new workers were employed and from the beginning of the year 6960 persons were newly employed all together. The reason for the growth of industry is, according to the estimate of the experts, the result of the higher level of trade. In October last year the retail trade reached a 22 percent higher level than it had in the same month two years ago. Trade in the shops has even increased by a whole 47 percent.

Finally we have to point out that it is very important for the further development of the economy that also increase exports. While the exports of Slovenian industry were 5,2 percent smaller in the first half of the year than in last year, in the last month of the year it attained a satisfactory level also in this field. In the month of October Slovenia exported 238,2 million N din worth of goods, which is 13 percent more than it was exporting in October two years ago. In the four months of the second half of the year the exports of Slovenia exceeded exports of two years ago by 17 percent in the same period. So the result of production up to the month of October is still 4 percent higher than in the same period two years ago — in spite of the fall in production in the first months of the year.

One Hundred New Schools in Slovenia

This year we shall celebrate the one hundredth anniversary of the foundation of the law by which elementary school became obligatory in Slovenia. In honour of this important anniversary, a programme has been accepted by which one hundred elementary schools will be built and about 270 schools renewed, in the years 1969 to 1973. With the fulfilling of the programme

will be dispatched lessons in two or even three interchanges in Slovene schools, and 160 elementary schools will get gymnastic halls on the other hand. The plan has been prepared under the slogan »Sto novih šol ob stoletnici« (One hundred elementary school at the 100th anniversary). The first school being built under the programme is the elementary school of Ribnica in Dolenjska, which was handed over on the 8th of March. In Ribniška dolina quite a lot of schools will be renewed and annexes built: in Loški potok, Dolenja vas and some other smaller places. The money and the material for the building has been given by the local people as well.

Stane Kavčič Godfather to a Tenth Child

On 7th of March a festivity took place, which has not been known in the memory of the people of Velka in Slovenske gorice. The president of the Slovene government, Stane Kavčič was asked to be godfather to the tenth son of the couple, Danica and Franc Majer. The poor Majer family has nothing else but ten healthy and strong boys. Father is an invalid with no permanent work. He gets some work from his neighbours from time to time and the mother cares for her huge family from early morning until late at night. It is very difficult to get such a lot of food and still more difficult to clothe such a big family, though children hand their clothes down to each other. At the birth of the tenth child the Majer family received valuable presents from many shops and firms in Maribor, Sladki vrh, and from some of the neighbours.

Alpine Tourist Center

Recently in Bovec a consortium was founded for to build the Alpine Tourist Center in the upper part of the Posočje. Up to now 22 different enterprises from Nova Gorica, Tolmin, Ajdovščina, Idrija and Rijeka have entered the consortium. The plan is to build hotels and other buildings for recreation and entertainment in Bovec, and in Kamin a system of cable-ways, skiing areas and other tourist buildings. With the money offered by the enterprises the preliminary work will be done which will help to create a quicker economic and touristic development of Tolminska. It

will take quite a few years to fulfill the plan, which will be financially supported by credits from foreign banks or commercial partners. If there are not enough foreign credits the plan will be finished by the money given by the Slovene enterprises interested in the fulfillment of the plan. The detailed documentation of the plan has been worked out by the Urbanistični inštitut of Slovenia.

50th Anniversary of the Theatre in Maribor

In September this year great celebrations and festivities for the 50th anniversary of Maribor Theatre will be organized. For the occasion the Drama is going to give a new Slovene drama called »Che Guevara«, written by Primož Kozak. The Opera House on the other hand will give the premier of the opera »Dundo Maroje« conducted by Kruno Cipci. A memorial show will be organized as well in the hall of the Theatre.

French Syndicalists in Slovenia

The delegation of the French democratic syndicate union (CFDT) from the district of Rhône-Alpes visited Slovenia at the end of March. At their meeting the French delegation together with the representatives of the Slovene syndicates talked about the problems of social and health protection of the workers, general problems about insurance in Slovenia and about the organization of the health institutions and other problems. Besides some Ljubljana health institutions, the French syndicate delegation visited Kranj, where they discussed the organization of a dispensary health-centre, and got acquainted with the work of one of the factory sick-bays of Kranj.

Summer Festival in Ljubljana

The preparatory work for the traditional summer festival, which will take place now for the seventeenth time is in full swing in Ljubljana. The main emphasis in this year's festivities will be on the opera biennale. Besides the Slovene and other Yugoslav ballet and opera ensembles, foreign theatre groups will also participate.

Among the concert participants we have to mention the famous Vienna group, the »Sängerknaben«. Also many of Yugoslav and foreign folklore groups will take part in this year's performances.

»Cvetlični bar« (The Flower Bar)

A very pleasant bar, called »cvetlični bar Julija« has been opened in Stari trg in Ljubljana in the immediate neighbourhood of the former flat of Prešeren's great love, Julija Primic. In this restaurant-cafe, the first of such a kind in Ljubljana, one can be served with different kinds of goods: a bunch of flowers, flowers in a pot, wine and candy-boxes, souvenirs and cosmetics. In the shop is also a snackbar, where one can get best Yugoslav and foreign drinks.

Statistics on Slovene Tourism

According to the number of tourists and lodgings, Slovenia is in third place in Yugoslavia. Croatia and Serbia have a big stronger tourist traffic. In 1967 Slovenia's part in the whole number of tourists amounted to 15,4 percent in lodgings. In giving this data we have to point out that there is a great difference between the number of Yugoslav and foreign tourists. Last year Slovenia was visited by 13,4 percent of Yugoslav and 18,4 percent foreign tourists. If we compare the number of lodgings in Yugoslavia in 1967 to 1968 we can state that in 1968 there were only 9,1 percent local and 11,8 percent foreign lodgings in Slovenia.

Flat Construction

The building of flats in Slovenia reached its highest point only after the 1960 when approximately 8.000 flats every year were built. In comparison with previous years the area of an average flat was increased by 11,3 percent. Still more interesting picture we get if we give some data about the flat area for each inhabitant: in comparison with the year 1955, the flat area was increased by a quarter in Slovenia while in Yugoslavia by 29 percent. The number of tenants in one flat slowly declines: in 1950 approximately four tenants were living in one flat in Slovenia, in 1967 only 3,7 persons.

A Silver Mace for Debating

The »Observer Mace«, for which students from eight countries have been competing in an International Debating Tournament, was presented to the Yugoslav team on the 5th of March after they beat the British team by 80 points to 72 in the final. The debate was televised by British television on its first program.

The Yugoslav team proposed the debate on the motion: »The American way of life should be confined to the USA«. The student, Marin Geršković, University of Zagreb, proposing the motion, said that people tended to think in terms of ideologies and sought for a model of one society which could be imposed on the others. A society was determined by all the forces within it — industrial development, culture, climate and so on — and every nation had its own unique way of life.

The student, Gerald Somers, University of Glasgow, opposing, described the motion as »a recipe for isolation«. In the view of the world's problems, he doubted whether the American role was either pernicious or overwhelming, although there were obvious flaws in American culture, such as materialism carried to excess.

The student, Slobodan Lang, in a speech which was awarded the maximum possible marks, said that the American way of life was determined by a series of events and their inter-action. There were conditions, peculiar to America, such as her being one of two super powers, which could not be imitated in another country. These should remain in the USA just as »India should remain in Asia« and »the brain in the human head«. »Is it possible,« he asked, »to separate one way of life from all the forces which created it?«

The debate was continued and each of the antagonists proved his own assertion to be the right one. At the end, the Yugoslav students beat the British decisively on the judges' marks. It was clear from the applause, that echoed in the Oxford debating hall, when Slobodan Lang has finished his speech, even allowing for 25 percent of the audience being Yugoslav, that he had emerged as the best speaker in the whole seven rounds of the tournament. An overwhelming majority of the audience as well agreed with the decision of the jury.

slovensko končnico in da se (razen nekaterih najnovejših angleških in francoskih) pišejo fonetično. Nedomači videz in mednarodna raba jih ločita od izposojenk, čeprav je ostro mejo med tujkami in izposojenkami večkrat težko potegniti.

Tujke so dvorezen meč. Odpovedati se jim, bi pomenilo siromašiti lastno moč izražanja, saj je utvara, da bi lahko vse nadomestili z enakovrednimi slovenskimi besedami. Suženjsko se jim vdajati, kar se v zadnjem času vse pogosteje dogaja, pa pomeni siromašiti svoj lastni jezik. Za pretirano rabo tujk se največkrat skriva pomanjkljivo znanje materinščine, nemalokrat pa celo poskus, da bi z njimi prekrili puhlo vsebino izgovorjenega ali napisanega. Tujke sicer lahko uporabljamo, vedeti pa moramo, kje, kdaj in katere.

Po tem, ali imamo zanje v slovenskem jeziku ustrezen izraz ali ne, lahko tujke razdelimo na tri skupine. V prvo spadajo tiste, za katere doslej še nismo našli primerne zamenjave. Takšne so npr. besede: alkohol, industrija, inženir, kemija, kandidat, politika, radio, reklama, taksi, telefon, televizija itd. Pomen teh tujk sicer lahko opišemo, a je tak prevod predolg in zato neučinkovit, velikokrat pa tudi samo približen. Tujka moda (franc. mode iz lat. modus = mera, način) pomeni »gospodujočo, okusu časa primerno nošo, šege in navade«. Maneken je »model za razkazovanje mode«. V tem primeru smo manj znano tujko opisali s pomočjo dveh bolj znanih. Tudi tak prevod nas ne zadovolji. Takšne tujke bomo torej mirne duše uporabljali. S tem pa ni rečeno, da ne bomo za eno ali drugo od njih nekoč le dobili slovenskega izraza. Slovenščina je namreč še vedno dovolj živ in tvoren jezik, da lahko iz sebe ustvarja nove besede. Lep dokaz za to je beseda kozmonavt. Pri prevajanju smo se oprli na slovensko vesolje, po živahnih razpravah je med predlogi vesoljar, vesoljnik in vesoljec končno zmagal zadnji in nova beseda se je uveljavila. Seveda pa ne kaže sloveniti za vsako ceno. Še zmeraj je boljša tujka kot nasilen in zato največkrat slab prevod.

Za nekatere tujke imamo kar primerno slovensko besedo; kakor hitro pa hočemo uporabiti njihove izpeljanke, se moramo ponovno zateči k tujemu viru. Kapital je slovensko glavica, toda kje je nadomestilo za besede kapitalist, kapitalizem in kapitalističen? Podobnih primerov bi lahko našteali še precej.

Največ grešimo, kadar uporabljamo tretjo skupino tujk, to je tiste, za katere imamo dobre slovenske besede. Izgovarjamo se na to, da je pomen tujk širši ali pa da lahko z njo neki pojem natančneje določimo. Pozabljamo pa, da imamo pri velikem številu takih besed na voljo tudi po več slovenskih izrazov, s katerimi lahko povemo isto kot s tujo besedo. Samo poznati jih moramo. Kadar lahko izbiramo med tujko in domačo besedo, ne bomo skoraj nikoli pogrešili, če damo prednost domačinki. Tega si ne moremo prevoščiti le v primerih, ko sta si tujka in domača beseda razdelili pomensko področje. Tujki profesor in docent pomenita v latinščini isto kot naša beseda učitelj, vendar s temi tremi besedami označujemo različne poklice oziroma različno stopnjo izobrazbe in položaj.

V leposlovju je tujk razmeroma malo. Kakor hitro pa sežemo po znanstvenih ali strokovnih tekstih, se njihovo število izredno poveča. Toda včasih tudi brez potrebe, saj imajo mnoge stroke in njihove panoge dokaj popolno slovensko izrazoslovje. To je zasluga ljudi, ki so bili ne samo dobri strokovnjaki, ampak tudi zavedni Slovenci.

Pri rabi tujk je važno tudi, kdo in ob kakšni priložnosti jih uporablja. Kdor piše članek, mora pri tem misliti na to, ali je članek namenjen ozkemu krogu strokovnjakov ali širokemu krogu občinstva. Tujko lahko uporablja zdravnik, ko ugotavlja bolezen, smešno pa bo, če bo za nahodom oboleli človek (naj bo izobražen kolikor hoče) trdil, da ima rinitis. Ne bomo dosti pomišljali, kadar bomo rabili tujko akuten v zvezi akutno vnetje slepiča, saj je ta raba ustaljena in natančno določa vrsto bolezni. Pošteno pa bi morali premisliti, preden jo zapišemo v zvezi akutno vprašanje, saj v tem primeru lahko nadomestimo akuten s celo vrsto slovenskih besed, med katerimi bomo zlahka poiskali najprimernejšo: nujen, silen, pereč, hud, nagel, hiter, oster. Tujke, ki iz strokovnega jezika vdirajo v jezik za vsakdanjo rabo, v jezik naših časopisov, radia in televizije, s tem pa tudi v knjižni jezik, so slovenščini najmanj potrebne, hkrati pa tudi najbolj nevarne.

Hermina Jug

La parole slovène

Mots étrangers

Il y a quelques mois, à Ljubljana paraissait un «Dictionnaire des mots étrangers» qui, malgré son tirage élevé, fut épuisé déjà lors de la souscription. L'intérêt des slovènes pour ce livre, qui contient près de 30.000 mots d'ordre, n'est certainement pas un caprice de la mode, mais le reflet d'un besoin réel et du désir de s'y retrouver dans le labyrinthe moderne des mots. On ne peut plus se passer des mots étrangers dans la vie actuelle. Et que sont à vrai dire ces mots? Leur nom même dit que ces mots sont étrangers à la langue slovène, et cela non seulement par leur origine, mais encore par leur forme. Ils ont manqué le temps où les mots d'origine étrangère s'adaptaient aux lois phonétiques slovènes. Le plus grand changement qu'ils ont pu subir fut d'obtenir une désinence slovène et (à l'exception de quelques mots anglais et français les plus récents) de s'écrire phonétiquement. L'apparence non familière et l'usage international les distinguent des mots empruntés, bien qu'il soit difficile de tirer un trait net entre les mots étrangers et empruntés.

Slovene Language

Foreign Words

The new Dictionary of Foreign Words was printed in Ljubljana few months ago. In spite of a very large edition, the dictionary has been sold out at once. The great interest of the Slovene people for the Dictionary, which contains nearly 30.000 foreign words points to the importance and necessity of the dictionary. There is a constant flow of new terms. A living language goes on increasing its vocabulary all the time, and as fast as words are added to the dictionaries new ones are brought into use which have yet to be recognised. In these days of ever more frequent foreign words, it is hardly possible to do without a dictionary of foreign words. How shall we explain a foreign word? The name itself tells us that they are not Slovene words either in its origin or form. They have never changed as much as not to be recognised as foreign words in Slovene language. All that changed was the ending, which was suffixed to the words. Besides some of the newest English and French words the words can be written phonetically. The Slovene ending and the international use distinguish them from the borrowed word, although it is very difficult to make a clear distinction between a foreign and borrowed word.

TUJKE

Nedavno izšli Verbinčev »Slovar tujk«* je bil kljub visoki nakladi domala razprodan že v prednaročilu. Zanimanje Slovencev za to knjigo, ki vsebuje skoraj 30.000 gesel, prav gotovo ni modna muha, ampak odraz resnične potrebe in želje, da bi se znašli v sodobnem blodnjaku besed. Brez tujk v današnjem življenju ne moremo. In kaj so pravzaprav te besede? Že samo ime pove, da so tuje slovenskemu jeziku, in to ne samo po svojem izvoru, ampak tudi po obliki. Zamudile so čas, ko so se besede tujega izvora prilagajale slovenskim glasoslovnim zakonom. Največ, kar se je z njimi lahko zgodilo, je to, da so dobile

* France Verbinč: Slovar tujk. V Ljubljani 1968.

Dominik Smole

Antigona

(kratka vsebina)

Smoletova »Antigona«, napisana v svobodnem stihu, je razdeljena na tri dele. Prvo dejanje zajema (vzeto v grobem orisu) Kreontovo vrnitev iz vojne, sporočilo o smrti obeh bratov, Polineika in Eteokla, ki sta pred tebanskimi zidovi padla v bratomornem spopadu, Teiresijev uspeh, ko pregovori novega kralja Kreonta, da prepove pokopati »izdajalskega« Polineika, Izmenin neorganski upor zoper to prepoved, smrt stražarja, ki Kreontu izpričuje pretirano in politično neugodno zvestobo, Pažev zločin, ko na Kreontov ukaz ubije Stražarja in, konec koncev, čedalje jasnejše spoznanje Antigone, da Polineika mora najti in pokopati, ker to dejanje terja od nje zvestoba rodbini, časti ter višji, nadoblastniški resnici. Kralj Kreont zaenkrat obema sestrama dovoli poiskati truplo izdajalca in ga pokopati, zahteva pa, da ga iščeta in pokopljeta skrivaj, brez vednosti dvora in ljudstva.

V drugem delu se izkaže, da sestri nista izpolnili kraljevega ukaza. Polineika ne iščeta na skrivaj, temveč vpiče vsega mesta. Antigona noče skrivati svojega poslanstva. Brat Haimon, posebno pa še vedež Teiresias se zelo hitro zavesta nevarnosti upora obeh sester, zlasti ko se njunemu iskanju pridruži še moralno zlomljeni, a še vedno v pravico »pravega« prepričani Paž. V najboljšežnejšem delu tega dejanja se Ismena zlomi. Grožnjam Teiresija in Haimona se je še mogla upreti, ne vzdržati pa hladnega, brezobzirnega in vladarsko logičnega napada kralja Kreonta. Odreče se iskanju Polineikovega trupla, izda Antigono in pristane na to, da jo Kreont proglasi za blazno. Antigoni ostane zvest samo mali Paž, za Tebe in in ves svet je odslej Antigona blazna.

V tretjem dejanju se izkaže, da s proglasitvijo Antigone za noro stvari v Tebah še zmeraj niso urejene: Antigona še vedno išče Polineika. To iskanje dobiva vse večje razsežnosti. Polineik postaja simbol Antigonine pokončnosti, vse močnejši je, vse prisotnejši. Tebanski dvor zajame panika. Poprejšnje prilagodljive lagodnosti ni več, Antigonina volja obvladuje vse. Posebej neznošen je ta položaj za Ismeno, Teiresija in Haimona. Zatečejo se h kralju in malone zahtevajo od njega, da konča z Antigono. Kreont še enkrat reši Antigono, se pravi, svoje čiste roke. V Delfe pošlje glasnika, ki naj poizve, kaj naj s Polineikom, ki postaja, kljub svoji smrti, čedalje bolj živ. Lažni glasnik seveda prinese ustrezno sporočilo: Polineika ni, ni ga bilo in ga nikoli ne bo. Zmagoslavja pa je na dvoru kmalu konec. Na sredo scene plane Paž s sporočilom, ki je tokrat resnično in dokončno. Antigona je našla Polineika in ga pokopala. Kreont nima več umika: Antigono obsodi na smrt.

Dominik Smole

Antigone

(Sommaire) Traduit par V. J.

L'»Antigone« de Smole, écrite en vers libres, est divisée en trois parties. Le premier acte englobe (à grands traits) le retour de Créon de la guerre, la communication de la mort des deux frères, Polynice et Étéocle, qui sont tombés au pied des murs de Thèbes dans un combat fratricide, le succès de Tirésias, lorsqu'il persuade le nouveau roi Créon d'interdire l'ensevelissement du «traître» Polynice, la révolte d'Ismène contre cette interdiction, la mort du Gardien qui témoigne à Créon d'une fidélité exagérée et politiquement importune, le crime du Page lorsque, sur l'ordre de Créon, il tue le Gardien et, en fin de compte, la connaissance de plus en plus claire d'Antigone qu'elle doit trouver et ensevelir Polynice, cet acte étant exigé d'elle par la fidélité à la famille, à l'honneur et à la vérité supérieure, au-dessus du pouvoir. Pour lors, le roi Créon permet aux deux soeurs d'aller chercher le corps du traître et de l'ensevelir, mais il exige qu'elles le cherchent et l'ensevelissent en secret.

Dans la deuxième partie il apparaît que les deux soeurs n'ont pas accompli l'ordre du roi. Elles ne cherchent pas Polynice en secret, mais au vu et au su de toute la ville. Antigone ne veut pas cacher sa mission. Son frère Hémon et plus particulièrement encore le devin Tirésias ont très vite conscience du danger de la révolte des deux soeurs, surtout lorsqu'à la recherche de celles-ci se joint le Page qui est encore moralement brisé, mais toujours croyant au droit du «vrai». Dans la partie la plus vaste de cet acte, Ismène fléchit. Elle a encore pu résister aux menaces de Tirésias et de Hémon, mais elle ne résiste pas à l'attaque froide, sans égards et souverainement logique du roi Créon. Elle renonce à la recherche du cadavre de Polynice, trahit Antigone et consent à ce que Créon la proclame démente. Seul le petit Page reste fidèle à Antigone; pour Thèbes et le monde entier, Antigone est désormais démente.

Au troisième acte il s'avère qu'en proclamant Antigone démente, on n'a toujours pas arrangé les affaires de Thèbes: Antigone continue à chercher Polynice. Cette recherche prend des dimensions de plus en plus grandes, Polynice devient le symbole de la rectitude d'Antigone, de plus en plus fort, de plus en plus présent. La panique saisit la cour de Thèbes. Les aises antérieures de la vie ne sont plus, la volonté d'Antigone domine tout. Cette situation est particulièrement insupportable pour Ismène, Tirésias et Hémon. Ils ont recours au roi et ils exigent presque de lui qu'il en finisse avec Antigone. Créon sauve encore une fois Antigone, c'est-à-dire ses mains propres. Il envoie à Delphes un héraut pour demander ce qu'il doit faire de Polynice qui devient, malgré son décès, de plus en plus vivant. Le héraut mensonger apporte évidemment une communication appropriée: Polynice n'existe pas, n'a pas existé et n'existera jamais. Mais le triomphe à la cour arrive bientôt à son terme. Au milieu de la scène s'élançait le Page avec une communication qui est cette fois réelle et définitive. Antigone a trouvé Polynice et l'a enseveli. Créon n'a plus de retraite: il condamne Antigone à mort.

Pietà. Iz znamenja. Dolenjska, 19. stoletje. Iz zbirke Etnografskega muzeja v Ljubljani Pietà. From a shrine. Dolenjska 19th century. From the collection of the Ethnological museum from Ljubljana

prions nos scientifiques, tous les professeurs d'université, tous les artistes en vue, tous les maires et les hommes politiques, tous les fabricants et les grands entrepreneurs, tous les ingénieurs, architectes, médecins, juristes, sportifs et autres de renom, de nous envoyer le plus tôt possible leurs brèves biographies, une photo personnelle, les bibliographies éventuelles et les copies de publicité avec indication de la source et de la date, les photos des usines, des grandes entreprises, des oeuvres d'art ou des produits, ou tout ce qui leur paraît convenable. Nous prions chacun de nous envoyer des adresses et tous les avis utiles.»

Le livre englobera l'oeuvre de nos compatriotes en vue, où qu'ils vivent dans le monde, en Amérique, au Brésil, en Australie, en France, en Afrique ou en Allemagne, et il sera la première publication de ce genre. Il va de soi que l'auteur aura beaucoup de travail et c'est de l'aide de toutes les personnes intéressées que dépend le succès du livre. L'auteur du livre demande que toutes les informations et données soient envoyées à son adresse: Dr. Edi Gobec, Associate Professor of Sociology and Anthropology, Kent State University, Kent, Ohio 44240, U.S.A.

Les diplômés de l'Université de Ljubljana

Depuis la fondation de l'Université de Ljubljana et autres hautes écoles à Ljubljana, plus de 18.000 étudiants ont obtenu leurs diplômes dans ces institutions, et environ 7.500 étudiants dans les autres écoles supérieures. Avant la Seconde Guerre mondiale, le plus de diplômes ont été décernés à la Faculté de Droit, par contre après la guerre, le plus de diplômes ont été attribués dans les sections des Facultés techniques. La moyenne annuelle des diplômes décernés ces dernières années est de 2 à 3000.

Les syndicalistes français en Slovénie

Au début de mars, une délégation de la CFDT (Syndicats Démocratiques) de la région du Rhône-Alpes a séjourné en Slovénie. La délégation a traité, avec les représentants des syndicats slovènes, des problèmes du domaine de la protection sociale et sanitaire des travailleurs, des pro-

blèmes généraux du domaine de la sécurité sociale chez nous, de l'organisation des services de santé et autres. Outre quelques institutions sanitaires à Ljubljana, la délégation syndicale française a visité aussi Kranj, où elle a eu des entretiens sur l'organisation des dispensaires et s'est informée du travail d'une des infirmeries d'entreprise.

Les manifestations d'été à Ljubljana

Ljubljana est déjà en train de se préparer aux manifestations traditionnelles d'été, qui auront lieu cette année pour la dix-septième fois. L'accent principal des manifestations de cette année sera mis sur la Biennale de l'opéra, au cours de laquelle, à côté des ensembles de ballet et d'opéra yougoslaves, se présenteront aussi des groupes de l'étranger. Parmi les exécutants du programme de concert, il y aura aussi les célèbres «Sängerknaben» de Vienne et de nombreux ensembles folkloriques yougoslaves et étrangers.

50 ans de théâtre à Maribor

Au mois de septembre de cette année, on célébrera à Maribor le 50e anniversaire du théâtre slovène de cette ville. A cette occasion, le Théâtre Dramatique présentera le nouveau drame slovène de Primož Kozak «Che Guevara» et l'Opéra — la première de l'opéra de Kruno Cipci «Dundo Maroje». On organisera aussi une exposition commémorative.

Cent nouvelles écoles en Slovénie

Il y a cette année cent ans que l'école de huit ans obligatoire a été introduite en Slovénie et, en l'honneur de cet important anniversaire, on a préparé un programme, selon lequel, dans les années de 1969 à 1973, on devra construire cent écoles primaires nouvelles et en rénover et agrandir 270 autres. On obtiendra par là que nulle école de Slovénie n'aura plus classe en deux ou trois tours; de plus, 160 écoles recevront une salle de gymnastique. Le programme a été préparé avec la devise: «Cent nouvelles écoles pour le centenaire». Au programme de cette action, la première école fut l'école primaire de Ribnica en Basse Carniole, où un nouvel édifice

Un livre sur les succès des Slovènes à travers le monde

Le professeur de sociologie et d'anthropologie à l'Université de Kent dans l'Etat américain de l'Ohio, dr. Edi Gobec, prépare un livre qui présentera en détail les succès obtenus par les Slovènes à travers le monde. Dans la lettre que nous a envoyée le dr. Gobec, il dit qu'une partie des matériaux est déjà recueillie et attend la publication dans les livres slovènes et anglais, et il poursuit: «Il y a cependant encore beaucoup de lacunes. Nous désirons inclure tout Slovène qui s'est excellemment affirmé à l'étranger — sans considération de temps ou de lieu. Nous vous prions tous de nous envoyer toutes les adresses convenables des Slovènes qui ont particulièrement réussi à travers le monde. Nous

scolaire fut inauguré le 8 mars. Dans la vallée de Ribnica, on a l'intention de renouveler ou d'agrandir encore plusieurs écoles: à Loški potok, à Dolenja vas et encore quelques autres petites localités. Les gens du pays contribuent aussi en espèces et en matériel à la rénovation et à l'agrandissement des écoles.

Un bar des fleurs

A Ljubljana, sur le Stari trg au voisinage immédiat de l'ancien appartement du grand amour de Prešeren, Julija Primic, on a ouvert un agréable local nommé «Bar des fleurs Julija». Dans cette boutique, qui est la première de ce genre chez nous, on sert différentes marchandises: des fleurs coupées et des fleurs en pot, des vins fins et des bonbonnières, des souvenirs et des produits cosmétiques. A côté, il y a aussi un buffet, où l'on peut servir les meilleures boissons du pays et importées.

La construction d'appartements

La construction d'habitations en Slovénie ne s'est déployée qu'après 1960, où l'on édifia au moins 8000 appartements par an. La superficie moyenne d'un appartement s'est accrue de 11,3 % en comparaison avec les années précédentes. Le véritable progrès nous est attesté au mieux par la donnée concernant la superficie d'habitation par habitant: en Slovénie, cette superficie, en comparaison avec l'année 1955, s'est accrue d'un quart, et en Yougoslavie de 29 %. Le nombre des habitants dans un appartement diminue graduellement: en 1950 il y avait en Slovénie en moyenne 4 habitants par appartement, en 1967, seulement 3,7 personnes.

Le tourisme Slovène en chiffres

Pour le nombre des hôtes et des nuitées, la Slovénie est à la troisième place en Yougoslavie. Seules la Croatie et la Serbie ont un trafic touristique plus grand. En 1967, la part de la Slovénie fut de 15,4 % pour le nombre des hôtes et de 10,3 % pour les nuitées. Mais il y a une différence importante entre la participation du tourisme du pays et étranger. Ainsi l'an dernier, il y eut en Slovénie 13,4 % d'hôtes du pays et 18,4 % d'hôtes étrangers, mais la parti-

cipation en ce qui concerne les nuitées fut inférieure; en 1967, la Slovénie eut 9,1 % de nuitées du pays et 11,8 % de nuitées étrangères en Yougoslavie.

Le sceptre d'argent pour l'éloquence

Le sceptre d'argent avec le hibou de l'érudition du journal britannique «Observer», pour lequel ont lutté les étudiants de huit pays européens dans un concours international d'éloquence, a été remis le 5 mars à l'équipe yougoslave, après avoir vaincu en finale l'équipe britannique. Les débats de clôture furent retransmis aussi par la Télévision britannique sur son premier programme.

L'équipe yougoslave proposa pour la discussion le thème: «Le mode de vie américain doit rester limité aux USA». L'étudiant de Zagreb, Marin Geršković, commença la discussion et dit que les gens sont habitués à recourir aux idéologies et qu'ils essaient de trouver le modèle d'une société telle qu'ils pourraient l'imposer aussi à d'autres. Cependant, la société est caractérisée par toutes ces forces qui sont en elles-mêmes — le développement industriel, la culture, le climat et semblable — en sorte que chaque nation a son propre mode de vie.

Gerald Sommers, étudiant de l'Université de Glasgow, s'y opposa et désigna l'affirmation de Geršković comme «une recette pour l'isolation». Il douta que le rôle de l'Amérique dans la solution des problèmes mondiaux fût pernicieux et anéantissant, bien qu'il y eût dans la culture américaine quelques irrégularités manifestes, comme par exemple le matérialisme exagéré.

Slobodan Lang, dans son discours qui obtint le plus grand nombre de points, dit que le mode de vie américain est marqué par toute une série d'événements et de leurs influences réciproques. Pour cela il y avait des conditions qui étaient propres à la seule Amérique, comme par exemple le fait qu'elle est une des deux grandes puissances — ce qu'il est impossible d'imiter dans un autre pays. Tout cela doit rester aux USA, de même que «l'Inde doit rester en Asie» et «le cerveau dans la tête de l'homme». «Serait-il possible,» demanda-t-

il, «de séparer un certain mode de vie de toutes les forces qui l'ont créé?»

Les débats se poursuivirent, chacun des adversaires motivait ou essayait de motiver son affirmation. A la fin, les deux étudiants yougoslaves l'emportèrent sur les étudiants britanniques aux points. Après les applaudissements qui retentirent dans la salle des débats d'Oxford après la fin du discours de Slobodan Lang, il devint évident qu'il avait été le meilleur orateur dans les sept manches des compétitions. Les auditeurs dans la salle aussi confirmèrent la décision de la commission professionnelle des arbitres à une énorme majorité.

Jugoslovenska filmska igralka
Neda Arnerić

Stane Kavčič padrino del décimo niño

En Velka en Slovenske Gorice tuvo lugar, el 7 de marzo, una importante ceremonia. El Presidente del gobierno esloveno Stane Kavčič fue el padrino del décimo hijo del matrimonio Danica y Franc Majer. La modesta familia Majer no tiene otra riqueza como sus diez hijos, fuertes y sanos. El padre está parcialmente inválido y busca trabajos provisorios en las casas vecinas, la madre, de la mañana a la noche, cuida a sus pequeños. Difícil es alimentarlos y más difícil aun, vestirlos. La familia Majer recibió con motivo del bautismo de su décimo hijo, numerosos regalos de distintas empresas de Maribor, Sladki vrh y otras.

Graduados en la universidad de Ljubljana

Desde la fundación de la Universidad y otras escuelas superiores de Ljubljana, han graduado en estas instituciones más de 18000 estudiantes y en otras, alrededor de 7500 estudiantes. Antes de la segunda guerra mundial se graduaron más estudiantes en la Facultad de Derecho, luego de la guerra, en las distintas secciones de las Facultades Técnicas. Cada año gradúan de 2 a 3 mil estudiantes.

Sindicalistas Franceses en Eslovenia

A comienzos de marzo visitó Eslovenia una delegación de la «Unión de sindicatos democráticos franceses» (CFDT) sección Rhone-Alpes.

La delegación mantuvo conversaciones con los sindicatos eslovenos sobre el tema seguros sociales y médicos de los trabajadores, se trataron problemas del seguro social entre nosotros, organizaciones de instituciones médicas y otros. A parte de algunas instituciones médicas de Ljubljana, la delegación sindical francesa visitó también Kranj donde mantuvo conversaciones sobre la organización de dispensarios y conoció el trabajo de uno de ellos.

Actos veraniegos en Ljubljana

Ljubljana prepara sus tradicionales actos veraniegos. El mayor de ellos será la bienal de ópera en la cual participarán además de conjuntos eslovenos y yugoslavos, grupos del extranjero. Entre los participantes

del programa del conciertos estará también el famoso «Sängerknaben» de Viena. Participarán también numerosos grupos folklóricos yugoslavos y extranjeros.

50 años del teatro de Maribor

En setiembre del presente año se conmemorará el 50 aniversario del teatro esloveno de Maribor. Con esta oportunidad se representará el nuevo drama esloveno de Primož Kozak «Che Guevara» y la ópera de Kruno Cipci «Dundo Majore». Organizarán también una exposición recordatoria.

Club Amigos de los Eslovenos en el extranjero

En Maribor, hace poco y por iniciativa de los estudiantes, fue fundado el «Club de amigos de los eslovenos en el extranjero». Con este motivo invitaron algunos de los más importantes trabajadores culturales y políticos de entre los eslovenos en Italia y Austria quienes respondieron a las preguntas planteadas por los estudiantes. El significado del club es despertar el sentimiento de nacionalidad y, al mismo tiempo, fortificar las relaciones con nuestros compatriotas que viven en el extranjero.

Sobre Portorož

La «Sociedad turística de Portorož» ha recibido ha comienzos de este año más de 300 cartas de distintas agencias turísticas y de viajes, grupos de turistas, de todo el mundo (la mayoría de Alemania Occidental, Italia, Austria, Holanda, Suecia, Inglaterra), en las cuales piden reservaciones o informaciones sobre las condiciones para el veraneo en la próxima temporada en Portorož y Pirán. El interés de este año rebosa todo lo esperado. El número de turistas extranjeros en la costa eslovena será mucho mayor como en años anteriores. La «Sociedad turística» tiene la intención de editar un nuevo prospecto pues han agotado todas las reservas. El nuevo prospecto mostrará todas las bellezas de la zona de Portorož. Adjuntado será también el mapa de la costa eslovena. Hasta el comienzo de la temporada veraniega aumentarán en los hoteles de Portorož los lugares disponibles.

Cien nuevas escuelas en Eslovenia

Este año transcurrirán los cien de la aprobación del decreto que implantó la enseñanza obligatoria de ocho años en Eslovenia. En homenaje a este importante centenario ha sido preparado un programa por el cual durante los años 1969 al 1973 se construirán cien nuevas escuelas, ampliarán y reformarán 270 escuelas. Con esto se conseguirá la anulación de dos o tres turnos en las escuelas eslovenas. 160 escuelas recibirán gimnasios. El programa ha sido preparado bajo el título: «Cien nuevas escuelas en homenaje al centenario». La primera del programa fue la escuela de Ribnica en Dolenjska donde el 8 de marzo fue inaugurado el nuevo edificio escolar. En el valle de Ribnica piensan ampliar y reformar otras escuelas: en Loški potok, en Dolenja vas y en otros lugares. Para la ampliación y reforma de escuelas colaborarán en dinero y materiales también los lugareños.

Zakaj ne po slovensko?

Tak je naslov prvega učbenika slovenščine na gramofonskih ploščah, ki je tik pred izidom. Slovenskim besedilom na ploščah bo priložena knjiga s poljudno razlago slovenske slovnice v angleščini.

Zakaj ne po slovensko?

se pogosto sprašujete, ko se srečujete na slovenskih prireditvah. Ta učbenik vam bo pomagal, da boste prebradili marsikatero težavo pri učenju slovenskega jezika.

Naročila sprejema Slovenska izseljenska matica, Ljubljana, Cankarjeva 1/II.

Ob 50-letnici delavskega gibanja
v Jugoslaviji

boj trboveljskih rudarjev pred 35 leti

Alenka Nedog

Med veliko gospodarsko krizo, ki je v letih 1929—1934 zaobjela domala ves svet, so bile na Slovenskem posebno hude razmere med rudarji v rudnikih Trboveljske premogokopne družbe — TPD. Centralistična vlada velesrbske buržoazije je tedaj pri državnih dobavah premoga še posebej močno zapostavljala slovenske rudnike in tako povzročala zastoj proizvodnje. Vendar se kapitalistična družba TPD tudi v takšnih razmerah ni hotela odreči dobičkom, pač pa jih je reševala na račun rudarjev s skrajševanjem delovnih dni, nižanjem mezd in odpuščanjem delavstva. Brezposelni fond kmaļu ni mogel več dajati podpore niti za najosnovnejšo prehrano rudarskim družinam; bednostni fond, ustanovljen med krizo predvsem za podporo javnim kuhinjam za lačne otroke brezposelnih, je lahko zagotovil skromno hrano 600 otrokom, medtem ko je bilo nujno potrebnih več kot 3280. V revirjih je zavladala strahotna lakota, saj otroci niso dobili niti kruha niti mleka. Izhod iz te bede je bil možen samo z odločno akcijo. Uprava TPD se je dobro zavedala vnetljivega položaja in poskušala zavirati revolucionarni nastop delavstva s pogajanjem, na katerih je pristajala na manjše zahteve, ki so jih v imenu rudarjev postavljali delavski zaupniki. Pri tem je spretno izkoriščala strokovno in politično razcepljenost rudarjev. Vendar ji je izigravanje uspevalo le dotlej, dokler ni beda dosegla tistega vrha, ko se ni dalo več živeti.

Konec junija 1933 so ob večji redukciji rudarjev in ob ponovnem znižanju delovnih dni obupane žene odpuščenih rudarjev zasedle vhode v rudniške jame, dnevne kope in druge obrate, ter branile rudarjem in drugim delavcem, da bi šli na delo. Tiste, ki so že delali, so pregnale in ustavile obratovanje rudnika. Šele po štirih dneh so jih orožniki s silo pregnali. Mnogo žensk so aretirali, dvajset pa pred okrožnim sodiščem celo obsodili na po mesec do dva meseca zapora.

Nastop do obupa razjarjenih žensk je bil uvod v veliko stavkovno gibanje rudarjev poleti 1934. Konec junija je uprava TPD obvestila delavce, da bo spet znižala mezde in količino deputatnega premoga, ki so ga zaposleni rudarji dobivali brezplačno, ter premestila del rudarjev iz višje v nižjo plačilno kategorijo. S tem, da sploh ni

upoštevala trimesečnega odpovednega roka, je družba grobo kršila kolektivno pogodbo. Rudarji so zahtevali od svojih zakonitih predstavnikov v Zvezi rudarskih delavcev, naj takoj posredujejo pri upravi TPD in na rudarskem glavarstvu v Ljubljani. Posredovanje pa je ostalo brez uspeha, ker so socialnodemokratski delavski zaupniki že vnaprej zavzeli stališče, da se bo treba sprijazniti z novimi razmerami. Takrat je revirska partijska organizacija ob podpori pokrajinskega komiteja KPJ sklenila, da se bo odkrito spoprijela z upravo TPD in popeljala rudarje v stavko. Da bi se lažje branili pred orožniki in policijo in hkrati onemogočili upravi pripekljati iz drugih krajev stavkokazje, so sklenili stavkati po vzgledu poljskih rudarjev z zasedbo jam. Dne 3. julija 1934 so rudarji ne glede na strokovno in politično pripadnost enotno stopili v stavko, zasedli jame, rudniške naprave in delavnice ter tam vztrajali brez hrane. Stavka je postala gladovna in to je slovensko javnost globoko pretreslo. Še celo klerikalni »Slovenec« je sočustvujoče pisal o tem dogodku: »Nihče ne more vedeti za organizatorje in iniciatorje te nenavadne stavke, kajti celo delavski zaupniki so bili presenečeni nad tem strumnim in solidarnim nastopom slehernega moža. Gladovno stavko je vodil obup množic, vodila jo je resnična lakota.« Zaradi enotnega nastopa rudarjev v zasedenih jamah in pod silnim vtisom javnosti, je morala TPD popustiti in do nadaljnega preklicati vse objavljene ukrepe. Na pogajanjih so predstavniki ministrstva za rudarstvo zagotovili rudniku takšno povečanje naročil, ki bi omogočilo dva dni dela več v mesecu kot dotlej. TPD je morala umakniti svoj načrt za znižanje mezd in redukcijo delavstva in obljubiti, da ne bo izvajala nobenih nasledkov nad stavkajočimi. Po teh zagotovilih so rudarji po 72 urah zapustili rove. Gladovna stavka, ki je zajela okrog 1300 rudarjev in 200 delavcev iz delavnic, se je končala 5. julija. Več kot 40 rudarjev so morali zaradi izčrpanosti odpeljati v bolnico.

Stavka je močno odmevala v javnosti, posebno med delavstvom. To je bil po dolgih letih zatišja prvi odkriti nastop slovenskega delavstva, ki mu je sledil stavkovni val po vsej Sloveniji. V hrastniški steklarni, jeseniški železarni in v ljubljanskih stroj-

nih tovarnah in livarnah so se že pripravljali na solidarnostno stavko, če TPD ne bi hotela popustiti. Kmetje, obrtniki in mali trgovci so dajali hrano za gladujoče rudarje in njihove družine. Tako je nastajala bojna zveza delavskega razreda in drugih delovnih slojev. Komunistična partija, ki je stavko vodila, si je pridobila ugled in zaupanje, zlasti v revirjih, a hkrati tudi novih izkušenj. Komunisti so med drugim sprevideli, da rudarji v jami ne bi smeli ostati brez hrane, ker jih je to izčrpavalo in slabilo v boju z delodajalci. Sklep o zasedbi jam in naprav bi imel še večji učinek, če bi del rudarjev, ženske in brezposelni zunaj množično nastopili za rudarske zahteve in podprli stavkajoče v jamah. In ker takšne akcije zunaj ni bilo, se je zgodilo, da so komunisti v jamah združili vse delavce okrog revolucionarnega akcijskega odbora stavkajočih, zunaj pa so socialnodemokratski voditelji sestavili svoj akcijski odbor, ki se je razglasil za edinega voditelja stavkajočih rudarjev in tako postal glavni plod uspešnega nastopa rudarjev.

S to dragoceno izkušnjo so se komunisti pripravljali na nove boje. TPD je v začetku avgusta spet napovedala znižanje deputatov in mezd ter poklicala predstavnike socialnodemokratskega odbora na pogajanja. Vendar se ti zaradi revolucionarnega razpoloženja niso upali na pogajanja v Ljubljano in so zato predlagali, naj bi pogajanja preložili za teden dni, da bi v tem času lahko vplivali na delavstvo. Medtem pa so se tudi komunisti pripravljali na novo bitko, upoštevajoč izkušnje iz prve stavke. Sklenili so, da bo šla v jamo in jo zasedla samo ena izmena rudarjev, druga pa bi skupaj z ženskami in brezposelnimi zunaj demonstrirala za rudarske zahteve. Da rudarji v jamah ne bi spet stradali, so naredili tudi načrt za skrivno prinašanje hrane v rove. Temeljitejše priprave pa je preprečil sklep uprave TPD, da se ne bo pogajala in tako so rudarji 11. avgusta spet zasedli rove in napovedali stavko. Toda le v Zagorju je stavkajoče v rovih podprla demonstracija zunaj, medtem ko so v Trbovljah spet odšli vsi pod zemljo. Med stavko so komunisti ustanovili akcijske odbore po jamah in vrhovni akcijski odbor, ki ga je morala TPD priznati in povabiti njegove zastopnike na pogajanja.

Ti niso sprejeli nobenega predloga za kompromisno rešitev, zato so rudarji stavkali naprej. Zdaj je TPD razglasila stavko za nezakonito in postavila rudarjem poslednji pogoj — ultimat, in sicer, da v 24 urah sprejmejo zadnji kompromisni predlog o 3-odstotnem znižanju mezd, drugače bodo vsi odpuščeni. V tem odločilnem trenutku pa so voditelji nacionalističnih sindikatov za hrbtom stavkajočih rudarjev ustanovili svoj akcijski odbor, ki se je začel v imenu rudarjev pogajati s TPD o mezdah, seveda popuščajoč. Zaradi ultimata tudi vrhovni akcijski odbor ni bil več povsem enoten in je končno privolil v sporazum, ki je prinesel rudarjem le malo uspeha: delovni pogoji naj bi ostali do 15. oktobra takšni, kakršni so bili, preden jih je TPD skušala poslabšati. Stavka se je končala 15. avgusta in v revirjih je zavlada velika potrtost, saj je rudarje vznemirjalo vprašanje: In kaj po 15. oktobru?

V rdečih revirjih, kjer so leta 1889 rudarji prvič na Slovenskem stavkali, kjer so med revolucionarnim vrenjem leta 1920 tri dni držali v rokah »sovjetsko oblast«, kjer so se 1. junija 1924 odločno spoprijeli s fašistično Orjuno, tudi po stavkah leta 1934 boji niso prenehali. Po skoraj nepretrganem mezdnem gibanju v letih 1935—1939, so decembra 1939 rudarji spet stavkali. To je bilo že v času, ko je svet zajela druga svetovna vojna, ki ni prinašala samo novo pomanjkanje, temveč predvsem nevarnost za narodni obstanek. V zadnjem letu pred napadom na Jugoslavijo so bile v revirjih številne množične demonstracije proti draginji in špekulantom, za mir, za narodno neodvisnost in obrambo domovine pred fašističnim napadalcem.

Tito

V sedanjem svetu, v drugi polovici dvajsetega stoletja, je malo politično pismenih in družbeno zavzetih ljudi, ki ne bi vedeli za ime predsednika Socialistične federativne republike Jugoslavije Josipa Broza Tita. Ta krog ljudi je pravzaprav še mnogo širši. Za njegovo ime vedo milijoni in milijoni ljudi po vsem svetu, ki jim pomeni svobodo, neodvisno in miroljubno deželo, ki

si je v drugi svetovni vojni z nadčloveškimi naporji in množičnim junaštvom priborila svobodo in ki se zdaj na vseh mednarodnih forumih bori, da bi bili tudi drugi narodi in druge dežele prav tako enakopravni in svobodni, kakor je sama — dežela, ki ji načeluje Tito.

Tako pravi na začetku knjige Življenjska pot Josipa Broza v poglavju Antilegenda avtor te knjige Vilko Vinterhalter.

Predsednik Socialistične federativne republike Jugoslavije Josip Broz Tito slavi v letošnjem maju svoj 77. rojstni dan. To pa ni le njegov praznik, to je praznik vse naše dežele, še posebej pa ga slavi vsa naša mladina.

Predsednik Tito je na čelu naše države že ves čas od njene ustanovitve, kar je dokaz velikega zaupanja vanj. To zaupanje pa si je pridobil s svojimi dejanji med drugo svetovno vojno, ko je kot odličen vojskovodja v izjemnih okoliščinah vodil naše ljudstvo v boj za osvoboditev, in še prej, ko se je v stari Jugoslaviji kot politični delavec in organizator ves predal borbi za pravice človeka. Naše neomajno zaupanje uživa Tito tudi od dogodkov v letu 1948, ko se je uprl nasilju stalinizma in ko je v težkih časih sovjetske gospodarske blokade uspel izvleči Jugoslavijo iz gospodarskih težav. In končno, naše zaupanje velja Titu kot najodločnejšemu pobudniku gospodarske in družbene reforme in kot človeku, ki je postavil trdne temelje naši samoupravni družbi.

Prav tak ugled kakor doma pa uživa predsednik Tito tudi v svetu. To kažejo številna politična srečanja mednarodnega in bilateralnega pomena, ki se jih je udeležil ali pa je nanje vplival z močjo svojih naprednih konceptov. Predsednika Tita spoštuje svet kot borca za človeške pravice, za demokracijo. Spoštuje ga zaradi njegovih velikih naporov, da bi se ohranil mir v svetu.

Srečanja s Titom so nepozabna, pa čeprav človek le poslušaja njegovo besedo. Ne smemo pozabiti njegovih pogostih poti med preproste ljudi, v kraje v naši deželi, ki jih morda še nikoli prej ni obiskal kak državnik. Na drugi strani pa ne smemo pozabiti tudi tega, da se je povsod po svetu, kamor so ga vodile državniške poti, srečeval tudi z našimi ljudmi, ki tam žive. Skrb za človeka mu je povsod največja skrb.

Nekaj posnetkov predsednika Tita: v svoji delovni sobi — med govorom na kongresu — pri stroju v njegovi delavnici — ob sprejemu na letališču Brnik pri Ljubljani, ko so ga pričakovali slovenski voditelji

Belgija

V maju bo 40-letnica našega društva

Dne 1. marca je imelo Jugoslovansko društvo sv. Barbare letni občni zbor ob lepi udeležbi članov. Po pozdravu podpredsednika Avgusta Tanjška je Alojz Pečar prebral poročilo o delovanju društva v preteklem letu. Za njim pa je rojak Trkaj poročal o stanju društvene blagajne.

Kakor je razvidno iz zapisnika, je bilo društveno delo lani zelo razgibano. Imeli smo precej prireditev. Zelo veseli smo bili tudi obiska ansambla iz Slovenije. Tudi naši najmlajši so se veliko naučili ter pri nastopih pokazali, kako lepa je slovenska beseda. Pri pouku naših najmlajših so največ žrtvovali in se trudile gospa Trinkova in gospa Trkajeve. Vsestransko delaven in prizadeven je tudi naš Alojz Rak, ki uči in režira igre.

Pozabiti ne smemo tudi našega najstarejšega člana, rojaka Špitala. Če mu le zdravje dopušča, se vedno udeleži vsake prireditve in občnega zbora in nam vedno rad dobro svetuje. Ob zaključku se je podpredsednik ponovno zahvalil vsem, ki so vse leto 1968 pri društvu pridno sodelovali in povsod pomagali.

Sledila je izvolitev novega odbora. Izvoljeni so bili: za predsednika Avgust Tanjšek, podpredsednika Franc Kantužar, tajnika Izidor Lindič, podtajnika Alojz Pečar, blagajnika Franc Trkaj, podblagajnika Karel Tisnikar, preglednika računov Rudi Masnak in Rudi Črepin, za zastavonošo Franc Trinko.

V maju letos bo naše društvo praznovalo 40-letnico. Veseli bi bili, če bi nas ob tej priliki obiskal kak ansambel iz domovine. V načrtu imamo še nekaj izletov in več prireditev, zato se toplo priporočamo rojaku Alojzu Raku, da bo še nadalje sodeloval tako požrtvovalno kot doslej pri učenju in režiji iger. Enako tudi požrtvovalni rojakinji Trkajevi in Trinkovi, da bosta še vnaprej imeli potrpljenje z našimi najmlajšimi ter jih učili pesmi in deklamacij.

Ob koncu še nekaj žalostnih novic: spet se je za vselej poslovilo od nas več članov in članic: lani novembra je umrla v bolnici Lent Marija Masnakova, rojena l. 1905 v Radečah; dne 24. januarja je v bolnici v Genku umrl Jožef Es, rojen l. 1933 v Eisdenju; dne 29. januarja je v Lanokenu umrl Albin Ribič, star 58 let. Pokopala ga je rudarska bolezen — silikoza. Dne 13. februarja pa je podlegla dolgotrajni bolezni Marija Kačičeva, rojena l. 1914 v Ahlenu v Nemčiji.

Vsi pokojni nam bodo ostali v svetlem spominu. Naj jim bo lahka tuja zemlja.

Seveda nismo imeli samo smrtnih primerov. Bilo je tudi več rojstev in porok, o katerih bomo več povedali prihodnjič.

Izidor Lindič, tajnik

ZDA

75 let Ameriške slovenske katoliške jednote

Letos 2. aprila se je izteklo 75. leto od ustanovitve najstarejše slovenske bratske podporne organizacije v ZDA — Kranjsko-slovenske katoliške jednote, ki se je pred leti preimenovala v Ameriško slovensko katoliško jednoto. Ustanovitev te organizacije sega v čase, ko so se začele naseljevati v Ameriki prve skupine naših ljudi, ki so po zgledu priseljencev drugih narodnosti začeli ustanavljati svoja podporna društva. Med temi je bilo eno prvih samostojno društvo sv. Jožefa v Calumetu, Michigan, ki je bilo ustanovljeno 17. septembra 1882. Nekaj let kasneje je bilo ustanovljeno društvo sv. Martina (kasneje preimenovano v društvo sv. Štefana) v Chicagu, Ill., katero je bilo ustanovljeno 3. decembra 1888. Leta 1893 je bilo že sedemnajst takih samostojnih društev, ni pa še obstajala nobena osrednja organizacija ali zveza. Župnik cerkve sv. Jožefa v Jolietu, Ill. Sušteršič je prvi sprožil

predlog za ustanovitev slovenske podporne jednote na seji društva vitezov sv. Jurija.

Zamisel je bila z navdušenjem sprejeta. Ustanovljen je bil pripravljalni odbor. Župnik Sušteršič je predlagal, da bi se nova organizacija imenovala Jugoslovanska katoliška jednota, kar pa ni bilo sprejeto. Člani društva vitezov sv. Jurija so bili večinoma Belokranjci in tako je obveljal njihov predlog, da se bo organizacija imenovala Kranjsko-slovenska katoliška jednota.

Ustanovni občni zbor je bil 1. aprila 1894 v Jolietu, Illinois. Udeležili so se ga predstavniki osmih slovenskih društev. Naslednji dan je začela Kranjsko-slovenska katoliška jednota. V začetku je štela 333 članov in članic. Njeno uradno glasilo je postal časopis Amerikanski Slovenec, prvi slovenski list v Ameriki, ki je začel izhajati leta 1891. Danes ob svojem 75-letnem jubileju ima Ameriška slovenska katoliška jednota 43630 članov in nad 17.000.000 dolarjev društvenega premoženja. V podporah pa je članom tekom let izplačala nad 20.000.000 dolarjev.

Francija

Lepo uspela folklorna prireditev

Društvo Bratstvo in jedinstvo je 22. februarja priredilo prijeten družabni večer z nastopom naše folklorne skupine v mestecu Nogent Vernusson, ki je 150 km oddaljeno od Pariza. To mestece ima tri tisoč prebivalcev; ima tudi tovarno, v kateri je zaposlenih tudi blizu tristo Jugoslovancev. V takšnih majhnih odmaknjenih krajih žive naši ljudje precej osamljeno in nimajo priložnosti, da bi obiskovali naše domače kulturno zabavne prireditve. Zato namerava naše društvo pomagati pri oživiljanju kulturnega življenja v takšnih odmaknjenih krajih, kjer so jugoslovanske naselbine. K temu nam je bil v dragoceno spodbudo navdušen sprejem v mestecu Nogent Vernissson.

Kljub oddaljenosti so se prireditve udeležili tudi predstavniki jugoslovanskega poslaništva z atašejem za delo Savom Cimičem. Predsednik občine in profesorji iz tamkajšnjega liceja pa so nam čestitali v imenu Francozov, da smo »v Nogent Vernisssonu oživili kulturno življenje«. Direkcija tovarne, v kateri so naši rojaki zaposleni, nam je obljubila, da nam bo nudila pomoč pri prihodnjem obisku. Po končanem programu se je večje število naših delavcev včlanilo v društvo. Naša folklorna skupina je zelo dobra, a žal nimamo dvorane za vaje. To bomo skušali rešiti po letošnjem občnem zboru, ko bomo izvolili številnejši in po članstvu mlajši upravni odbor.

B. Petrovič, predsednik
Jugoslovanskega združenja
Bratstvo in jedinstvo

Argentina

Občni zbor Ljudskega odra

Slovensko društvo Ljudski oder v Buenos Airesu je imelo 23. marca v društvenih prostorih svoj letni občni zbor, katerega se je udeležilo nad sto članov. Uvodno besedo je spregovoril Jože Drašček, ki je pozdravil navzoče, se zahvalil za lep obisk, nato pa poročal o delu društva v preteklem letu. Za njim je podal poročilo tajnik R. Štekar. Obe poročili so navzoči sprejeli z odobravanjem.

Sledila je izvolitev novega odbora. Za predsednika je bil izvoljen Jože Drašček, za podpredsednika Eduardo Mozetič, za tajnika Armando Blažina, podtajnika Rudolf Štekar, za blagajnika Zvonko Meglič, podblagajnika Louis Hreglia. Odbor bo nadaljeval z delom. Prizadeval si bo predvsem do popolne združitve slovenske naselbine. V načrtih ima tudi gradnjo novih društvenih prostorov, organizacijo mladinskega odseka itd.

A. B.

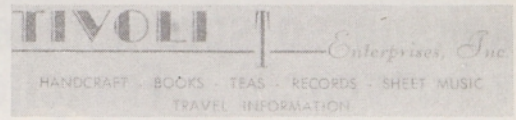

Mladinska skupina Jugoslovanskega društva sv. Barbare iz Limburga v Belgiji ki jo vodita rojakinji Trinkova in Trkajeva. Skupina pogosto nastopa na društvenih prireditvah (sliki zgoraj).

Lado Smajgert in Tone Lagoja iz Ashfielda v Avstraliji na slovenski veselici v Melbourneu (zgoraj desno).

Jugoslovani, ki so zaposleni v Köpingu na Švedskem, se vse bolj uveljavljajo. Večina je zaposlena v tovarni Volvo, kjer jih zelo cenijo. Iz tovarniškega lista ponatiskujemo dve sliki: rojak Jože Krejo si ogleduje razstavo o zaščiti pri delu (spodaj).

Beštjak Marjan iz Dekanov pri Kopru je bil nagrajen za izum novega patenta (spodaj desno).

že zgodaj prijave za potovanja v stari kraj

Že na vse zgodaj smo letos začeli vpisovati prijave za skupinska potovanja v Jugoslavijo. Kaže, da bo letos še več izletnikov, kakor jih je bilo lani. Za skupinske obiske so se cene zopet znižale. Tako zdaj velja za tritedenski obisk vožnja iz NewYorka na Brnik in nazaj 299.00 dolarjev. Skupinsko potovanje za tiste, ki žele ostati dalj časa, pa velja v obe smeri za osebo 314.00 dolarjev. Naš oče se je odločil, da pride spet za enajst tednov na obisk. Jaz bom pa vodja skupine, ki odpotuje 28. julija in se vrača 18. avgusta. Pevski zbor Zarja letos ne pride. Sklenili smo, da bomo izdali ploščo in zdaj pridno vadimo pesmi, katere bomo posneli. Dne 22. marca smo priredili zabavni večer z večerjo, kratkim koncertom in plesom. V oktobru bomo pa spet imeli koncert. Jo zdaj poučuje zbor, katerega je med njeno boleznijo začasno vodil Joe Gregorinčič. Vsaka vaja jo še precej izmuči, ker se ji zdravje po operaciji le počasi krepi.

Izseljenski koledar je razprodan. Zelo posrečena je bila zamisel, da se je Matica odločila in ga odposlala po avionski pošti, saj bi se sicer zaradi stavke zelo zakasnil. Jugoslovanske časopise dobivamo iz Toronta in krog naših odjemalcev se je zelo povečal. Med kupci nimamo le Slovencev, ampak tudi ljudi drugih jugoslovanskih narodnosti. Od slovenskih listov prodajamo poleg publikacij Slovenske izseljenske matice še Delo, TT, Nedeljski dnevnik, Pavliho, Anteno, Našo ženo in Tovariša. Na razpolago pa imamo tudi številne druge jugoslovanske liste in revije, slovarje, romane, plošče itd. Časopise pošiljamo tudi po pošti, kar zahteva seveda precej dela.

Andy Turkman

klub y Schwenningenu

Jugoslovanski delavci, ki so zaposleni v Schwenningenu in okolici, že dalj časa pripravljajo ustanovitev jugoslovanskega kluba v tem kraju. Določili so že datum ustanovnega občnega zbora — 25. maj in želijo, da bi se v klub vključilo tudi čim več Slovencev. V Schwenningenu sta se pred kratkim mudila tudi tajnik Slovenske izseljenske matice Tone Brožič in urednik Rodne grude Jože Prešeren, ki sta se z organizatorji pogovorila o vsestranskem sodelovanju. Daljši zapis o Slovenih v tem koncu ZR Nemčije bomo objavili prihodnjič. Ob tej priliki pa vabimo vse Slovence, da bi se v čim večjem številu udeležili ustanovnega občnega zbora kluba.

kakšne so spremembe v konvenciji s Francijo?

Sporazum o spremembah in dopolnitvah konvencije o socialnem zavarovanju, ki je bila sklenjena med Jugoslavijo in Francijo leta 1950, bo začel veljati potem, ko ga bosta ratificirali obe državi. Za kakšne spremembe gre v tem primeru? Namesto primerjanja dosedanjih in novih določb bomo raje pojasnili dosedanje stanje in nove rešitve na konkretnem primeru. Poudarimo pa naj, da so nove predvsem določbe konvencije o poklicnih boleznih in nesrečah pri delu, posebno pa še obolenja silikoze, saj je naša država predlagala razgovore o spremembah konvencije prav zaradi te bolezni.

Poglejmo primer: Delavec M. D. je delal v francoskih premogovnikih od leta 1927 do vrnitve v domovino leta 1947, od takrat pa je delal v nekem slovenskem rudniku do leta 1950, ko je zdravniški komisija ugotovila, da je obolel za silikozo in da je za delo nesposoben. M. D. je poslal francoskim organom socialnega zavarovanja zahtevo za nadomestilo in invalidsko rento, vendar pa je bila ta zahteva po večletnem postopku na teh organih in sodiščih zavrnjena. Zakaj? Francosko sodišče je ugotovilo, da je treba za njegov primer upoštevati francosko zakonodajo v skladu s 3. členom Konvencije, ta zakonodaja pa izenačuje čas prve zdravniške ugotovitve poklicne bolezni s časom nastanka nesreče na delu (člena 435 in 495 Code de la securité sociale). Ker v primeru navedenega delavca obolenje silikoze ni bilo ugotovljeno med njegovim delovnim razmerjem v Franciji, ampak šele nekaj let kasneje v naši državi, je sodišče zavrnilo njegovo zahtevo. Da bi bilo še huje, delavec M. D. ni imel pravice do invalidnine niti po naših predpisih, ker do bolezni ni moglo priti v slovenskem rudniku, kjer je bil zaposlen.

Nove določbe, ki bi najbolje zaščitile delavce, ne pogojujejo ugotovitve bolezni niti s krajem ugotovitve niti s časom, kar pomeni, da ima delavec, ki je zbolel za poklicno boleznijo, pravico do odškodnine oziroma invalidnine ne glede na to, če je bila bolezen ugotovljena med bivanjem v Franciji ali v naši državi. Od teh in drugih pogojev je tudi odvisno, kdo bo nosil stroške za odškodnino oziroma rento, naše ali francosko zavarovanje ali eno in drugo.

Delavec M. D. in vsi drugi, ki so imeli podobne primere, bodo po tem sporazumu dosegli svoje pravice. Ta sporazum se nanaša na vse delavce, obolele za silikozo, ki so delali v francoskih rudnikih, pa niso uspeli uveljaviti svojih pravic do odškodnine niti po francoski niti po naši zakonodaji, kakor tudi ne po Konvenciji o socialnem zavarovanju, ter so vložili zahteve ali pa jih še bodo v času pred uveljavitvijo tega sporazuma.

Vsi drugi delavci, katerih poklicna bolezen bo ugotovljena po uveljavitvi tega sporazuma, bodo uveljavljali svoje pravice po njegovih določbah in z veljavnostjo od časa ugotovitve bolezni, kar je seveda razumljivo. Moramo pa opozoriti, da nihče ne more uveljaviti pravice do rente za čas pred 1. februarjem 1967. Delavec M. D. in njemu podobni do tega sporazuma niso imeli nikakih pravic, zdaj pravice imajo, vendar na žalost le od zgoraj navedenega datuma, ne pa tudi za nazaj.

Kljub določenemu datumu, od katerega velja pravica do izplačila delavcem, ki so prej oboleli, pa so bile njihove pravice zavrnjene, bodo v prihodnje delavci popolnoma zaščiteni. Zato predstavlja ta sporazum visoko stopnjo uveljavljanja socialnih norm med obema državama in je dokaz humanega obravnavanja obolelih delavcev, posebno tistih, ki opravljajo svoje težko delo globoko pod zemljo in v težkih pogojih.

carina za uvožena motorna vozila

Moj sin, rojen v Nemčiji, se namerava vrniti v Jugoslavijo in tam stalno živeti. S seboj bi rad vzel tovorni avtomobil. Rad bi vedel, če je res oproščen carine, kot sem tu slišal.

S. V. München, Nemčija

Tisto, kar ste slišali, da bi bil v tujini rojen otrok, oproščen carine ob uvozu tovornega ali kakega drugega motornega vozila, ne drži. Tovorno vozilo je možno sicer uvoziti ne glede na to, kako dolgo nekdo živi v tujini, mora pa zanj plačati carino. Vrednost vozila oceni posebna komisija na carini in od te vrednosti znašajo carinske dajatve skupaj 57,50 %. Carinske dajatve za osebna motorna vozila so višje.

nemška renta

Bil sem v Zahodni Nemčiji okoli šest let, ves čas v delovnem razmerju. Zdaj sem doma že dve leti in me zanima, ali se mi bo ta delovna doba štela v jugoslovansko pokojnino, ali pa imam zdaj po dveh letih pravico zahtevati povrnitev vplačanih prispevkov za pokojnino od nemškega zavoda. Prosim, da mi opišete, kakšne pravice imam in kaj naj storim v mojem primeru.

J. K., Hoče pri Mariboru

Po konvenciji o socialnem zavarovanju med Jugoslavijo in Nemčijo, ki sicer še ni ratificirana in zato trenutno tudi še ni veljavna, se vam omenjenih 6 let ne bo moglo šteti v jugoslovansko pokojnino, ker ste delovno razmerje v Nemčiji prekinili dve leti poprej, kot je bila ta konvencija sklenjena. Vplačanih prispevkov pa tudi ne morete zahtevati od nemškega zavoda, ker ste bili tam zaposleni nad pet let.

Vendar pa ti prispevki za vas niso izgubljeni. Ko boste dopolnili 65 let starosti, boste dobili nemško rento za 6 let delovne dobe. Zahtevek s potrdili o vaših zaposlitvah v Nemčiji boste lahko vložili pri Zavodu za socialno zavarovanje SRS, ki bo vašo zahtevo posredoval nemškemu zavodu. Hranite torej dokaze o vaših zaposlitvah v Nemčiji in pa naslov zavarovalnega zavoda, pri katerem ste plačevali socialno zavarovanje.

vize za obisk Jugoslavije

Tu pri nas se tujci zanimajo, ali bodo tudi letos lahko obiskovali Jugoslavijo brez vstopne in izstopne vize tako kot lani, ali si jih morajo prej oskrbeti na jugoslovanskem predstavništvu.

Prosim, pojasnite nam to.

J. K., Toronto

Lansko leto tuji potniki niso potrebovali jugoslovanske vize za obisk Jugoslavije, ker smo imeli lani turistično leto. Letos pa ta ugodnost ni več v veljavi, razen seveda za tiste države, s katerimi je bil sklenjen tozadeven sporazum za recipročno ukinitvev turističnih viz. S Kanado tak sporazum ni bil sklenjen.

iz vaših pisem

Zelo sem bila presenečena in vesela

Zelo, zelo sem bila presenečena in vesela tako lepega darila — prekrasne plošče, ki sem jo prejela za moj odgovor na anketo. Prav iz srca prelepa hvala vam. V juliju me obišče v Angliji nečakinja iz Pivke. Na povratku se bo oglasila v vašem uradu in vam izročila moj prispevek za vaš tiskovni sklad. Še enkrat srčna hvala.

Marija Pirih, Bedford Anglija

Vsi v družini jo radi beremo

Dragi naši v domovini, prav lepo se vam zahvaljujem za revijo Rodno grudo, katero redno prejemam in jo vsi v družini radi beremo. Obenem se vam tudi zahvaljujem za izseljenski koledar, ki je zelo dobro opremljen. Koledar sem pravočasno prejela iz Chicaga. Prilagam ček za 10 dolarjev za revijo in koledar, ostalo pa naj bo za tiskovni sklad ali matični fond. Sprejmite iskrene pozdrave od naročnice

Sabine Zgrabljíč, Chicago, ZDA

Kaj od Zagradca ob Krki

Pošiljam vam naročnino 5 dolarjev do konca leta 1969. Obžalujem, da sem pri zadnjih. Revija nam je zelo všeč, je dobro urejena, le žena se pritožuje, ker ni nič novic od Zagradca ob Krki in iz Malega Globokega. Drugače je vse v redu. Prijateljsko vas pozdravljamo in želimo mnogo uspeha.

John Gornick, Toronto, Kanada

Da bi bili naši ljudje čimbolj povezani z domovino

Prejel sem vašo ponudbo in želim stalno sodelovati z vami. Ne gre mi za to, da bi zaslužil z novimi naročniki. Gre mi v glavnem za naše ljudi tukaj, želim, da bi bili čimbolj povezani s svojo domovino. Po vsej verjetnosti pa so prav časopisi tisto, kar nas lahko najbolj povezuje. Tudi jaz sem postal vaš stalni naročnik, poskušal pa bom zbrati še nekaj novih naročnikov. Mislim, da se jih bo v prihodnje več nabralo. Tudi turistične prospekte sem že razdal. Zanje je bilo dosti zanimanja. Ljudje sprašujejo, če lahko naroče pri meni še druge slovenske časopise. Ali bi lahko obvestili naša časopisna podjetja o želji naših tukajšnjih izseljencev? Pripravljen sem biti poverjenik tudi za druge časopise.

Alojz Raj, Edmonton - Alta, Kanada

Živim daleč v tujini

Živim daleč v tujini med ljudmi raznih narodnosti, med katerimi imam mnogo prijateljev in znancev, mogoče si bodo zaželeli videti kraje v Jugoslaviji. Ko mi je bilo 18 let, sem prevandral s puško na rami od Jadrana do Črnega morja. Rojen sem bil na Reki leta 1897. Po starših sem Slovenec — iz Podnanosa pri Vipavi. Tam sem hodil v šolo, prepeval naše pesmi in ljubil naša dekleta. Nazadnje sem privandral sem v Južno Ameriko. Presneti naši Ljubljancani, za kino so posneli Podnanos (film Tistega lepega dne), a v prospektu na zemljevidu sem Podnanos zaman iskal. To me jezi in boli. Napoleon je pil vince vipavsko. Na gori Nanos je sv. Jeromen, patron naših mornarjev. In prelepi razgled z Nanosa, ko se ti pred očmi odpro širjave na vse štiri strani. Dobro, da sva leta 1967 z ženo poslala starejšo hčer in zeta na obisk v Jugoslavijo — z avtom sta se zapeljala tudi na Nanos in tudi sama spoznala našo lepo deželo. Takrat sta bila na medicinskem kongresu v Španiji. Obiskala sta šest evropskih dežel in v Jugoslaviji nista bila dolgo. Drugič, pravita, si bosta Jugoslavijo bolj natančno ogledala. Jugoslavija je krasna dežela in upravičeno privlačna

»V soncu sveti se domača hiša ...« Za naročnico Pavlo Tušek iz Švice smo na njeno željo posneli rojstno hišo na Vinski gori pri Velenju

za turiste. Naši ljudje, ki žive po svetu, se tega kar premalo zavedajo. Naj zapišem še to, da sem od leta 1956 upokojen. Tako se na starost sprehajam tukaj po Argentini. Letos sem imel srečo: izseljenski koledar sem dobil že januarja, tudi januarsko številko Rodne grude sem prejel že v februarju. Lepo bi bilo, da bi se osebno spoznali in kaj pokramljali po domače. Lepe pozdrave urednikom Rodne grude in koledarja in prijatelju Francu Kurinčiču. Ne pozabite Vipavcev, ki nas je veliko po svetu.

A. Mislej, Tinogasta, Buenos Aires, Argentina

Pismo iz San Francisca

Oprostite, da sem tako pozna z naročnino za Rodno grudo. Zaradi bolezni v družini nisem utegnila. Decembrske izdaje še nisem prejela (15. marca), najbrž se je kje zakasnila.

Poslala sem vam nekaj pesmi in lani ste eno z naslovom Mamica moja, objavili. Gospa Zima Vrščajeva mi je pisala, da naj pesmi še pošljem. Pri nas se tudi zdaj prebija pomlad, čeprav smo imeli veliko dežja in 40 stopinj pod Celzijem. Vendar nikjer pomlad ni tako lepa, kakor doma, nikjer rožice tako lepo ne cveto in ptičke tako sladko ne pojo — trata tako lepo zeleni — kakor doma.

Pri nas je nedavno izšla v angleščini knjiga From Slovenia to America, ki jo je napisala znana Marie Priland, ustanoviteljica Slovenske ženske zveze v Ameriki. To knjigo priporočam vsaki družini bodisi tukaj ali doma.

V San Franciscu bomo letos slavili 74-letnico mašniškega posvečenja našega duhovnika, koroškega pisatelja Georgea Trunka, ki bo obenem slavil tudi 100-letnico rojstva. Gospod Trunk kljub visokim letom še vedno pišejo v slovenske časopise in berejo sv. mašo. Fara Gospodovega rojstva vzorno deluje pod vodstvom gospoda Vitala Voduška iz Ljubljane.

Pa še en moj droben verz:

Ko bi meglica ne bila,
ki danes mi sanje zakriva,
ko bi solza ne lila,
ki danes v očesu mi plava;
tako pa si daleč ti Slovenija mila,
po tebi se danes solze mi oči.

Mnogo pozdravov vsem Metličanom širom Amerike, Kanade, Argentine, posebej še Martini Malesich v Torontu, v Kanadi. Prilagam nakazilo za 5,50 dol. za naročnino na Rodno grudo. Če vam ustreza še katera mojih pesmi, jo prosim, objavite.

Poldica Podgornikova iz San Francisca

obisk v mariborskem gledališču

Letošnja gledališka sezona je prikazala slovenskim gledalcem razveseljivo dosti slovenskih gledaliških novitet. Eno od teh izvornih del, drama Janeza Žmavca »Obisk«, je doživela odrski krst na deskah mariborske Drame.

Vse dosedanje Žmavčevo dramsko delo je prežeto s sodobno problematiko, predvsem v meščanski in malomeščanski družbi, katera član je avtor sam. Podoba takega perečega trenutka v življenju današnje družbe prikazuje tudi njegovo najnovejše delo »Obisk«. V njem se nam razkrivajo nasprotja in soočenja treh generacij — tiste, ki odhaja, tiste, ki je in tiste, ki prihaja. Očitno je, da je avtor na strani stare generacije, ki še zaupa v sožitje med ljudmi in je prepričana v vrednote človeka.

Tudi prihajajoča generacija je avtorju bližja; kljub vsem disonancam, ki jih mladi nosijo v sebi, vzbuja občutek varnosti in vero v uresničenje boljšega, trdnjšega sveta. Vrednota mladih je raznolika: brezobzirna odkritost, težnja po uveljavljanju, zavračanje utrjenih vrednot, dvom v vse privzete idole in ideale, rušenje stalnosti, izrazit smisel za **zdaj**, skratka — mladi rod z zanikanjem in rušenjem starega išče resnico za lepši bodoči svet.

Zato pa sta Eli in Marko, predstavnika generacije, ki je, slikana kot tipična, odbijajoča predstavnika sodobne potrošniške in celo izkoriščevalske sredine. Avtor pravi o njiju: Meščanska malomeščanščina. Predstavnika sta tiste plasti družbe, ki zavedno ali nezavedno prinaša današnjemu svetu največ gorja. Iz teh rok bo tudi, če ga ne bomo znali preprečiti, prišlo svetovno uničenje. Postavimo, da je to uničenje že na delu...« »Obisk« je samo okvirna fabula, ki daje avtorju možnost, da nas seznanja s stiskami oseb, zastopniki treh generacij, ki so pri »obisku« udeležene.

Avtor Janez Žmavc pravi, da ga mikajo lirični, impresionistično obarvani teksti. Čehov mu je najljubši dramatik, rad bi se že lotil teme, ki mu je pri srcu. A vedno znova ga nekaj vleče k aktualnim temam. Zato se bo verjetno še in še spopadal z njimi.

Sklepnik s hišnega portala, Črni kal. Za razstavo Slovenska ljudska umetnost v Etnografskem muzeju v Ljubljani
An arch over the door of the house in Črni kal

knjiga o uspehih Slovencev po svetu

Profesor sociologije in antropologije na kentski univerzi v ameriški državi Ohio dr. Edi Gobec pripravlja knjigo, ki naj bi podrobneje prikazala uspehe, ki so jih Slovenci dosegli po svetu. V pismu, ki nam ga je poslal dr. Gobec, pravi, da je del gradiva že zbranega in čaka na objavo v slovenskih in angleških knjigah in nadaljuje: »Mnoga pa je še vrzeli. Vključiti želimo prav vsakega Slovenca, ki se je odlično uveljavil na tujem — kdajkoli in kjerkoli. Prosimo vsakega in vse, da nam pošljete vse primerne naslove posebno uspešnih Slovencev po svetu. Naše znanstvenike, vse univerzitetne profesorje, vse vodilne umetnike, vse župane in višje politike, vse tovarnarje in velepodjetnike, vse vodilne inženirje, arhitekto, zdravnike, pravnike, športnike itd. prosimo, da nam čimprej pošljejo svoje kratke življenjepise, osebne fotografije, morebitne bibliografije in kopije publicitete (z navedbo vira in datuma), slike tovarn, velepodjetij, umetnin ali proizvodov ali karkoli se jim zdi

primerne. Prav vsakemu se priporočamo za naslove in vsa koristna opozorila.« Knjiga bo zajela delo naših vidnejših rojakov kjerkoli na svetu žive, v Ameriki, Braziliji, Avstraliji, Franciji, Afriki ali Nemčiji, in bo prva tovrstna publikacija. Razumljivo je, da bo imel avtor veliko dela in od pomoči vseh prizadetih bo odvisno, kako bo knjiga uspela. Avtor knjige prosi, da bi se vse informacije in podatki pošiljali na njegov naslov: Dr. Edi Gobec, Associate Professor of Sociology and Anthropology, Kent State University, Kent, Ohio 44240 USA.

celovski pevski zbor nastopil v Ljubljani

V Ljubljani je 22. marca v dvorani Slovenske filharmonije nastopil pevski zbor »Jakob Petelin Gallus« iz Celovca. Pod vodstvom dirigenta dr. Franceta Cigana je pel skladbe Gallusa, Liparja, Vogriča, Simonitija, Hartmanove, Cigana, Kernjaka, Tomca, Kramolca, Deva, Mirka in Mihelčiča. Ta slovenski zbor je bil ustanovljen leta 1960 v Celovcu in šteje 60 članov, večji del iz Celovca, približno tretjina pa jih je iz celovške okolice.

Jack Tomsic, Cleveland

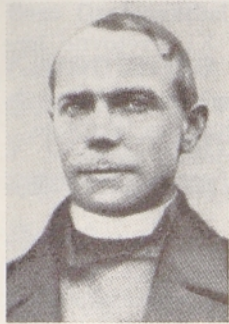
kaj naj ti pošljem?

*Kaj naj ti pošljem,
kaj naj ti pišem
v pismu, ki pojde čez širno morje?
Šopek dehtečih
nageljnov rdečih,
ki jih domači vrtovi rode?*

*Slani valovi,
morski vetrovi
najbrž ne bili bi dobri za njé.
Rože zbledele
bi in ovenele,
prej kot prišle bi v tvoje roke.*

*Kaj naj ti pošljem,
kaj naj ti pišem,
s čim vzradostim naj tvoje srce?
Srce poslalo
bo pesmico malo,
ki vzveselila bo naše dekle!*

Janez Puhar, izumitelj fotografije na steklo

V letošnjem maju, točneje 24. maja, bo minilo 128 let od genialnega odkritja fotografije na steklo. Zato je prav, da se ob tej priliki spomnimo človeka, ki mu gre priznanje za to odkritje — Janeza Puharja iz Kranja.

Janez Puhar se je rodil 26. avgusta 1814 v Kranju kot sin ne posebno premožnih staršev. Izredno nadarjenega mladeniča so starši dali v šolo, kjer se je oprijel zlasti študija tujih jezikov, matematike, fizike in kemije, posebno nagnjenje pa je imel do glasbe in slikarstva. Materi na ljubo je šel v lemenat in postal duhovnik.

Leta 1838 je nastopil svoje prvo službeno mesto na deželi med preprostim ljudstvom. Dejstvo pa je, da ob svojih preskromnih dohodkih ni mogel uveljavljati svojega izumiteljskega talenta. V njegovem značaju pa ni bilo, da bi enostavno posnemal in delal to, kar so drugi pred njim odkrili in dognali. V njem je neprestano delovala žilica neutrudnega eksperimentatorja.

Puhar je pri svojem fotografskem procesu uporabljal material, ki ga je bilo mogoče dobiti povsod: steklene plošče, brom, žveplo, jod, živo srebro in alkohol. Nekaj njegovih slik, imenujemo jih kar »puharotipije«, se je ohranilo do danes in zanje v resnici lahko trdimo, da so prave umetnine. To je tem laže razumljivo, če pomislimo, da je bil Puhar tudi slikar. Zgodovina slovenske likovne umetnosti ga prišteva med slikarje Langusovega kroga. Razen tega pa je Puhar tudi pesnikoval in uglasbil precej pesmi. Med drugim je tudi avtor znane žalostinke »Vigred se povrne«.

Francoski zgodovinar Henry Plait opisuje v svoji knjigi »Photographie pour tous« tudi našega rojaka Janeza Puharja in njegovo znanstveno delo: »Ni mogoče oporekati trditvi, da je zaradi Puharjevih prizadevanj začelo steklo izpodrivati posrebrene bakrene plošče, vendar je treba resnici na ljubo prvenstvo te zamisli in iznajdbe pripisati enemu, ki mu to pripada po dokazanih zgodovinskih podatkih, to je Slovcu Janezu Avgustu Puharju. Kot osnova za to trditev mi služi diploma naše (francoske) Académie nationale, agricole, manufacturière et commerciale — podeljene 17. junija 1852, s katero mu ta nekoliko pozno prizna prvenstvo odkritja fotografije na steklo in ga imenuje »Inventeur de Photographie sur verre.« V nadaljevanju piše Henry Plait: »Usoda malih narodov je, da si mora večina njihovih velikih sinov dobivati priznanje z delom v tujini. Zato gre tembolj ceniti vse tiste tihe, skromne raziskovalce, ki so se odločili delovati doma, v čisto prav malo zavidljivem okolju in pri tem tudi uspeli — eden izmed teh je bil tudi Slovenec Janez Puhar.«

Leta 1851 se je Puhar udeležil razstave v Londonu, kjer so njegove slike vzbudile precejšnjo pozornost in mu odprle pot do mednarodnega priznanja. Janez Puhar pa ni bil samo velik izumitelj; na temeljih tedanje znanosti je iskal razlago za svoje fotografske procese. V svojih izumih ni iskal materialne koristi za lagodno življenje, temveč samo sredstva za nadaljevanje raziskovalnega dela. Danes je njegovo delo v tujini in doma priznано in cenjeno. V počastitev njegovega spomina podeljujejo v Sloveniji tudi najvišja priznanja za delo na področju foto-amaterstva — »Puharjeve medalje«.

Slavko Tarman

po sledih stare Emone

Arheologi mestnega muzeja v Ljubljani so lani pri arheoloških izkopavanjih na raznih področjih Ljubljane naleteli na mnoge zanimive najdbe iz davnih časov nekdanje

rimske Emone. Ob Gradišču, na nekdanjem Ferantovem vrtu, so pri izkopavanjih našli najstarejše gradbene ostanke Emone iz začetka I. stoletja. To je iz časa, ko je v Emoni prebivala rimska legija s civilnim prebivalstvom. Našli so ostanke javno upravne zgradbe — baziliko profano, ki je bila obenem vzhodni zaključek foruma — rimskega trga, ki so ga deloma odkopali že prej. Tu so tudi na prostoru, ki meri blizu tisoč kvadratnih metrov, letos našli rotundo, stavbo, ki izvira iz časov po vdoru hunskih tolp v Italijo, ki so Emono leta 452 porušile do tal.

Tudi na zemljišču ob šoli v Gregorčičevi ulici so letos odkrili številne zanimive in pomembne najdbe: severovzhodni vogal rimske stavbe, ostanke rimske ceste, zbirni kanal — kloako, kamnit jašek za čiščenje kloake. Vse to bodo restavriral. V pozni jeseni so prikopali do dela stavbe, v kateri so odkrili prelep šestbarvni mozaik. Ker bodo spomladi začeli na tem kraju graditi pri šoli telovadnico, bodo ta mozaik prenesli v kakšen drug predel Ljubljane, kjer bi našel primerno okolje.

Strokovnjaki Mestnega muzeja so lani izkopavali tudi rimsko grobišče med Pražkovo in Titovo cesto. Na kakšnih 2000 kv. metrih so našli blizu 170 grobov iz I. do IV. stoletja. V mnogih grobovih so bili številni kovinski predmeti, keramika in steklenina, ki je služila v uporabo in okras našim davnim prednikom. Tudi pri nekdanjem Bavarskem dvoru so našli blizu sto grobov, ki izvirajo iz istega časa kakor grobovi na Titovi cesti.

Arheologi so lani prekopali tudi Jakopičev vrt v Krakovem, kjer je imel svoj slikarski atelje pokojni slikar Rihard Jakopič. Jakopičev vrt je v Ljubljani edini arheološki rezervat, ki se bo z leti lahko še širil in tako omogočil temeljit pogled v stanovanjsko in duhovno kulturo tedanje dobe. Tu bo prikazan jugovzhodni vogal nekdanje Emone, prikazana bo rimska stavba, ki so jo delno že odkrili in restavriral, v rezervat pa bo vključen tudi rimski obrambni zid. Z dosedanjimi in bodočimi izkopavanji ter vključitvijo zemljišča na nekdanjem Ferantovem vrtu in restavriranih severnih vrat Emone bo Ljubljana dobila edinstven prerez svoje davne predhodnice Emone vse od njenih južnih do severnih vrat.

knjiga o Tonetu Tomšiču

Enaindvajsetega maja letos se je izteklo sedemindvajset let, kar je v Gramozni jami v Ljubljani padel pod streli fašističnih pušk revolucionar Tone Tomšič. Zavod Borec v Ljubljani je nedavno izdal knjigo, v kateri je Alenka Nedog prikazala oris Tomšičevega življenja in revolucionarnega delovanja.

Pisati o življenju osebnosti, kakršna je bil Tone Tomšič, predvojnem slovenskem revolucionarju in legendarnem junaku našega narodnoosvobodilnega gibanja, je vsekakor zelo zahtevna in odgovorna naloga, česar se je avtorica, kakor piše v uvodu knjige, tudi v polni meri zavedala. Ko je zbirala gradivo za knjigo, se je poslužila razpoložljivih arhivskih virov, in, da bi čimbolj živo in resnično osvetlila Tomšičevo človeško in revolucionarno podobo, je poleg pisanih virov poiskala tudi ustna pričevanja. O Tomšiču so ji pripovedovali njegovi sorodniki, prijatelji in sodelavci in tudi ljudje, ki so se v posebnih okoliščinah srečali z njim. Sto dvajset ljudi ji je pripovedovalo o njem in tako z živo besedo dopolnjevalo Tomšičevo podobo. Seveda, prav gotovo ni govorila z vsemi, ki bi ji imeli o Tomšiču kaj povedati in je v knjigi še kaj pomanjkljivega. A pri teh pogovorih je spoznala — piše Nedogova — kako resnično so ljudje Tomšiča cenili kot človeka in revolucionarja.

V osemnajst poglavij je v knjigi strnjenih dvaintrideset prekratkih, a tako živo razgibanih in dejavnih let Tomšičevega življenja in dela. Tomšič je bil že od l. 1937 organizacijski sekretar centralnega komiteja komunistične stranke Slovenije. Pod njegovim vodstvom se je ilegalna tehnika zadnje leto pred vojno razvila v široko razvejan aparat. Imeli so lastno tiskarno, ciklostilne tehnike, dokumentno tehniko, organizacijo zvez in javk, ki jo je komunistična stranka v celoti dala na razpolago narodnoosvobodilnemu gibanju.

Ko je Tone Tomšič padel v roke fašističnim mučiteljem, je bilo vse poglavitno v tehničnem pogledu že opravljeno. Treba je bilo le nadaljevati njegovo delo.

Knjiga Alenke Nedogove o Tonetu Tomšiču je vsekakor pomemben prispevek na našem knjižnem trgu, posebej še v letošnjem letu, ko praznujemo 50-letnico delavskega gibanja na Slovenskem.

I. S.

filatelija

nove znamke v letu 1969

Po dosedanjih podatkih letos bodo ali so že izšle tele znamke:

- 27. januarja za 50-letnico mednarodne organizacije za delo,
- 11. marca tri znamke in spominski blok za 50-letnico Zveze komunistov Jugoslavije,
- 7. aprila šest znamk s freskami iz srednjega veka,
- 23. aprila znamka za 1900-letnico Ptuja,
- 4. maja doplačilna znamka za teden Rdečega križa,
- 8. maja znamka za 100-letnico rojstva prvega makedonskega socialista Vasila Glavinova,
- 25. maja šest znamk z zdravilnimi zelišči »Cvetlice VIII«,

- 10. julija šest znamk z ladjami,
  - 9. avgusta znamka za XI. svetovne igre gluhih,
  - 26. septembra štiri znamke s konji za 50-letnico zagrebške veterinarske fakultete,
  - 5. oktobra znamka za otroški teden,
  - 20. oktobra znamka za 25-letnico osvoboditve Beograda,
  - 9. novembra znamka za 100-letnico rojstva dr. Josipa Smodlake, hrvatskega socialista in vztrajnega borca za jugoslovansko idejo,
  - 13. novembra znamka za 25-letnico osvoboditve Skopja,
  - 17. novembra dve novoletni znamki,
  - 28. novembra šest znamk umetniških aktov,
  - 19. decembra znamka za 25-letnico osvoboditve Titograda,
- V decembru bo izšla tudi znamka za 300-letnico zagrebškega vseučilišča.
- V počastitev 50-letnice Zveze komunistov Jugoslavije in IX. kongresa ZKJ, ki je bil marca v Beogradu, so izšle tri priložnostne poštne znamke in spominski blok, in to na dan, ko se je začel ta kongres, to je 11. marca.

Na znamkah so lepaki, ki so dobili prve nagrade od osrednjega odbora za proslavo 50-letnice ZKJ.

Na znamki za 50 par je lepak s srpom in kladivom in belim golobom kot znamenjem miroljubne aktivnosti Zveze komunistov Jugoslavije. Znamka je sivo modre in rdeče barve in jih je bilo 2,000.000.

Na znamki za 75 par je lepak z delom zidu, na katerem je narisana peterokraka zvezda s srpom in kladivom ter napisano »Tito«. Znamka je rjavkasto pomarančne barve in jih je bilo natisnjenih 1,000.000.

Na zadnji znamki za 1,25 din je lepak s peterokrako zvezdo, sestavljeno iz kristalov, kar naj predstavlja razvoj in enotnost ZKJ: Znamka je rdeče in črne barve in jih je bilo 500.000.

V sredini spominskega bloka je lik maršala Tita po fotografiji iz leta 1943. Okoli te znamke za 10 din so štiri opisane znamke po 50 par in po dve znamki po 75 par in 1,25 din. Na vseh štirih robovih je natisnjeno posvetilo »Petdesetletnica ZKJ 1919 do 1969« v narodnih jezikih.

Znamke so velike 30 × 37 mm, brez belega roba pa 26 × 33 mm. Zobčane so grebena-sto 12 1/2. Spominski blok pa meri 118 × 140 mm.

Bogo Grafenauer

Karantanija in njena dvakratna vloga v oblikovanju slovenske narodne zavesti

(Konec)

Hišni oltarček iz okolice Trziča. Z razstave Slovensko ljudsko kiparstvo v Ljubljani
A private altar from a house in the neighbourhood of Trzič, shown in the exhibition: »Slovenian popular sculpture« in Ljubljana

V skladu s tem zajema v svojem delu zgodovino vseh Slovencev ne glede na deželne meje; jezik in običaji so mu odločujoči znaki za narod, nekdanja Karantanija dokaz enotnosti Slovencev, poznejše dežele pa le produkt kasnejšega zgodovinskega razvoja in propad Karantanije — kot pozneje Prešernu — začetek tuje oblasti nad Slovenci, ki traja še v njegovem času.

Rast prve slovenske koncepcije naše zgodovine v modernem zgodovinopisju

Naj navedem za Linhartovo koncepcijo le dve odločilni mesti, ki kažeta rast te prve slovenske koncepcije naše zgodovine v modernem zgodovinopisju iz karantanskega temelja: »Tu torej samo o Karantaniji... Ime je slovansko. Slovani so prebivali v deželi, ko so ga frankovski zgodovinopisci in Langobard Pavel Diakon prvič spravili v zgodovinopisje. Še imenuje Kranjec gorato deželo, ki mu leži na zahodu, Goratan, in pozna domačo izhodiščno besedo Gora, der Berg. Ali ne bi mogla biti Karantanija prav ta Goratan z latiniziranim koncem Goratania? — Za kakšna preobračanja je bila sprejemljiva beseda v različnih jezikih, ni treba naprej govoriti. Karantanija bi ne bila potem nič drugega kot Alpska dežela, katere meje je prav tako malo mogoče natančno povedati kakor meje Alp. Ne samo današnja Koroška — meje te vojvodine so posledica poznejših političnih dogodkov in razmer — marveč prebivališča vseh Slovanov na jugu Nemčije, ob Savi, Dravi, Muri, tja do Aniže in Donave, skozi Kranjsko, Koroško, Štajersko in Avstrijo, kjer se križajo Julijske, Karnijske in Noriške Alpe, so se imenovala v jeziku srednjega veka Karantanija« (II. 135—137).

Čeprav razlaga »Kranjce« in »Kranjsko« na različne načine, mu je bila najverjetnejša razlaga, da prihaja ime od besede »kraj« — der Rand, die Gränze; ime torej ni etničnega značaja, marveč le geografskega, kar pomeni mejno pokrajino glede na široko etnično enoto (že I, 418 sl. enako II. 201). Tako more ponoviti: »Vsi Slovani ob meji Italije, se pravi, vsi Kranjci so prebivali v gorati deželi Goratanu. Zato so se imenovali vsi Gorotanci, Karantanci, v različnih oblikah te besede. Kranjci, mejaši, in Gorotanci, prebivalci gora, so bili prav tisti Windi ali Slovani na Kranjskem, Koroškem in Štajerskem. Da so se

pa te dežele razdelile, da so se Windi na Koroškem in Štajerskem ločili od Windov na Kranjskem, so bile posledice poznejše politične ureditve.« (II. 203.) »Historik je tu pokazal narodu njegovo enotnost s tem, da ga je opozoril na njegov izvor.« (Zwitter.) Poleg tega že navaja tudi novo slovensko ime: »Med Donavo in Savo, od kraja, kjer se obe združujeta, do meje Štajerske in Kranjske leži kraljestvo Slavonija. Od tod proti zahodu prebivajo na Štajerskem in Koroškem, med Savo, Dravo in Muro Windi, ki se sami imenujejo Slovenci in svoj materinski jezik slovenski... Na Kranjskem se spozna vsak domačin po imenu Slovenec in njegov jezik po označbi slovenski jezik.« (II. 198 sl.)

Linhartovo pojmovanje slovenske zgodovine kot celote se je po njegovi smrti za tričetrt stoletja umaknilo iz slovenske zgodovinske znanosti, kolikor smo je med njim in generacijo Franca Kosa sploh imeli, ter je vnovič zmagalo šele v zadnjih desetletjih prejšnjega stoletja. Vendar pa problem Karantanije ni več izginil iz slovenske zavesti in je ostal obenem s slovenskim obredom ustoličevanja koroških vojvod neprestano navzoč kot eden pomembnih opornikov slovenske narodne zavesti in njenega napredovanja med ljudstvom. Prav nič ni slučajno, da tudi ob začetku končne zmage slovenske koncepcije v zgodovinski vedi vnovič stojita Rutarjeva razprava »Jedinstvo slovenskih dežel od VII. do XIII. stoletja« (LZ 1882) in razprava Franca Kosa »Slovenci za Karla Velikega« (prav tam), ki obe izhajata iz nekdanje povezanosti Slovanov.

Tako Karantanija in nekdanja narodna skupnost Karantancev nista ostali le zgodovinski problem prve polovice srednjega veka, marveč sta postali tudi pomembno oporišče spoznanja o enotnosti slovenskega naroda in oblikovanja njegove nacionalne zavesti. Po svoje sta nadomeščali to, česar Slovenci kot »nezgodovinski narod« nismo imeli, namreč zgodovinsko pravo »historičnih narodov«. Prav zato pa je ta pokrajina, ki je bila nekdanj po svojem položaju srce slovanskega ozemlja med Alpami in Donavo, medtem ko je ostal danes slovenski le njen skrajni južni rob, povezana s slovensko nacionalno zavestjo intimneje in z močnejšimi srčnimi vezmi kot katerakoli druga slovenska pokrajina.

Ferdo Godina:

MIŠKA IN JOŽEK

Jožek je zvrnil po mizi poln lonec kislega mleka. Mama je bila zaradi tega zelo huda.

»Če ne boš priden, bo s podstrešja prišla miška in ti bo odgriznila nosek,« je rekla Jožeku.

»Kakšna pa je ta miška, ki bi mi odgriznila nosek?« je pomislil Jožek.

Ko je mama šla nekam za hišo, je smuknil na podstrešje, da bi videl to strašno miško. A na podstrešju ni bilo miške in ne kake druge zverine, ki bi mu odgriznila nosek. Samo vroče je bilo, ker je sonce močno grelo streho. Jožek je postal zaspan in je legel na pleve. V hipu je zaspal.

Na dvorišču pa je mama začela pogrešati Jožeka. Začela ga je klicati. Toda Jožeka ni bilo nikjer. Prepričana je bila, da je padel v vodnjak. Na njen klic so prihiteli sosede. Pogledali so v vodnjak. Toda Jožeka v vodnjaku ni bilo. Preiskali so tudi druge vodnjake v vasi. Toda Jožeka nikjer. Nekdo se je spomnil, da je Jožek mogoče zablodil

na njive. Lahko bi ga tam pičila kača. In stekli so ga iskat na njive. Toda tudi na njivah ga ni bilo. Jožek je namreč na podstrešju mirno spal.

V spanju pa je v resnici prišla k Jožeku miška. Dotaknila se je z noskom njegovih ušes, nato pa še oči. Jožek se je v hipu zbudil in odprl oči. A miška je pobegnila v eno izmed sto lukenj, ki jih je imela na podstrešju. Jožek je celo videl, kako je švignila v luknjo. Prav takrat so sosede in Jožekova mama prišli s polja. Klicali so ga: »Jožek, kje si?«

»Na podstrešju,« se je oglasil Jožek.

Ko je mama vsa prestrašena pritekla na podstrešje, ga je vprašala: »Kaj pa delaš tu?«

»Miško sem šel gledat. Pa sploh ni nič huda.«

»Pa se nisi bal?«

»Ne. Saj se je ona mene bala.«

Mama je molčala. Nikoli potem mu ni več rekla, da mu bo miška odgriznila nosek.

Janko Samec:

SONCE IN DEKLICE

Božje sonce, mlado sonce
izza gor skočilo je,
pa kot žoga, zlata žoga
v svet se potočilo je.

Brž, le brž razpnimo krila,
da ga vanje ujamemo!
Mama se bo veselila,
ko domov ga vzamemo.

Z njega zdaj, ko ni noči še,
žarek svetil bo sred hiše,
sonce v noč spet vržemo.
Žarek zlat odtržemo.

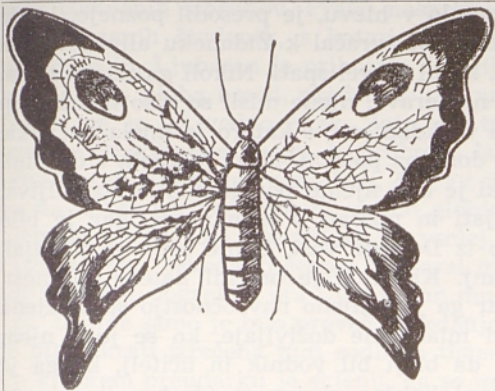
Stana Vinšek:

UGANKA

Ko sem majhen, trdno spim.
Zrastem in se prebudim.
Zdaj pa krila me razpeta
s cveta nosijo do cveta.

((!|u|))

Neža Maurer: Avion, svetel in bel,
je na nebu pribrenčal.
MAJ Naravnost k oranžnemu cvetu
sonca
se je zagnal,
ga poduhal,
se od veselja trikrat prekucnil
in kot velik metulj
naprej odfrčal.
Tudi jaz letam od cveta do cveta
in se še komaj malce dotikam tal.

Ela Peroci:

DANES JE TOREK

Šolarji iz prvega razreda so se spomnili, kako so se pred nekaj dnevi dogovorili z učiteljico, da bodo priredili majhno razstavo svojih pozabljenih igrač. Seveda bodo morali prej svoje igrače pospraviti. O, ko bi jim jih pospravil kdo drug! A to morajo storiti sami, če hočejo najti najbolj pozabljeno igračo.

In so na vse skupaj pozabili. Boljše je pozabiti, kakor pospraviti. To je tudi vedno tako.

V torek pa je Jožek navsezgodaj pozvonil pri Mojci. Mojca še pozajtrkovala ni, ko mu je tekla odpirat.

Si našla? jo je Jožek nestrpno vprašal.

Saj nisem nič iskala.

O, pa smo rekli, da bomo poiskali pozabljene igrače, jo je spomnil Jožek.

Saj res, pozabila sem. Takoj, takoj jih bom poiskala.

In Jožek je tekel naprej. Poklical je še Ivančka, Metko, Janeza in še nekaj drugih sošolcev. Spomnil jih je na pozabljene igrače. Joj, joj, takoj! so rekli in hiteli iskati. Našli so, kar so našli, pospravljati za seboj seveda niso utegnili. Janez ni utegnil niti svojega zajtrka pojesti. Iskal je tako dolgo, da bi skoraj šolo zamudil. Našel je najiminitnejšo pozabljeno igračo – lutko. Nič več se ni spominjal, kako ji je bilo včasih ime. Prinesel jo je v šolo. Tam so razvrstili vse pozabljene igrače, da je bila razstava hitro pripravljena. Lutka je bila najlepša in najmikavnejša.

Kako ji je ime? so vprašali otroci Janeza.

Ne spominjam se, jim je povedal.

Potem mu bomo izbrali novo ime, je predlagala Mojca. Pričeli so razmišljati in iskati novo ime za Janezovo lutko.

Mislili so na glas: oblečena je v hlače – kakor fantek, počesana je – kakor fantek, ima pastirski klobuček, smeji se nam prav po fantovsko – torej, je fantek!

Janez ga je našel v torek. Vsi smo iskali svoje pozabljene igrače v torek...

torek, torek, torek!

Naj bo Janezovi lutki ime Torek.

Čudno ime, pravite? O, prav nič ni čudno. Vsaj pozabili ga več ne bodo.

M. VOVIK
1969

Vladimir Kavčič

brez izhoda

(Odlomek iz romana »Žrtve«)

Od Preložnikove gostilne ga je ločilo le še nekaj hiš. Korak mu je zastal sam od sebe in nenadoma se je spomnil možnosti, da bi se ognil napovedanemu srečanju. Nocoj ga Rozina ni mikala in prvič se je zavedel, da nanjo ni bil nikoli posebno navezan. Za pomenek z njo bo pol ure več ko dovolj, le da se ob tej priliki ne bo zgodilo vse tisto, kar se je ponavljalo iz tedna v teden. Sprva sicer s strastjo in z zanosom, čeprav le z njegove strani. Tedaj se mu je zdela presenetljivo iskra in brhka, vsa razcvetela in obetajoča. Bilo mu je samoumevno, da se je odločila zanj in ne za koga drugega. Pripisati ji ni mogel niti najmanjše preračunljivosti, verjel je, da se je prepustila njegovemu objemu iz podobnega nagiba kot on njej. Že po drugem srečanju jo je za vrati skrivaj poljubil in jo krepko pritisnil nase. Ustne je imela gladke in mehke, prepustila mu jih je brez pomisleka, brez navideznega odpora, in ta njena prostodušnost ga tedaj ni presenetila. Samoumevno je bilo tudi vse, kar je sledilo. Shajala sta se v hlevu, kjer je bilo toplo; sopla je živina in skozi zidove so prihajali nedoločeni glasovi iz gostilne. Možnost, da bi ju presenetili, ju je spodbujala k naglim odločitvam, za pogovor in izkazovanje nežnosti skoraj ni bilo časa. To sta nadomestila kasneje, ko jo je spremil v kuhinjo, ali ko sta postajala v veži.

Vse tisto, kar se je dogajalo v hlevu, je presodil pozneje, ko je bil sam, ko se je pozno ponoči vračal k Židaneku ali sloneč na oknu podstrešne kamre, ko ni mogel spati. Nikoli ga ni vprašala od kod prihaja in kam namerava, njene misli se niso niti za hip oddaljile od neposredne vsakdanjosti, s katero je imela opravka. Bila je ponosna na svoj dom, na položaj, ki ga je imela v družini. Nekakšna samozavest, ki je bila njemu popolnoma nerazumljiva, ji je omogočala pozabljati in puščati v nemar vse, kar je bilo nekoliko bolj oddaljeno iz Dolenje vasi. Zanj svet ni obstajal, ni je mikalo stopiti vanj. Kadar ji je omenil katero od mest, v katerih je živel, kadar ga je z njeno navzočnostjo spodbujena zgovornost zanesla med mladostne doživljaje, ko se je v njem za hip prebudila želja, da bi ji bil vodnik in učitelj, ko ga je zamikalo, da bi ji zaupal kakšno skrivnost (drobec ilegalnega življenja), je njen pogled kot na ukaz onemel, odtaval je nekam v daljavo, kamor ji ni mogel slediti; zavedal se je, da govori v prazno. Če pa jo je takoj nato spet objel okrog pasu, če je njegova nemirna roka začela iskati poti skozi obleko, če ji je razgaljal ramena, se je njenemu obrazu spet vrnila nekdanja ljubkost, vsa tista živost, ki ga je bila osvojila že spočetka. Zdaj, ko ga je od nje ločilo le še nekaj korakov, ko se je še obotavljal, da bi zavil mimo Preložnika, se je zavedel, da o njej ne kaže razmišljati. Čemu utemeljevati že storjeno, iskati globji pomen, kjer ga ni? Čemu zamotavati brez potrebe? Preden si jo je vzel ni razmišljal niti trenutek, prevzela ga je bila njena telesnost. V njej je našel žensko, kakršno si je želel vsa mladostna leta. Krepko in zdravo, ki pozna najkrajšo pot k cilju, brez dram in

brez čustvenih izbruhov. Pravo nasprotje vseh tistih bledoličnih in zasanjanih študentk, s katerimi se je shajal po zagrebških predmestjih. Ljubezen je prihajala do njih skozi uho in potrebna je bila cela ploha besed, preden so mu naslonile glavico na prsi. Konec pa je bil vedno enak. Zato mu te igrice niso kdove kaj ugajale, spodbujale so ga k drobnim lažem, beseda je terjala besedo, zapletal se je vedno bolj, čeprav si tega ni želel in čeprav ga na nobeno izmed njih ni vezalo globlje čustvo. Brskale so po njem in po njegovi preteklosti in vselej bi se mogel sklicevati, razen tistega, seveda, o čemer je moral molčati. Pri Rozini pa je očitno začel pogrešati prav tisto, kar mu je bilo pri drugih odveč. Že ime samo je bilo preveč vsakdanje, kmečko... Z imenom je bila hkrati izrečena tudi sodba o tistem, kar je predstavljalo. Po kratkem preudarku je sklenil, da se je znašel na stranski poti in da se mora čimprej vrniti tja, kjer je že bil. Odločiti se, kaj pravzaprav hoče, če od nje sploh še kaj hoče. Zdaj mu ni kazalo drugega, kakor da svoje razpoloženje obzirno in preudarno sporoči tudi njej.

Čakala ga je pod napuščem, na zadnji strani hiše, pogreznjene v komaj predirni mrak kostanjev in sadovnjaka. Njeno navzočnost je bolj ugani kot videl. Ko je stal že tik ob njej, se še vedno ni ganila. Ko jo je šepetaje ogovoril, se ni odzvala. Ta zadržanost ga je spodbudila, da je poiskal njene roke, sklenjene pod predpasnikom. Čeprav pokrite, so se mu zdele hladne in potne. S čelom se je dotaknil njenih las, z licem njenega lica, ona pa je še vedno stala kot otrpla. Čez nekaj trenutkov se mu je zdelo, da je rahlo vztrepetala. Kot da jo je stresel mraz. Tudi njen obraz je bil videti spremenjen. V njegovo razpoloženje je kanila sled novega čustva. Zaslutil je žalost in to ga je ganilo.

— Si me dolgo čakala? je vprašal.

Odkimala je.

— Jokaš? Kaj se je zgodilo?

Razklenila je roke, da so ji nemočne padle ob telesu.

— Zakaj ne govoriš? Njegov glas se je obarval z nestrpnostjo.

— Se ti mudi? Vprašanje je bilo presenetljivo stvarno, Dušan se ni mogel znebiti vtisa, da je nekaj preslišal.

— Zmenjen sem, je pohitel.

— S kom?

— S Petrom.

— Zame nimaš časa?

— Petnajst, dvajset minut...

Ni odgovorila in ko je skušal videti, kam gleda, se mu je zdelo, da odsotno strmi mimo njega. Z ustnicami je obkrožil njeno lice, da bi ugotovil sledove solz, a teh ni bilo. Kljub temu pa je bil prepričan, da se ji je pripetilo nekaj nepričakovanega. Morda jo je obšlo ljubosumje, morda se ji je zahotelo izjav. Če ni njune zveze odkril oče, je bilo bržkone kaj narobe z gospodinjstvom...

— Ali me imaš rad? je nenadoma planilo iz nje, roke mu je ovila okrog vratu in se vsa naslonila nanj. Njeno vprašanje, skoraj kriki, še ni izzvenelo v negibni tišini večera, ko je že začela hlipati. Stresalo se ji je vse telo in z glavo je udarjala v njegovo ramo. Vsak njen dotik se je zarezal vanj kot grožnja in kot opomin. Vročica, ki mu je bila planila v glavo, mu je omrtvičila sleherno misel, vse bolj se ga je pollaščal nemir, ne samo nemir, že kar pravi strah, slutnja o nečem, kar bo usodno zanj. Vpraša-

nje je še vedno trepetalo okrog njega, odgovoriti pa ni mogel. Ne samo, da ni vedel, kaj v resnici čuti do nje, v tem trenutku se mu je zdela vsaka beseda nesmiselna. Karkoli bi izgovoril, ne bi spremenilo tistega, kar se je bilo že zgodilo. Poleg tega je začutil potrebo, da bi se čimprej umaknil na varnejši prostor, kjer bi se lahko nemoteno pogovorila, brez bojazni, da ju zalezuje kak pijanec iz gostilne, ali da je za vogalom obstal kdo od mimoidočih in prisluškuje.

— Nimaš me rad..., je spet zaznal njen tarnajoči glas, ki je bil zdaj že zahtevnejši. Z obema rokama je trdo držala njegov ovratnik in ga stresala, ko da mu hoče prebuditi vest, kot da on s svojimi zagotovili ne more niti za hip več odlašati.

— Bodi mirna, poslušaj me! Pogovoriva se..., jo je miril, a je moral čakati nekaj trenutkov, da je njen pritisk popustil. — Nimam dosti časa, rekel sem ti, da imam še opravke... Kaj se je zgodilo? Kaj prazaprav želiš od mene?

— Nič! Njen glas je bil hladen in napadalen, potrdil je njegovo željo po kljubovanju.

— Zakaj potem te komedije?

Njen objem je popustil, zdrsnila je ob zidu, kakor da se mu hoče izmakniti, a komaj je opazil njeno namero, se je tudi on že umaknil korak nazaj.

— Nekaj si mi hotela povedati?

— Ne.

Ta odločnost kot da ni izviral iz nje, kot da je iz njene sence na zidu govoril kdo drug, ki mu še ni poznal glasu...

— Prav. Da ne boš kasneje trdila česa drugega...

— Pojdi, pojdi! je skoraj zakričala. — Pojdi!

Ob zadnjem klicu je sklonjena že stekla v temo. Slišal je njene korake po pesku in nato težke, odmevajoče udarce po lesenih stopnicah, ki so vodile na verando. Škripajoča vrata so bila zadnja sled za njo.

Zdaj, ko ni bilo več nobenega dvoma, da se ne bo vrnila, bi mu bilo ljubše, če nobena od besed, spregovorjenih pred nekaj trenutki, ne bi bila njegova in če bi bile tuje tudi misli, ki so ga tedaj obvladovale. Napravil je dva koraka proti stopnicam, pozorno prisluškujoč v temo, ali se bo odprlo okno, ali bo škrtnila kljuka in ga bo znan glas iz bližine povabil, naj ostane, mu pojasnil, da je bilo vse skupaj le šala, preizkušnja njegove stanovitnosti... Ali pa bi enkrat za vselej potrdil slutnjo, ki je vrtala v njegovo zavest, mu hromila misli in onemogočala trezno presojo. Z vsakim trenutkom je bolj bledela tudi možnost, ki je bila zanj ugodnejša, nanj se je rušilo samo še breme odgovornosti. Vsa mrzlična dejavnost misli ni mogla ponuditi nobenega izhoda. Še vedno je stal na gostilniškem dvorišču, blizu kostanjev z nabrekli brsti, blizu balinišča, ki mu je bilo živo ostalo v spominu še iz prejšnjih let; od drevja in s travnikov v ozadju je vonjalo po svežini, po pomladi... Roke so mu bile obstale v žepih, z nenavadno močjo se je zavedel svojega telesa, mišic in kosti od peta do teмена, širjave, v kateri se očrtuje krog njegovega razgleda, in na vprašanje, zakaj stoji prav tu, si ni znal odgovoriti. Čisto v bližini je čutil pobočja doline, gozdove in s kamni posejane jase, na dosegu njegovega pogleda so se približali vsi kraji, ki jih je že kdaj videl, a na koncu je spet prevladal občutek, da ne more nikamor oditi in nič spremeniti.

Anton Ingolič

kmet in grofica

Nadaljevanje

»Križani Jezus, križani Jezus, kaj je spet?«

Zefka se je prestrašena dvignila v postelji.

»Nič ni, nič, teta Zefka!« je Gela dejala pomirljivo in odšla. Ko je prišla v zadnjo sobo, je najprej stopila k postelji, na kateri so ležale vse tri deklice; ker so se v spanju razkrile, jih je pokrila, potem pa drugo za drugo pobožala, šele nato je legla, ne da bi se ozrla na sosednjo posteljo, s katere je prihajalo spokojno Lojzovo dihanje.

Tilka je še vedno jemala knjige s predalnika in jih prinašala na posteljo. Večino knjig je poznala. Tedaj, pred leti, si je ogledovala slike, zdaj je tu in tam prebrala tudi kak stavek. Vsak čas se je obrnila k Roku z vprašanjem ali z drobnim spominom na čase, ko se je v tejle sobici na tejle postelji učila brati in pisati pa računati.

Ko je spet prinesla knjigo in Roku zastavila vprašanje, ji je Rok potegnil knjigo iz rok in jo spustil ob postelji na tla.

»Dovolj, Tilka, dovolj!« je kriknil pridušeno, objel Tilko in jo privil k sebi. »Nisva prišla sem, da bi brala knjige. Branja in učenja je bilo dovolj.«

Ni se več branila, ko jo je položil na posteljo in legel k njej, tudi se ni branila, ko ji je z rokami segel med dojke, toda ko je njegova desnica zdrsnila niže, jo je zgrabila in sunila od sebe. »Rok, ne, Rok!« je zaprosila.

S poljubi ji je vzela besedo, s poljubi ji je omehčal telo, toda ko si ga je hotel vzeti, ga je odločno zavrnila.

»Rok, ne, ne, samo tega ne! Leziva mirno, tiščiva se drug k drugemu in poslušajva Lomnico, poslušajva gozd!«

Moške roke so obmirovale, čeprav je v njihovih žilah plala vroča kri; tudi v dekliških rokah, ki so ukrotile moške roke, je vroče plalo.

Stari Tihec je že nekaj časa sedel na panju ob grofici. Le počasi se je v njegove stare roke vračala moč, v glavo pa so se vračale misli. Na svetu ni več, kakor bi moralo biti. Zdajle bi moral spati, da bi lahko jutri navsezgodaj vstal in šel pokladat živini, pa z Lekšem podiram naše najstarejše, največje in najlepše drevo, našo jelko-grofico. Ne, tu nekaj ni prav, ni, ni . . .

»Aá-aá-aá!«

Trudoma se je dvignil in stopil k Lekšu, nato pa skupaj z njim obšel grofico. Okoli in okoli je bila obsekana, kakor da sta ji na črno deblo, ki ga ni več oblivala mesečina, ker je mesec medtem splaval vrh neba, nadela srebrnkast prstan. Sklonil se je k njemu in ga premeril z razprtimi rokami.

»Zdaj bo šlo,« je rekel bolj sebi kot Lekšu.

Lekš je prikimal.

»Najprej jo bova zasekala na zgornji strani, potem pa na spodnji podžagala. Začni, Lekš! Ne, čakaj!«

Stopil je po steklenico. Lekš je napravil dva požirka, si obrisal usta, se glasno zasmel in zgrabil sekuro. Tihec pa je napravil najprej kratek požirek, potem pa pil, dokler je teklo. Nova moč se mu je razlila po telesu. Najteže je opravljeno, zdaj imava pred seboj drevo, kakršnih smo že nekaj podrli s tole žago, ko stanje za hlevi, po vojni pa hrast na Puši. Ozrl se je po zvezdah. Polnoč je že mimo. Pohiteti morava. Tedaj je opazil, da se je veter nekoliko ugnal. Tudi to je dobro. Toda trenutek pozneje je prihrul navzdol po gozdu in frati nov piš. Ko je dosegel grofico, je zgoraj v krošnji zahrumelo, vendar je deblo še vedno ostalo negibno. A že je piš odhitel po frati in še dalje po planji navzdol ter se izgubil spodaj v gozdovih.

Ko sta izsekala dovolj globoko zaseko v svetli prstan, sta odložila vsak svojo sekuro in vzela žago v roke. Le počasi se je žaga pogrezala v les, saj v rokah starega Tihca ni bilo nikakršne moči več, a tudi Lekševim rokam se je poznala utrujenost. Zaradi šumenja zgoraj v krošnji nista slišala, kako je žaga pela, zaradi sence, ki je ležala pod krošnjo, nista videla žagovinc, ki jo je žaga metala na to in na ono stran, le po tem, da sta vlekla čedalje teže, sta vedela, da se žaga zažira globlje in globlje v deblo. Od časa do časa je preteče zahrumelo nad njima, toda presledki med posameznimi sunki vetra so bili daljši in daljši, sunki pa slabotnejši. V presledkih med dvema sunkoma je bilo včasih tako mirno in tiho, da je stari Tihec le zaslišal žago. Njena enolična pesem mu je uspavala misli in jemala mišicam še tisto malo moči, ki so jo še imele. Če bi Lekševe roke na drugi strani zastale, bi zastale tudi njegove. Lekševe roke pa niso zastale, tudi njegova misel je bila še živa. Čudili se bodo tistim, ki so jo podrli, podrli ponoči, izpraševali bodo po njih, jaz pa se jim bom režal. Norci, ni jih bilo ne toliko, kolikor je prstov na dveh, niti toliko, kolikor je prstov na eni roki, samo midva z gospodarjem sva bila! Ampak tega ne boste izvedeli, še gospodinja ne bo izvedela. Morda bo uganila. Gospodinja naj le ve, drugemu pa ni treba vedeti nikomur!

Gospodar že ve, zakaj je tako prav.

»Čakaj!« je z druge strani kriknil stari Tihec. »Stiska jo. Stopim po klin!«

Izpustil je ročaj, stopil po zagozdo in jo zabil v rez, potem pa spet zgrabil za ročaj. Čez čas je zabil v rez še eno zagozdo. Preden je zgrabil za ročaj, pa je stopil malo stran in grofico nekaj trenutkov pazljivo opazoval. Deblo se ni niti zganilo, veter je majal in upogibal le veje mogočne krošnje. Pokimal je Lekšu in se vrnil k deblu. Če ne bo hujšega vetra, bo padla, kakor je zasekana: gor na pobočje. Vendar bova morala paziti. Lahko pridivja hud sunek, jo zasučje in vrže po poseki navzdol. Polomila bi smreke, ki leže vse križem, še sama bi se polomila. Naj pade in obleži takšna, kakršna je. Lepa in mogočna je v rasti, lepa in mogočna naj bo tudi v smrti. Kakšen hrust so bili oče na mrtvaškem odru, a kako beden je bil Smodej, še bednejši kot zadnji čas svojega življenja. Jula pa je bila na mrtvaškem odru vsa majhna in drobna. In usta je imela na pol odprta, kakor da je še zmerom žejna. Le zakaj nisem stopil v klet in ji prinesel piti? Tudi ji nisem dal, da bi bila povedala, kar ji je

ležalo na srcu. Skopuh si, Tihec, skopuh in trdosrčnež! Zagledal si se v svoje njive in travnike, v svojo živino, v svoje gozdove in tole grofico. Pa te je le kaznovalo: najlepše gozdove so ti vzeli, tole grofico pa podiraš sam. Zakaj jo podiraš?

Hotel je izpustiti ročaj, toda Lekš mu je pomahal, češ da še ne bo padla. Seveda, niti polovice obsekanega debela še nisva prežagala; kot vse kaže, je zdrava do stržena, rasla bi še sto in več let, kakor je rekel Rok. Ampak jaz nisem kriv. Pustili naj bi Lomnik na miru. Nikomur nismo storili nič hudega, pa so začeli drezati v nas. Najprej Nemci, potem pa tovariši...

»Aá-aá-aá!«

»Kaj je, Lekš?«

Mutec je izpustil ročaj in pokazal gor v krošnjo. Tudi stari Tihec je izpustil ročaj in se ozrl po deblu. Ni se zganilo. Toda čez čas se je pripodil dol po Lomniku oster piš in zgoraj v krošnji je grozeče zahrumelo. Stari Tihec je naglo stopil nekaj korakov od debela, takoj potem je odskočil še Lekš. Deblo se še vedno ni niti zganilo. Vendar bo treba paziti. Dobra polovica obsekanega debela je že podžagana.

Stari Tihec je mignil Lekšu. Umaknila sta se na desno, kjer je bilo nekoliko manj podrtih smrek. Šele zdaj je stari Tihec videl, da se je deblo v višini majalo in da se je veter poigraval s krošnjo kot z mlado jelčico. Nekaj močnih sunkov in padla bo. Toda veter se je umiril, v krošnji je samo še šumelo, deblo pa se ni več majalo. Luna je blede visela tik nad lomniškimi gozdovi, tudi zvezde so bile že blede in redke.

»Aá-aá-aá!« je pritrdil Lekš staremu Tihcu in se z njim vred vrnil h grofici.

»Vzemi sekiro!« je stari Tihec velel Lekšu, potem pa še sam pograbil sekiro in začel mahati v prstan na zgornji strani, da bi zaseko razširil in poglobil. Že po nekaj zamahih mu je skopnela vsa moč. Odvrigel je sekiro, zabil v rez še eno zagozdo in zgrabil za žagin ročaj, tudi Lekš je odvrigel sekiro in zgrabil za ročaj na svoji strani. Vlekla sta vztrajno in trmasto, še potu si nista utegnila obrisati. Še malo in padla bo. Deblo bodo oklestili, razžagali in vozili v dolino, panj pa bo že jeseni začel trohneti. Čez leto ne bo niti sledu o grofici, ostala bo le pravljica. Na Lomniku, zgoraj nad Tihčevim se je v davnih časih zasejala jelka, ki so jo imenovali grofica rasla je in rasla, daleč naokoli je bila najlepša. Ko ji je bilo sto let, so grofje izgubili oblast nad njo, dobili so jo Tihci. Niso je podrli, častili so jo, kakor časte v jutrovskih deželah sveto drevo. Rod za rodom je prihajal in odhajal, grofica pa je rasla v višino, debelino in širino, s košato krošnjo, v kateri so gnezdili orli, je segala prav v nebo. Neke vetrovne pomladne noči pa je prišel stari Tihec s hlapcem, mutcem, in jo podrl. Dedek, zakaj jo je podrl? Podrl jo je, ker je hotel dokazati, da je še zmerom gospodar. Komu je hotel dokazati, da je še zmerom gospodar? Domačim in tistim, ki so se polastili najlepšega njegovega gozda z grofico vred. Zakaj je hotel dokazati, da je še zmerom gospodar? Moral je dokazati. Zakaj je moral dokazati? Moral, ker je bil Tihec. In potem, dedek? Otroci, to je konec pravljice o jelki-grofici... Tako bo čez toliko in toliko let Lojzek-dedek pripovedoval zgodbo o grofici, njegovi vnuki pa ne bodo mogli razumeti, zakaj je morala pasti...

Zakaj pravzaprav mora pasti?

Staremu Tihcu je bilo medlo v ustih, ni videl, kako je mesečina na planji bolj in bolj bledela, na vzhodu pa se je začel napovedovati dan; videl je le košček žage na svoji strani in košček obsekanega debela, in vedel je, da mora ročaj potegniti k sebi, ko je najdalje od njega; šele ko bo Lekš potegnil žago na svojo stran, si bo lahko malo odpočil, a spet bo moral trdno zagrabit za ročaj in ga potegniti k sebi...

»Tilka?«

»Rok?«

»Ne spiš?«

»Sploh nisem spala, samo dremala sem.«

»Tudi jaz sem samo dremal.«

»Morava že vstati?«

»Kje neki!«

Z desnico jo je objel okoli vratu in si jo privil k sebi, z ustnicami pa poiskal njene ustnice.

Ko je odprla oči, je opazila, da luč ugaša.

»Svetilka bo ugasnila...«

»Naj ugasne! Luč nama ni potrebna...!«

»Vendar...«

Ni imela toliko moči, da bi povedala do konca.

»Me imaš rada?«

»Že od tistih časov!«

»Tedaj si bila še deklica.«

»Ampak imela sem te rada. Vse bi bila napravila, kar si mi naročil. Na kurirskih potih nisem toliko mislila na pošto, ki si mi jo zaupal, kakor nate, pri učenju tudi ne toliko na to, kaj se bom naučila, pač pa bolj na to, da boš z menoj zadovoljen, če bom znala. Ne veš, kako hudo mi je bilo, da si po vojni tako grdo pozabil name. Ampak zdaj je dobro in vse je prav.« Privila se je k Roku. »In ti, Rok? Me imaš rad?«

»Imam. Tedaj sem te imel tudi rad, rad kot svojo učenko in kurirko, kot deklico, zdaj te imam rad kot dekle. Saj si moja, kajne?«

»Čigava pa naj bom?«

In ni se ga več branila, ni se ga mogla in hotela več braniti. Zgoraj v krošnji je grozljivo završalo. Stari Tihec je naglo izpustil ročaj, pomignil Lekšu in odhitel na desno. Krošnjo je res nevarno majalo, z vejami pa preteče vihralo, toda v spodnji polovici je bilo deblo še vedno negibno. Z grofice se mu je dvignil pogled v nebo. Zvezde so že popolnoma zbledele, bledikasta mesečeva krogla se je spuščala za lomniški vrh, na vzhodu pa je rahlo rdelo.

»Dani se!« je zaklical prestrašeno in pokazal proti vzhodu.

Lekš se je nemudoma vrnil h grofici, stari Tihec pa je stopil za njim, ko se je prej še enkrat ozrl po grofici, po deblu in krošnji.

Čedalje teže sta vlekla, ne samo zato, ker je bilo samo še za ped proste žage, marveč tudi zato, ker se nista mogla udobno namestiti, Lekš je klečal, stari Tihec pa se je moral globoko skloniti vselej, ko je potegnil žago k sebi.

»Sekiro v roke!« je kriknil, ko žage še za otroški pedenj nista mogla več potegniti k sebi. (Konec prihodnjic)

Frane Milčinski — Ježek:

šala o peči

O, ljubi bog, kakšna nedolžna šala vam je bila to. Drobna, neznatna, a biser. No, ne ravno biser, a nekaj podobnega. Prirasla mi je k srcu, vzljubil sem jo kot kratkovidno punčico svojega očesa. Pravil sem si: Tovariš jaz, ta šala se ti je posrečila, kar je res, je res. Pokrivalo dol! Vendar enkrat po dolgem času. Tudi slepa kura šalo skuha.

Dobro bi namreč bilo, če bi vas seznanil s temle dejstvom: Jaz, dragi moji, sem za šale zelo trd. Ne razumem jim pomena. Zgodi se na primer, da kdo v družbi pove šalo. Vsi se smejejo, da jim umetna zobovja lete pod mizo. A jaz ostanem resen kot prometni miličnik. Ne razumem šale, ne ujamem pomena. Potem se smejejo še meni, ker sem resen. A meni je nerodno. Ne vem, čemu se mi smejejo. Skrbi me, da imam nemara gumb odpet na kakem delu telesa, ali pa, da se mi je sicer zgodila kaka nespodobnost, neprimerna času in okolju. A v resnici se mi smejejo zato, ker se ne smejem. Pa čemu bi se smejal, ko šale ne razumem. To je težko, bratje. Zgodi se mi tudi, da si izmislim šalo, potem je pa ne razumem. Da, to je tista znamenita »lange lajtung«. Daljnovod, bi rekel. Toda ta majhna, nedolžna šala se mi je res posrečila. Bila je preprosta, razumeli bi jo tudi manj izobraženi inteligenti. Tudi jaz sem jo razumel in to je mnogo. Sicer pa — tu jo imate, berite jo sami. Tako, kot je bila koj spočetka, še brez izvirnega greha, bi rekel. Prosim:

Šala o peči

»Ta peč je zelo dobra,« hvali pečar. »Izdržala bo tudi deset let, če ne boste kurili v njej.«

Ni ljubka? Vzvišen produkt človeškega

razuma. Dve vrstici življenjske radosti. Da, biser. No, ne pravi biser, a nekje sredi med pravim biserom in borovničevim biserom.

Toda te šale ne boste zasledili nikjer. Nikjer. Ne takó ne takó. Ne vizualno ne akustično, da se izrazim znanstveno. Ne bo vam krajšala mračnih ur ob prekinitvi električnega toka. Zbrisana je s površja zemlje, kot bi jo pomedel tornado Mici, ali kako mu je že ime. Nič, prav nič ni ostalo od nje.

Namreč:

Prinesel sem šalo na redakcijsko sejo. — Žarel sem. Danes bodo zadovoljni z menoj, sem si mislil, osrečil jih bom, administrativne humoriste. In ko je torej napočil čas, sem povedal šalo. Mojo ljubo, drobno. Žarek sonca v pljuvalnik življenja, bi rekel. Smejali so se. Tudi šef — redaktor se je smejal. Mislim, da od srca, ker se je potem useknil. Ko si je torej iz nosa utrl svoje duševno razpoloženje, je dejal:

»No, tovariši, nasmejali smo se, a zdaj resno na delo! Pljunimo v možgane! Šalo je treba predelati.«

»Kako predelati?« vzdrhtim. »Šala je dobra. Poanta sedi in o nagih ženskih telesih v njej ni govora. Kaj bi še torej?« »Treba je aktualno,« pravi šef-redaktor. »Približati času.«

»Približana je popolnoma,« zagovarjam svoj duševni produkt. »Prosim, zunaj je sneg, a govor je o peči. Časovno se sklada. Za zimo peč, za poletje naga telesca. Skratka, z duhom časa.«

»Ni dovolj. Treba je naperiti proti sovražnikom družbene ureditve. Tu je, postavim problem privatnih obrtnikov. Ne plačujejo davkov, a zaslužek skrivajo kot gad noge. Izpopolni v tem smislu.«

Izpopolnil sem v tem smislu. Torej se je šala glasila takole:

»Ta peč je zelo dobra,« hvali debel privatni pečar, ki še ni plačal davkov za prvo četrtletje, »izdržala bo tudi deset let...« itd.

»Bolje je,« pravi šef-redaktor, »če ji prilopimo še telesno vzgojo...«

»Ne,« vzkupim, »peč ni bradlja. Peč je naprava za ogrevanje prostorov.«

»A čemu se razburjaš. Mladina naj telovadi! Telovadba je pol zdravja. Bodi ljubezniv in prilopi telesno vzgojo, meni na ljubo.«

Pogledal me je s tako milimi očmi, da bi zanj, če bi le rekel besedo, sklical na svoji peči vsezvezni telovadni zlet.

Prilepil sem torej telesno vzgojo:

»Ta peč je zelo dobra,« hvali debel privatni pečar, ki še ni plačal davkov za prvo četrtletje, medtem ko so iz bližnje telovadnice prodirala skozi okno strumna povelja: levo gor, desno dol, tri-štiri, počep, dva-tri, gor, dol, na-okol, »izdržala bo tudi deset let...« itd.

Utrudili smo se, kajti pisati šale je naporeno delo. Postali smo žejni in lačni. Stopimo torej v bife, da si privežemo materialno nadgradnjo. No, tamkaj sloni ob črni kavi prvak dramskega gledališča.

»Dá,« se ob pogledu nanj domisli šef-redaktor, »daj, posadi na zapeček še problem nacionalnega gledališča v obdobju odmiranja države. To šali ne bo škodilo.« Zabeležil sem si. Potem sem mu nalil kozarec.

»In o steklarni v Hrastniku bo treba.«

Zabeležil sem si.

Ob enajstih zvečer smo sejo prekinili. Bil sem izmučen. Zbit kot biftek pod hunskim sedlom. Zaspal sem kot top. A ob treh me zbudi telefon.

»Kdo je?«

»No, jaz vendar, glavni. Prosim, zabeleži si, treba bo vtakniti tudi o...«

Šalo o peči smo obdelovali štirinajst dni. Zdaj je dolga 52 strani. Med drugim zajema tudi tele probleme: seksualno vzgojo mladine, pomanjkanje not za godbe na pihala, cene dentističnih uslug, regulacijo železniške postaje, starogrški mit, specifično težo helija, obleke iz dveh metrov blaga, komercialno stran vzpona na Mont Everest, serijsko izdelavo črpalk za greznice, desetprstni sistem tipkanja...

In še mnogo drugega.

Šala je že davno v tiskarni, toda je še niso dotiskali.

Zadnjič smo imeli spet sejo.

»No,« pravi glavni, »zelo dobro šalo vem.«

»Povej,« pravimo.

In jo pove:

»Ta peč je zelo dobra, hvali pečar, izdržala bo tudi deset let, če ne boste kurili v njej.« Vsi so se zasmejali.

Jaz pa sem ostal resen. Jaz tako težko razumem šale.

Toda zdi se mi, da sem šalo o peči že nekje slišal.

Vsem našim rojakom v tujini želi srečno novo leto 1969, ob prihodu v domovino pa dobrodošlico in se priporoča

HOTEL SLON

Ljubljana, Titova 10

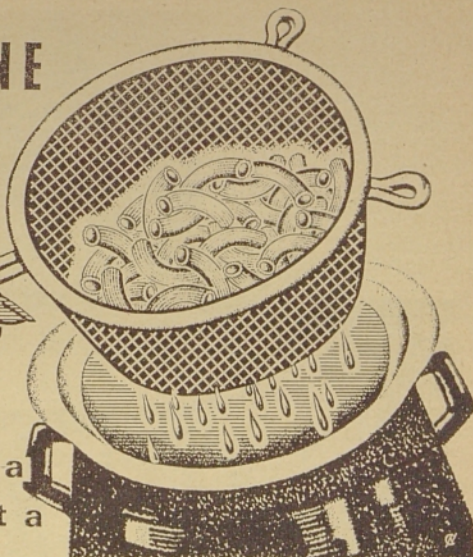
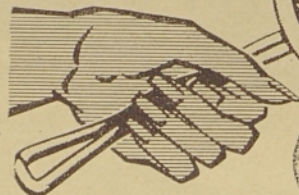
Telefon: 20 641 do 20 645 — Poštni predal 33

Hotel A kategorije z modernim komfortom v strogem centru mesta. Klasična restavracija s prvovrzdno mednarodno kuhinjo. Narodna restavracija »KLET SLON« s tipično dekoracijo, godbo, s slovenskimi in jugoslovanskimi specialitetami. Nočni bar z mednarodnim artističnim programom. Kavarna z godbo, odlična slaščičarna, senčni vrt. Bistro SLON z delikateso, ekspresom in snack barom. Bridge room in bridge klub. Trgovina s spominki. Sedež sekcije barmanov Jugoslavije. Lepo urejeni klubski prostori in banketna dvorana za konference, sprejeme, slavnostna kosila, cocktail parties in razne prireditve. Menjalnica v hotelu. Uslužbenci hotela govore vse svetovne jezike.

Dobrodošli!

TESTENINE Pekatete

tradicija
kvaliteta

Žito Ljubljana

Koteks Tobus

IMPORT-EXPORT

LJUBLJANA

Tel. centrala: 312 211, gen. dir.: 311 353 — Brzjav: KOTO, Ljubljana
Teleprinter: 31-298 — Poštni predal: 415

Predmet poslovanja podjetja je trgovanje na debelo,
Import-Export.

Surove in predelane kože, vse vrste usnja, obutve, usnjena galanterija in konfekcija, umetno usnje, ščetine, volna dlake, gumirana žima, krzna, kožni in usnjeni odpadki, industrijske maščobe, strojila in pomožna sredstva za usnjarsko in čevljarstvo industrijo.

ZASTOPSTVO INOZEMSKIH FIRM

Obiščite našo trgovino visoke mode »BOUTIQUE«
v poslovni stavbi, Miklošičeva c. 5

Gostilnsko podjetje „Istca“

Ljubljana, Moša Pijade 28

Ob prihodu v Ljubljano eno minuto od železniške in avto-busne postaje, obiščite naš na novo urejen lokal gostilno »ISTRO« in buffet »RESLJEV HRAM«. V obeh obratih boste solidno postreženi z domačimi jedili in pijačo.

Glasilno Slovenske narodne podporne jednote

Prosveta

je najbolj razširjen slovenski časopis v Združenih državah Amerike. Izhaja vsak dan razen sobot, nedelj in praznikov.

Prosveta

The Enlightenment-Official Organ of Slovene National Benefit Society Published daily except Saturdays, Sundays, and Holidays. Weekly Organ Published Every Wednesday.

Rojaki v Ameriki, naročite svoj dnevnik!

Prosveta

2657 — 59 So. Lawndale Ave
CHICAGO, Illinois 60632 USA

JUGOSLOVANSKA ILUSTRIRANA
MESEČNA REVIJA

V ANGLEŠKEM, FRANCOŠKEM,
RUSKEM, NEMŠKEM IN ŠPANSKEM
JEZIKU

REVIJA objavlja članke in reportaže iz vseh krajev Jugoslavije, ilustrirane z visokokvalitetnimi barvnimi in črno-belimi fotografijami. REVIJA vam bo nudila najboljše informacije o najvažnejših dogodkih v stari domovini o življenju naših ljudi, o bogati in slavni preteklosti, o kulturnih spomenikih in o naravnih lepotah Jugoslavije. REVIJA se tiska na 48 straneh formata 21 × 27,5 na najboljšem umetniškem papirju.

Letna naročnina za vsako izdajo REVIJE znaša 4 dolarje ali enakovrednost v nacionalni valuti vključno s poštnino. Naročnino se lahko plača med celim letom s čekom, s pošto nakaznico ali prek banke na naslov: Redakcija »Revija« Beograd, Terazije 31.

Redakcija časopisa se je odločila, da ustreže željam številnih bralcev in poveča število barvnih strani od 8 na 24. Tako bo REVIJA od majske številke dalje izhajala na 48 straneh od katerih bo 24 strani v barvah. To povečanje barvnih strani bo znatno povečalo finančne stroške, zato je bila redakcija prisiljena zvišati naročnino na 4 dolarje letno, vendar pa bo to zvišanje veljalo samo za nove naročnike, za stare naročnike pa bo nova cena veljala s prihodnjim letom.

REVIEW

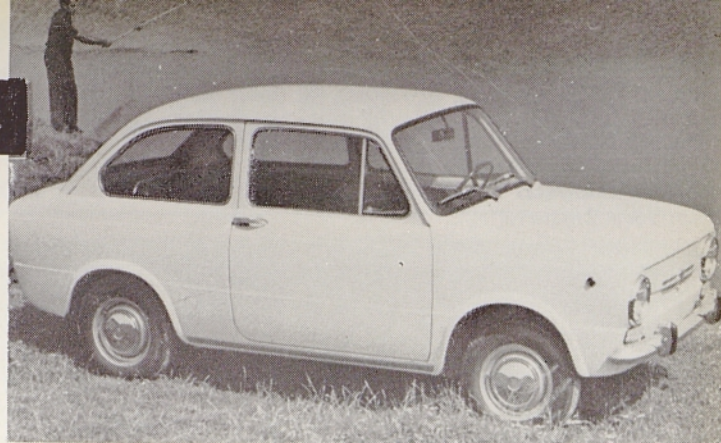
REVUE
LA REVUE

REVISTA
ЮГОСЛАВИЈА

Zavodi Crvena Zastava

KRAGUJEVAC – JUGOSLAVIJA

Navodila o prodaji vozil Zastava našim državljanom za tuja plačilna sredstva

1. VPLAČILA ZA VOZILA SE LAHKO OPRAVLJAJO NA VEĆ NAČINOV:

— Z nakazilom neke osebe prek inozemske banke v korist žiro računa Zavodov »Crvena zastava« pri Jugoslovanski banki za zunanjo trgovino v Beogradu št. 608-620-5-1-10101-32009-1361.

— Z nakazilom z deviznih računov naših državljanov ali z deviznih hranilnih vlog izseljencev in izseljencev - povratnikov.

— Z nakazilom z deviznih računov jugoslovanskih državljanov s stalnim bivališčem v tužini.

— S čeki za valute, navedene v ceniku: z inozemskimi bančnimi čeki, z inozemskimi potovalnimi (travelers) čeki.

— Z mednarodno poštano nakaznico, ki se glasi izključno na: ZAVODI »CRVENA ZASTAVA«, Sektor izvoz-uvoz, Beograd.

Vsi navedeni čeki se lahko koristijo prek Zavodov »Crvena zastava« na naslednji način:

— Ček mora biti izpolnjen na naslov: ZAVODI »CRVENA ZASTAVA«, sektor izvoz-uvoz, Beograd, pošiljatelj pa mora istočasno poslati tudi spremno pismo, iz katerega bo možno razbrati, v čigavo korist je bil ček izdan in za katero vozilo.

— S tujimi valutami v gotovini, ki so poslane iz inozemstva direktno na naslov: ZAVODI »CRVENA ZASTAVA« Sektor izvoz-uvoz, Beograd.

2. ROK IZROČITVE: računa se od dne prejema vašega definitivnega vplačila tj. bančnega odrezka o prispetju sredstev na devizni račun Zavodov in znaša po tipih vozil:

— ZASTAVA 750	15 dni
— FIAT ZASTAVA 850	90 dni
— ZASTAVA 1300	15 dni
— FIAT ZASTAVA 850 special	90 dni
— FIAT ZASTAVA 850 sport coupe	90 dni
— FIAT ZASTAVA 124	90 dni
— FIAT ZASTAVA 125	90 dni

3. CENA VOZILA

	Zastava 750	Zastava 1300	Fiat- Zastava 850	Fiat- Zastava 850 special	Fiat- Zastava 850 sport coupe	Fiat- Zastava 124	Fiat- Zastava 125
Ameriški dolar	1.047	1.800	1.360	1.458	1.764	1.945	2.337
Kanadski dolar	1.123	1.946	1.470	1.577	1.907	2.103	2.527
Angleški funt	436,26	750	567	608	735	811	974
Francoski frank	5.170	8.887	6.715	7.198	8.709	9.603	11.538
Zah. Nem. marka	4.188	7.200	5.440	5.832	7.056	7.780	9.348
Italijanska lira	654.425	1.125.000	850.000	911.250	1.102.500	1.215.625	1.460.625
Holandski forint	3.790	6.516	4.924	5.278	6.386	7.041	8.460
Belgijski frank	52.354	90.000	68.000	72.900	88.200	97.250	116.850
Avstrijski šiling	27.222	46.800	35.360	37.908	45.864	50.570	60.762
Švedska krona	5.416	9.312	7.036	7.543	9.126	10.062	12.090
Danska krona	7.952	13.500	10.200	10.935	13.230	14.588	17.528
Švicarski frank	4.578	7.871	5.947	6.376	7.714	8.505	10.219
Norveška krona	7.479	12.858	9.715	10.414	12.600	13.893	16.693
Iraški dinar	374	643	486	521	630	695	835

Vozila se prodaja izključno za navedene konvertibilne valute, cena vozila FCO tovarna in velja z dnem izročitve. Prevozni stroški do kraja prevzema vozila grede v breme kupca.

Zavodi »CRVENA ZASTAVA« pri prodaji vozil na tej osnovi ne odpravljajo obresti na vplačana devizna ali dinarska sredstva.

4. VOZILA ZASTAVA 750 in ZASTAVA 1300 se prodajajo tudi z delnim plačilom v devizah, vendar pa mora imeti kupec najmanj 50% devizne cene navedenih vozil, razliko pa doplača kupec v dinarjih s tem da plača tudi predpisane davčne dajatve.

5. RAZEN NAVEDENIH DEVIZNIH CEN VOZIL so kupci dolžni plačati tudi 4,5% prometnega davka (republiški 1,5% in občinski 3%), kar znaša v dinarjih po tipih vozil:

	din
— ZASTAVA 750	603,00
— FIAT ZASTAVA 850	788,40
— ZASTAVA 1300	1032,75
— FIAT ZASTAVA special 850	837,00
— FIAT ZASTAVA 850 sport coupe	1012,50
— FIAT ZASTAVA 124	1116,00
— FIAT ZASTAVA 125	1341,00

Prometni davek se lahko vplača tudi v devizah. Vplačila dinarskih sredstev za prometni davek kakor tudi dinarskih sredstev pri delni prodaji vozila ZASTAVA 750 in ZASTAVA 1300 se opravlja na tekoči račun pri Narodni banki — Kragujevac št. 617-1-4.

Ob letošnjih majskih praznovanjih je gostoval v nekaterih izseljenskih naselbinah in med našimi delavci po Evropi ansambel »Stirje kovači« iz Slovenj Gradca. Upamo, da ste se ob poslušanju prijetnih domačih melodij prijetno zabavali.

Foto: Joco Žnidaršič

